

Simon Cokkermoes; Egmont's einde

Eugeen Zetternam en Pieter Ecrevisse

bron

Eugeen Zetternam en Pieter Ecrevisse, *Simon Cokkermoes; Egmont's einde*. J.-E. Buschmann, Antwerpen 1850

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/zett001simo01_01/colofon.php

© 2016 dbnl

De maetschappy van nederduitsche tael- en letteroefening, onder kenspreuk: *Voor Moedertael en Vaderland*, te Deynze, willende medewerken tot al wat den nationalen geest kan bevorderen, de moedertael verheerlyken en verspreiden, besloot in vergadering van 29 October 1849, met tusschenkomst van Staets- en Stadsbestuer, tegen 10 february 1850, eene reeks pryskampen uit te schryven, waertoe alle kunstoeffenaers des ryks, behalven die van Deynze, broederlyk uitgenoodigd werden.

De volgende eerepryzen werden door haer diensvolgens uitgeloofd:

Dichtkunst.

Een hekeldicht op hetgene ons land en onze eeuw gispenswaerdig oplevert. - Een opstel van ten minste honderd verzen. - Prys: een gouden eermetael.

Drie stukken werden de Maetschappy toegezonden.

Daer geen der opstellen aen de vereichten van het onderwerp voldeed, zoo werd de uitgeloofde gouden eerepenning niet toegewezen. Echter werd als lierzang, het stuk getiteld: *Het Vlaensch*, met kenspreuk: *Voor Moedertael en Vaderland*, het beste geoordeeld en by het openen van het daer bygevoegde briefje werd bevonden dat de opsteller er van was de heer AUGUST VAN ACKER, van Eecloo, aen wien eene aanmoedigings medalie is toegekend.

Proza.

Een historisch romantisch verhael. - Een opstel van ten minste vyftien bladzyden druks. - Prys: een gouden eermetael.

De uitgeloofde gouden eerepenning is met eenparige stemmen toegewezen aen den heer EUG. ZETTERNAM, van Antwerpen, met het verhael getiteld: *Simon Cokkermoes*, met kenspreuk: *Ik doe wat ik kan.*

Ofschoon de Maetschappy voor dit vak slechts een prys uitgeloofd had, heeft zy toch eenen tweeden toegekend aen het in verdienste naestbykomende stuk: *Egmont's einde*, tot kenspreuk dragende:

*Die my zegt wat ik misdeed,
Is ook myn vriend, al is 't my leed.*

(POIRTERS.)

By het openen van het daerby gevoegde briefje werd bevonden dat de opsteller er van was, de heer ECREVISSE, vrederegter te Eecloo.

Regters in beide vakken waren de heeren F.A. Snellaert, J.F.J. Heremans en F. Rens.

Daerenboven had de Maetschappy nog verscheidene eermetalen uitgelooft voor onderscheidene vakken van uiterlyke welsprekendheid, te weten:

Ernstige uitgalming.

Eerste klas.

Eerste prys: Een gouden eermetael.

Tweede prys: Een verguld zilveren eermetael.

Tweede klas.

Eerste Prys: Een verguld zilveren eermetael.

Tweede prys: Een zilveren eermetael.

Boertige uitgalming.

Eenige klas.

Eerste prys: Een verguld zilveren eermetael.

Tweede prys: Een zilveren eermetael.

Tot de eerste klas in het ernstig vak der uitgalmingen behoorden de mededingers aen welke reeds, in wedstryden buiten hunne woonplaets, een of meer pryzen toegewezen werden. Tot de tweede, zy die nog niet bekroond waren geweest; echter stond het den liefhebberen, tot de tweede klas behoorende, vry in de eerste klas mede te dingen.

Meer dan zeventig *declamatoeren* uit alle oorden van Vlaemsch België, namen den 10 february 1850, aen dezen wedstryd deel.

Alvorens tot den kampstryd over te gaen, sprak de heer A. COPPENOLLE, lid der Maetschappy, de volgende redevoering uit:

‘Myne Heeren en Vrouwen, Broeders en Zusters in den vlaemschen bloede,

Over drie jaren hadden wy het genoegen UEd. tot een vaderlandsch feest, even als datgene welk aenvangen gaet, uit te noodigen. Onze poogingen ter verheerlyking van het vaderland en de moedertael vonden alsdan onder u allen eene warme deelneming, die ons heeft aengespoord dergelyke plegtigheid van tyd tot tyd in onze stad te vernieuwen! En mogten wy, Deynzenaren, bovendien sluimeren: terwyl wy in de kleinste gemeente, in het geringste hoeksken van Vlaenderen, overal stryders

zien opstaen om de heilige vlaemsche zaak te verdedigen, mogt Deynze niet ten achterblyven: het gold immers de grootmaking, het gold immers de wedergeboorte van het vlaemsche vaderland! In het oog van eenige aterlingen, die onzen ruwen, doch magtigen vlaemschen voet op eene enge, belachelyke, parysche leest willen schoeijen, mogen de pryskampen van uiterlyke welsprekendheid als een belangloos vermaek aenzien worden, dat onze eeuw onwaerdig is; onze overtuiging blyft dat zy het eenige middel zyn zal om op eene behagelyke wyze de beschaving onder de menigte te verspreiden; - onze overtuiging blyft dat, zonder die pryskampen, het vlaemsche volk, vooral ten platte lande, tot zelfs het gevoel zyner eigenwaerde zou verliezen,

dat het, zonder die nuttige oefeningen, de helden die Vlaenderen tot het toppunt van luister en magt opvoerden, zelfs niet by name zou kennen! - Doch laten wy ons aen zulkdanigen die nimmer iets goeds op hunnen bodem aentreffen, niet gelegen! hebben zy hunne eigene tale niet verleerd? hebben zy de voorvaderlyke zeden niet afgezworen? Zyn zy in één woord geene vreemdelingen in hun eigen vaderland? De ware Vlaming hoeft niet om te zien wanneer hy weldoet, wanneer het harte hem zegt dat hy handelt gelyk zyne voorouders handelden.

‘Wy weten dat nog menig vooroordeel tegen onze tael bestaet, wy weten dat diegenen zelfs welke geroepen waren om haer te verdedigen, zich niet alleen jegens haer onverschillig toonen, maer uit laffe schaemte, om in het oog van vreemdelingen en ontaerde Belgen niet helachelyk te schynen, haer welligt den genadeslag zouden toebrengen, doch dit ontmoedige ons niet! Zien wy de tael der meerderheid van het belgisch volk overal verstooten, in het hooger onderwijs door onze vlaemsche volksvertegenwoordigers zelve versmeten en in het lager onderwijs, ja daer zelfs waer men den vlaemschen landbouwer in zyn nederig bedryf onderrigt, verbannen: in het hart van het volk leeft de tale der vaderen voort; men legge alle mogelyke listen in het werk, het vlaemsche volk zal men niet verbasteren, zal men niet verfranschen!

Heeft men niet gezien dat eene overheersching van drie eeuwen den vlaemschen volksaerd niet heeft kunnen ten onder brengen! Neen, de leeuw kan sluimeren; maer ontaerden kan hy nooit! Getuigt het gy allen, die u in heilige geestdrift ontstoken hebt gevoeld by het hooren der liederen van Vlaenderens dichters, der verrukkende tafereelen van vlaenderens geschiedsschryvers! Getuigt het gy, vlaemsche kunstbroeders, die zoo talryk naer Deynze sneldet om daer niet alleen uwe kunst, maer vooral uwen vaderlandschen yver te toonen! Neen! Vlaenderen zal steeds het grootsche, het roemryke, het onafhanklyke, het oude Vlaenderen blyven.

Maer, broeders en zusters in den vlaemschen bloede, en gy kunsttoefenaers, die brandt om in het strydkamp te treden, rekken wy uw geduld niet langer! Ontvangt den opregten dank voor uwe deelneming aen dit feest, en gy, achtbare bestuurders dezer stede, die het niet beneden uwe waardigheid geacht hebt vlaemsch te zyn, gy die de wedergeboorte des vaderlands in zyne zonen wilt aenmoedigen, ontvangt gy ook de uitdrukking van onze innige erkentelykheid voor de vaderlyke bescherming die gy aen onze maetschappy in het algemeen en aen deze vlaemsche plegtigheid in het byzonder, hebt verleend!’

Thans was het de beurt der tooneel oefenaren welke aen den wedstryd deel namen, om in het strydkamp te treden. Met onzen welgemeenden dank voor hunne broederlyke deelneming, laten wy hier de namen der pryswinnaren volgen.

Deftige uitgalming.

Eerste klas.

Eerste prys: aen den heer A. Van Hoorebeke, van Zomerghem, met de *Aenspraak van Philips van Artevelde*.

Tweede prys: aen den heer H. Vande Water, van Brugge, met *Het uer der doodstraf*.

Tweede klas.

Eerste prys: aen den heer A. Van Gyseghem, van Lokeren, met *Willem van Saeftingen*.

Tweede prys: aen den heer P. Desmedt, van Zomergem, met *De dood van Jakob van Artevelde*.

Boertige uitgalming.**Eenige klas.**

Eerste prys: aen den heer Van Wegmeersch, van Ronsse, met *Pieter of de domme dienstbode*.

Tweede prys: aen den heer L. Vande Water, voormeld, met *Mynheer Langenbek*.

Aenmoedigings pryzen werden toegekend aen de Brugsche jonge heeren Stadsbader, met *Een bedelkind van Savoyje*, en P. Maen, met *De Losbandige*.

De maetschappy had zich het regt voorbehouden, om de bekroonde stukken in eenen bundel te verzamelen en naderhand verkrygbaer te stellen. Met het uitgeven van dit boek, denkt zy aen deze belofte te voldoen.

Simon Cokkermoes.
historisch tafereel (1382),
door
Eug. Zetternam;
bekroond
met het gouden eermetael in den Letterkundigen
Pryskamp der stad Deynze.

Voorwoordje.

Er bestaen twee verschillige opgaven van de redding van graef Lodewyk van Male, te Brugge. De eene (die der oude weduwe) is uit Froissard door al onze geschiedschryvers overgeschreven; de andere (die rakende Cokkermoes) vinden wy in de Chron. Comitum Flandriae, door H.G. Moke, in zyne levenschets van Philips van Artevelde, aengehaeld.

De schryver van het hiernevenstaende stuk heeft die twee verschillige opgaven zoeken overeen te brengen, en heeft getracht het alles te doen dienen tot het vooruitzetten eeniger bedenkingen, welke hy hoopt leerzaam te zullen zyn. Hy zal steeds poogen wysgeerige lessen uit de geschiedenis te halen; want zyns dunkens is de studie der historie daertoe alleen nuttig.

Simon Cokkermoes.
historisch tafereel (1382),
door
Eug. Zetternam.
I.

De schrik hing over het aloude Gent. De volksparty, die daer steeds gezegepraeld had en er de meeste voorstanders telde, was door achtereenvolgende nederlagen verlamd, en de ryke kooplieden en al degenen, die ondervonden hoe de nyverheid door onverpoosde volksoproeren in den grond geboord werd, wenschten den vrede, op welke wyze hy dan ook door graef Lodewyk van Male mogt vergund worden.

Het verlangen der vreedzame burgers was: dat de oorlog tusschen vorst en onderdaen mogt eindigen; maer niet tot de vernedering van Gent; en zy zouden met spyt gezien hebben dat de omwentelingen, waeraen zy zoo veel geld en bloed opgeofferd hadden, schandelyk en zonder eenig voordeel der gemeente, verstikt wierden.

Echter durfden die vreedzame menschen (gelyk het gewoonlyk gaet) geene party kiezen. Zy lieten zich door den algemeenen angst vermannen. Sprakeloos doorliepen zy de stad, heel verwonderd in de straten noch volkstoelopen, noch vechtpartyen te ontmoeten; want zy wisten nog niet, dat in al de omwentelingen de doorslaende daden (of *coups d'état*) gewoonlyk door stilte en vrees

voorafgegaen worden, en dat de opperhoofden der verschillende partyen die oogenblikken van schrik te baet nemen, om in het donker hunne plannen te beramen, welke zy dan met zekerheid tusschen de algemeene verslagenheid kunnen uitvoeren.

Aldus hadden, sedert dagen, de kapiteins der partyschappen zich te Gent schuil gehouden. Doch, zoo de aenleiders van leliaerts en koopliên, in hunne afgetrokkenheid al eenige middelen ter onderwerping hunner tegenstrevers in 't zicht hadden, zoo zy zelfs reeds eenige trouwanten onder het volk zonden om het tot vredelievende gedachten om te koopen; waren de volksleiders te zeer verlamd, om zelfs aen eigenbehoud te denken.

Zoo verontmoedigd was insgelyks Pieter Van den Bossche, destyds de onverschrokkenste woelman en de staetkundigste volksvriend. Reeds honderde malen had hy, voor het heil der gemeente, zyn leven in de waegschael gesteld, en voorzeker, wierd de vrede met den graef geteekend, zou hy zyne zucht naer onafhankelykheid en vryheid met eenen schandigen dood moeten bekoopen.

Moedeloos zat hy te huis, met het hoofd in de hand. Zyne oogen staerden onbeweeglyk op een onbepaald en verre punt, en daer zocht hy waerschyndlyk nieuwen moed en nieuwen raed. Hy had de opperhoofden der witte kaproenen, tegen den avond, ten zynent ontboden om eene laetste beraedslaging te houden, en hy wist nog niet welke woorden, of liever, welke gedachten hy hun voordragen zou. Bytyden stond hy uit zyne mymering op en liep dan ongeduldig door de kamer; of hy sloeg zich met de hand op het vlakke voorhoofd, alsom de geestryke hersenen uit hunne loome vadzigheid te schudden. Maer wat hy ook doen mogt om zynen geest tot krachtadige denkbeelden aen te sporen, bleef deze zich in eenen wanhopigen kring bewegen en geene andere gedachte kwam er in hem op, dan:

- Ik heb het vertrouwen des volks verloren!...

Die gedachte is zoo yselyk voor een volkstribuin, dat zy voorzeker nimmer in zynen geest opkomt, dan wanneer de langdurige wezenlykheid er hem de overtuiging van geeft. Ook was Van den

Bossche sinds maenden de afgod des volks niet meer. Hy was niet al te gelukkig in zyne ondernemingen en de nukken der fortuna moest hy (zoo als elke volksleider) boeten.

Zulke staet van zaken kan niet gerust stellen, en Pieter vreesde onder het valsche stael eens moordenaers te bezwyken, vreesde, even als Jacob Van Artevelde, het offer der wankelzucht van het ondankbaer volk te worden.

Daerom, luisterde hy angstig naer het minste gejoel dat in de straet weêrgalmde, en werd er aen zyne poort geklopt dan sidderde hy alsof de dolken van het grauw reeds over hem geheven waren; dan stond hy moedig op en wilde ten minste glansryk sneuvelen; maer dan ook lachte hy pynlyk, vermits hy ondervond dat de schrik alleen hem dien hersenschimmigen moed ingeboezemd had.

Op eens ronkelde in zyn huis een hevig gedaver. Het klonk alsof men hem belegerde, en terwyl een hamer met schrikwekkend geweld op de yzeren nagelen der deur bonsde, vloog de naem van Pieter! Pieter! met angst door het sleutelgat der poort....

Van den Bossche toog zyn zwaerd. - Wie weet? - mompelde hy en met manmoedigen tred sprong hy voor de deur.

- Wie daer? - riep toen zyne donderende stem.

- Lodewyk Van Male! uw graef. - antwoordde men stil.

Eene kille rilling gleed, by het hooren van dien naem, over de leden des volksvriends. - Wat mag dit bezoek beduiden - overwoog hy, - en zal het de aenkondiging van mynen laetsten snik niet zyn? - Maer toen hy door het kykraemke der poort keek, toen hy den aenklopper herkende, dan eerst herinnerde hy zich dien naem als verkenningswoord aen zyne vrienden opgegeven te hebben.

Een nieuwe hamerslag deed de deur daveren. Van den Bossche opende en schoof wat ter zyde om een man door te laten, die zich door zyne athletieke gestalte, zyne gespierde en naekte armen, zyn lederen schutsvel, en een grooten yzeren hamer dien hy in zyne hand spelen liet, voor eenen smid herkennen deed.

- Sedert wanneer laet onze beste Pieter zyne vrienden zoo lang kloppen als zy zyne hulp noodig hebben? - vroeg de smid.

- Hebt gy dan myne hulp noodig? - stamelde Van den Bossche.

- Ten minste uw huis; - grommelde de stem van den Cycloop op brugschen toon.

- Ginds heb ik met uw Gentsch volkje een eiken te pellen gehad en zy zetten my na..... Luister! - En inderdaed er naderde een getrappel dat een hoop loopend volk verried.

- Wat hebt gy dan aengevangen? - vroeg Pieter.

- Wacht een weinig tot ik de deur gegrendeld heb - en terwyl sloeg hy met zynen hamer de grendels dicht. - Ik hoorde niet ver van hier, in eene taverne, over den vrede krakeelen. Er waren daer lieden, die hoog en laeg zwoeren dat het beter ware met zynen graef wel te staen, - al moest men hem dan op de bloote knieën vergiffenis vragen, - dan gedurig met hem in twist te leven. Ik riep dat zy logen! Maer, gelukkiglyk, heb ik by het herwaerts komen om u over gewigtige zaken te spreken, nagedacht, dat ik met mynen hamer handiger dan met eene dagge ben, anders voorwaer hadt gy nimmer met Simon Cokkermoes van Brugge, gesproken.

- Zy vielen u dan aen?

- Hoor maer, hoor maer, hoe ze achter my roepen! Neen, vriend, zy wilden my vermoorden, en ik had de grootste moeite om uit hunne handen te geraken, zelfs na dat ik er eenige het hoofd had ingeklopt....

Intusschen kwam de volkshoop voor de deur en het gehuil en gejoel der menigte deed Van den Bossche, welke ditzelfde gerucht zoo dikwils blymoedig aengehoord had, tot in zyne merkbeenderen yzen.

- De Bruggeling! - schreeuwde men, - de Bruggeling! - en alsof men dien schreeuw door daden wilde kracht by zetten, sloeg men geweldig met vuist en met stok op de poort van den woelman.

- Zy meenen het goed, he, Pieter, - lachte de smid, - ga hen dan toch eens stillen; zy hebben wat zoete woorden noodig.

Doch de volksleider antwoordde niet. Met gespannen aendacht luisterde hy met de oor op de deur, om minder algemeene kreten,

tusschen het donderend gehuil van 'De Bruggeling, de Bruggeling!' te onderscheiden; en wat hy hoorde moest hem voorzeker pyn doen; want hy nam zyn vriend by den arm, trok hem tegen de deur en zegde:

- Luister, hoe toch de volksgunst wankelt en vergaet!

- Voorwaer! nog durft men om den vrede schreeuwen! - riep de smid.

- En wat huilt men nog? - vroeg Pieter Van den Bossche, bleek als een doode.

- Weg! - donderde de volkshoop - weg, Pieter Van den Bossche!... de Bruggeling! de Bruggeling! sla dood, sla dood!

- Ge ziet dat gy hier om geene hulpe welkom zyt, Simon, - sprak Pieter Van den Bossche, - ik zal werks genoeg hebben om my zelve van de volkswoede te redden; hoe wilt gy dan, dat ik u bescherme?

- Ik vermeende - antwoordde de smid, terwyl hy een grendel opensmeet - dat Pieter Van den Bossche moeds genoeg bezat om de redding eens vriends te beproeven, alvorens hem eenen zekeren dood te laten ingaan! - En hy staerde zoo hoogmoedig op den gentschen kapitein, dat deze het bloed der verontwaerdiging naer zyn hoofd stroomen voelde.

- Nog nimmer had een vriend reden my dit te zeggen - antwoordde hy - en nu nog verdien ik dien hoon niet! - En tevens den arm van Cokkermoes vastgrypend wees hy hem, langs den trap, den weg naer eene kamer, welke, met een balkon, op de straet uitzicht had.

Ondertusschen ging het volk met huilen voort, en de onverschillige stilte, die in Van den Bossche's woonst bleef heerschen, moest het waerschylyk verbitteren; want het begon aen de poort te beuken en de ruiten der ramen in te slaen, alsof het aen 't plunderen wilde.

Pieter verscheen op het balkon. Zyn moed herleefde by het beschouwen van de volksmassa, die hy zoo menigmael bedwong. Met eene donderende stem, klonk zyn gebod:

- Stilte! Stilte!

Oogenblikkelyk zweeg de hoop; als men zwygen noemen mag dit dof gedommel, waarmede men elkaer aenmaende het woord des oppermans nog eens te aenhooren.

Van den Bossche liet nu zyne oogen over de Gentenaers dwalen; hem bleek dat men hem nog toegenegen beschouwde, en hoewel hy doorzag dat de tyd van blind vertrouwen in hem ver geweken was, kende hy de menigte te wel, om niet te bevroeden dat slechts betaelde ompraters het volk van hem afgetrokken hadden, om het aldus, tot den vrede met Lodewyk van Male te verpligten. Overtuigd dat men het nog niet op zyn leven gemunt had, vroeg hy met vastheid:

- Wat wilt gy, broeders?

- Den Bruggeling! - vloekten allen. - Den Bruggeling en den vrede! - was de kreet van een kleiner getal. Nogtans was het deze eisch dien Van den Bossche in aenmerking nam; want na nog eens rond gezien te hebben om zyne toehoorders te bedaren en zich zelve te bezielen, sprak hy:

- Den Bruggeling en den vrede!... Weet gy wel, vrome Gentenaers, dat gy twee tegenstrydige dingen vraegt? Weet gy wel dat gy door het vermoorden van den Bruggeling uw graef Lodewyk van Male nog meer zult verbitteren; want dat deze de Bruggelingen liefkoost, troetelt en bemint; tot zoo verre dat hy uwe belangen aen hen opoffert!

- Inderdaed, 't is waer! - riep het getroffen volk. En Pieter hernam:

- Het is u allen bekend, hoe Lodewyk Van Male onze wettige, doch onregtvaerdige vorst, aen de Bruggelingen toeliet een kanael te graven dat onzen binnenhandel krenkte; gy weet ook dat hy hun dit voorregt niet afstond dan tegen hoopen, hoopen gouds. Maer hetgeen gy u niet meer herinnert, is dat hy dit goud, door het leliaerstgezinde bestuer van Brugge aen den ambachtsman ontstolen, met zyne losbandige edelen in schandelyke braspartyen verspilde.

Een oogenblik zweeg Van den Bossche om de toejuigingen des volks te genieten, dan klonk zyn helder woord weder over de menigte:

- Maer de Bruggeling, welken gy nu vervolgt, is geen dergenen, welke de verslindende schatkist van den graef opvulden. Neen! zyne stem verhief zich voortdurend tegen de tollon op den ambachtsman.... en zoo hy uwe wraek mogt verdienen, zou dit alleenlyk zyn omdat hy voor het volk zyn leven te pand stelde!... Nu, nog, wilde hy onze gentsche gemeente aen de schande eener vernederende onderwerping onttrekken!

Een nieuw gejuich werd door den hoop aengeheven, en zoo er hier en daer nog eene stem om wraek riep, werd zy door de heilkreten der anderen geheel en al vermoord.

- Ja, - hernam de redenaer in vollen gloed - ja! Simon Cokkermoes zou niet willen dat wy slaven van Lodewyk werden, zou niet willen dat wy ons bloedvergieten bezuerden met al onze gemeenteregten aftestaen en onzen nek onder den tred der edelen te buigen! Neen! hy wil dit niet, en zoo er iemand onder u ware, welke den schandigen vrede nog begeerde, ben ik wel zeker dat Cokkermoes op nieuw zyn wapen zou ten hemel heffen om dien lafhartigen wensch aen den vuigsten aller Gentenaers te doen boeten!

Nu kende de jubeling der Gentenaren geene palen meer. De volksredenaer had met eene, hem eigenaerdige begaefdheid, hunne neigingen gevleid, hunne driften versterkt. Hy had hunne ydelheid in het harte geknepen en daerdoor ongemerkt den wil des volks, als een weërhaen, omgekeerd.

Nu was hy weêr de volksheld en al de gemoederen waren hem aengewonnen. Ook verlieten dadelyk een aental trouwanten en opruijers den hoop, en aen de bedektelyke wyze, waarmede zy de menigte poogden te ontsluipen, was het genoeg te zien dat zy vreesden de slagtoffers hunner verradery te worden. Met een scherpzinnig oog had Van den Bossche dit bemerkt, en bevroedende dat het nutteloos was dit tooneel langer te rekken; vermits het volk met nieuwen haet tegen vorst en edelman beziel was, zond hy het weg met:

- Vrienden, ik weet het, er wordt heden veel, zeer veel over onderwerping gesproken. Er zyn er zelfs die de grootste opoffe-

ringen durven aenpreken, om den vrede van den graef te koop. Morgen zullen wy die slavenmakers beschamen, morgen zullen wy op de Vrydagmerkt het volk den regten weg aenwyzen, en toonen hoe het waerlyk te redden is; morgen zullen wy het uit zyne verontmoediging opheffen.... Want weet, duerbare menigte, dat het de onderwerping aen edelman en luijaerd niet is, die u veredelen kan; maer vryheid en onafhanklykheid!... Tot morgen, broeders, tot morgen!...

En hy boog voor den hoop, die hem nogmaels met donderende toejuigingen begroette, alvorens de straet te verlaten en in luidruchtige groepen heen te wandelen.

II.

- Ik dacht - sprak de smid, die gerustelyk van uit zynen zetel, den volkstribuin aengestaerd had - ik dacht dat gy, volgens uw zeggen, geenen invloed meer op het volk haddet?

Van den Bossche aenzag hem bedroefd. Hy was bleek en door de begeestering, welke hem by zyne aenspraek ontheven had, ontsteld. Zyn hoofd schudde bedenkelyk en hy grimlachte bitter, terwyl hy zich geheel ontmoedigd in eenen zetel vallen liet:

- Die toejuigingen des volks - sprak hy - waren de laetste glansen, die ik als eene stervende lamp uitschiet! of meent gy, smid, dat ik de speelbal van den adem uws volks ben? De tegenspoed, die my sedert maenden vervolgt, is my borg van het wantrouwen des gemeens, en zoo er nu een opruijer was, welke wy voor een verrader durfde uitmaken, zou het volk geloovend in de handen klappen: vermits het voor geene getrouwe voorstanders herkent dan de zulke, die de fortuin aen hun been ketenen kunnen. Ho, vriend, geloof my, er is niets ongetrouwer, niets verkleefder, niets argwanender, niets vertrouwelyker, niets ondankbaerder, en ook niets erkentelyker dan de tegenstrydige massa, welke wy onze broeders noemen!

- Ik ondervind het, Pieter, doch ik durfde niet vermoeden dat eene zoo vryheidlievende gemeente, als de gentsche, zoo slaefsgesind kon zyn, om zich onvoorwaardelyk aen een verbitterden heerschzuchtigen vorst te onderwerpen.

- Wat kan men er aen doen, Simon? - hernam Van den Bossche met eene nederige mismoedigheid. - De grootsche onbaetzuchtigheid, welke de menigte in sommige begeesterende oogenblikken vervoert, verlaet haer in andere omstandigheden, en dan wordt het volk niet alleen hebzuchtig, maer zelfs klein in zyne hebzucht; dan zou het voor een vetgeboterd stukje brood leven en eer te pand stellen, en zoo onze Gentenaren nu eenen vrede willen, welke hun in ellende en slaverny zal dompelen, is dit omdat er verraders tusschen hen geslopen zyn, die hun voor eenige deniers hunne onderwerping afkopen....

- En wat zyt gy in deze omstandigheden van zin te doen?...

Van den Bossche schoot by die onverwachte vraeg trillend op. Hy wandelde vooreerst besluiteloos rond de kamer, en na zich alsdan voor den Cycloop, welke hem angstig bezag, geplaetst te hebben, trok hy zyne schouders omhoog en stak zyne armen vragend vooruit....

- Weet gy het niet? - donderde de smid.

- Neen; - was het mismoedig antwoord.

- Dan weet ik genoeg, - hernam Cokkermoes, terwyl hy zyn hamer van uit den band van zyn schutsvel vatte. - Dan onderwerp ik morgen myne getrouwe Bruggelingen en dan.... de kalmte. - En hy verliet de kamer.

Van den Bossche nam hem by de hand en bragt hem weder.

- Weet gy - mompelde hy sidderend - dat gy alsdan mynen en uwen dood teekent? De smid trok zynen breeden schouder op.

- Weet gy dat er duizende menschen nutteloos zullen sneuvelen als ik mynen en uwen dood niet teeken? Wat meer is, ik vraeg weinig om myn leven.... ten zy.... ten zy.... - En eensklaps schoot er een traen in zyn oog, terwyl zyne borst pynlyk opzwol.

- En dan? - vroeg Van den Bossche met zyn scherp oog den openhartigen ambachtsman tot in de ziel ziende.

- En dan, myne moeder, myne brave moeder, die van verdriet sterven zou! - En de smid verstikte byna, van het geweld dat hy deed om de snikken te verkroppen, die uit zyne borst opzwellen wilden.

- Uwe moeder? - grimlachte de andere pynlyk. - Ah! dan hebt gy toch iemand die u den moed van niet te sterven geven zal.... uwe moeder! ha! het is dan om haer geen verdriet aen te doen dat gy geenen vrede maken zult!... Het is my aengenaem door uwe moeder beschermd te zyn! - en hy deed alsof hy lachte.

De smid blaesde eens, als een wild dier dat doodelyk getroffen wordt; dan nam hy zynen hamer en zwaiede hem zoo vreeselyk rond, dat Pieter er inwendig van rilde. Maer deze was te behendig om zynen schrik te verraden. Met eene gemaekte koelbloedigheid zag hy den hamer op zich nedervallen en de Bruggeling was dusdanig door die kalmte getroffen, dat hy zyn wapen ter zyde deed glyden en het op eene tafel nedersloeg, waervan een spaender rond het hoofd van den gentschen kapitein vloog.

- Ik plet, - schreeuwde de Cycloop - ik plet aldus, alwie my zulken hoon nog toewerpen durft!

- 't Is jammer dat gy myne tafel hebt geschonden; - antwoordde de andere met eene tergende spotterny.

Eene soort van schuim bobbelde op de saemgetrokken lippen van den smid, en Pieter in zynen zetel nederduwende, galmde hy uit:

- Duivelsche man, wezen dat met de booze geesten omgaet en eene zielenmagt bezit, die my onbekend is; gy beheerscht my dat myne razerny op uwe kalmte, gelyk den gloed van het yzer in het water, sissend verkaetst; gy beheerscht my dusdanig dat gy tot zelfs den hoon voor my dragelyk maekt. Doch, om u te bewyzen dat gy in uwe belediging schandelyk liegt, zweer ik hier by al dat heilig is.... zweer ik hier by den hamer die my zoo menigmael het leven redde; op het hoofd myner moeder, welke ik meer nog dan God bemin.... dat ik myne moeder aen myne overtuiging,

aen mynen pligt zou kunnen opofferen, en zelfs voor myne oogen zien sterven!

En terwyl de ambachtsman dezen vreeselyken eed zwoer, beefde de hand, waarmede hy Pieter in zynen stoel knelde. Zyne opgezwollen wang, de oogen die hem byna uit het hoofd kwamen, konden genoeg bewyzen hoe folterend hy leed; ook viel hy afgemat in zynen zetel zoodra hy zyne yselyke woorden uitgesproken had.

- Ik geloof u, - hernam Pieter met eene fabelachtige onverschilligheid. - Ik meende het ook zoo stellig niet.... ik heb my waarschylyk bedrogen. Maer zeg my dan eens kalm waerom gy den vrede verlangt?

Simon toefde eene poos om zich te kunnen bedaren, dan begon hy ernstig, ernstiger dan men het vooreerst van zyn opvliegend karakter zou verwacht hebben.

- Gelyk hier te Gent, beheerscht de hebzucht het brugsche volk. De graef was slimmer, dan men het van zyn wuft karakter mogt verwachten, toen hy het magtig Brugge, dat Gent byna opweegt, tot zyne verblyfplaats verkoos. Zyn gevolg doet de stad tieren, en al wie daer by leeft is Lodewyk verkleefd. Vischverkoopers, beenhouwers en makelaers kunnen geen kwaed woord over hem dulden, en beweeren dat zyne edelen zoo wel als hy, hun zoo deftig verkoopen doen. Nu, redeneer ik wel anders, want zyn de guldens van den graef opgesmeerd, dan vraegt hy eene nieuwe belasting en zoo draeit het door het volk gewonnen geld, weer terug in de koffers van den graef; daeruit keert het by het volk niet weder dan na Lodewyk met zyne luije edelmans er gemak en weelde uitgezogen hebben.

- Juist zoo, juist zoo - knikte Van den Bossche.

- Nu begrypt gy ligtelyk dat, alhoewel wevers, volders en smeden zoo redeneren; wy onder ons allen te gering in getalle zyn om iets doorslaende te wagen; en de leiders van dien kleinen hoop zouden reeds lang aen de heimelyke woede van den graef opgeofferd zyn, zoo hy, door ons te regten, geenen opstand in Brugge vreesde.... Dit kan niet wenschelyk voor Lodewyk zyn, zoo lang hy Gent tegen heeft....

- Dit is klaer; maer bezwykt Gent of onderwerpt het zich, dan vallen de hoofden der Brugsche maten. Maken wy vrede, dan hebben de kleine neeringen van Brugge den vrede van zelf. - Dit glimlachte Van den Bossche, terwyl Simon hernam:

- Indien gylieden, van Gent, blyft voortwankelen, dan zal ik my aen den wettigen graef al eerder onderworpen hebben, dan gy den vrede zult teekenen. Of meent gy Pieter, dat ik, opperdeken der kleine neeringen, onze aenhangers, voor een voordeel dat wy in zulken droeven staet van zaken toch niet verwerven kunnen, zal zien uitwieden? Neen, neen, ik wil niet!... Durft de graef, nu Gent hem tegen is, al niets wettigs tegen ons ondernemen, dan zendt hy toch kruipelingen, die met onze mannen in de tavernen twist zoeken en hen daer by groote getallen vermoorden.... Ik wil niet dat die nuttelooze moordery voortdure; want de twist wil ik om den twist niet; maer wel ter verkryging van voorspoed, vryheid en onafhankelykheid! Daerom wil ik ook dat de betrekkingen tusschen vorst en volk wettelyk geregeld worden, wil ik dat geen edelman belette dat de stem van den geringste tot aen den troon klinke, wil ik dat onze graef zich ontdoe van dien drom edele ledigloopers, die zich nu met de regering bemoeijen en eene nyverheid belemmeren, waervan zy leven, maer waeraen zy te lui zyn hunnen tyd te wyden.

- Aldus, droomt gy het heil des volks met het bestaen van eenen graef? - en een grimlach vol ongeloof spreidde zich over Pieters gelaet.

- Voorzeker, - bevestigde Cokkermoes, - ik ken geen land zonder vorst, geen huis zonder vader, geene smis zonder baes!.... Ordeloosheid is buiten myn begryp, en er zal my niemand wys maken, gy zelf niet, (die my reeds zoo veel hebt wys gemaekt!) dat myne gasten, zonder my, iets goeds in mynen winkel zouden verrigten!

- Welnu! - sprak toen Pieter en zyne oogen glansden met dien yskouden gloed waermede sommige zielen hunne onwrikbare en dikwils wanhopige overtuiging kunnen uitdrukken. - Welnu! alsdan kan het heil des volks uw verlangen wel zyn; maer nimmer

de uitslag van uw verlangen worden. Effen, effen moet het tusschen de menschen zyn..... Effen als een glad meir.... want zoo lang er iemand meester wezen zal, zoo lang zal er verdrukking, zoo lang afstrooping, zoo lang honger en ellende bestaen..... Doch, - en hy bedaerde eensklaps en zyn blik werd zacht alsof hem zyne begeestering verliet. - Doch, laten wy dit zoo; onnoodig over zaken te twisten, waer wy het waerschyndlyk nimmer eens zullen over worden. Ons beider wensch is het welzyn des volks; behartigen wy dit dan te samen, en zoodra er iemand van ons daertoe genoeg meent gedaen te hebben, dan stake hy zyn werk en de andere volge den weg, den onwrikbaren weg, die naer zyn doel geleidt..... Raed my dus nu wat hier te Gent te doen zy, en of wy het geluk des volks voor een schandelyken vrede, aen onzen stroopachtigen graef moeten verkoopen?

Met gespannen aendacht luisterde de volkstribuin naer 't geen zyn makker zeggen ging; want hy wist by ondervinding dat in de oppervlakkige bedenkingen van sommige lieden, niet zelden de kiem eener doorslaende onderneming verborgen ligt. Ook stond hy versteld, toen Cokkermoes hernam:

- Hoe wilt gy dat ik u rade? Gy hebt my nog niet gezegd hoe het hier te Gent gelegen is.

- Wel wat duivel! - stampvoette Pieter ongeduldig, - heb ik u dan van daer straks niet reeds gezegd, dat het volk geen vertrouwen in my meer stelt en dus in den wilden loopt. Stoffelyk hebben de Gentenaers niets verbeurt; (want ik tel het klein getal duizende menschen niet die in de oproeren gesneuveld zyn) maer zedelyk, vriend, zedelyk!.... Wanneer een volk zyn geleider verlaet, is het voor diens grondbeginsel verloren, zoodra er iemand opstaet, die behendig genoeg is zich van den twyfelachtigen geest der menigte meester te maken..... Wy hebben dan iemand noodig om my te vervangen..... het is eens wie, een dommerik, een ezel, een dien ik leiden moet..... als zynen naem slechts onder het grauw flikkert.....

- Wezenlyk, - schuddebolde de smid, - de goede tyden zyn voorby, Pieter.... ô Leefde Jacob Van Artevelde nog eens,

herleefde hy slechts in zynen zoon, ô die zou dan een naem voeren welke by het volk weerklink vindt en het bekoort.....

- Wat? Wat zegt gy? - jubelde Van den Bossche. - Wat zegt gy? Artevelde!....

Ho!.... - en de oogen van den volksheld begonnen te flikkeren en hy sidderde van vreugde, en hy nam de hand van den smid en drukte haer aen zyn hart - Artevelde! ô schoone naem! ô sterre van de kroon onzes vaderlands!.... heilige schim van Jacob, staet ons by! ik heb het middel gevonden tot de verlossing van volk en vaderland!.... Simon, Simon Cokkermoes, gy, gy alleen hebt het volk ditmael gered! - en na zyne witte kaproen opgezet te hebben, nam hy den smid by de hand en riep:

- Volg my, vriend; ik wyze u de redding onzer onafhankelykheid!

III.

De avond was reeds gevallen en het was byna stik donker, toen beide volksvrienden de straet opkwamen. Niettemin, liep Pieter Van den Bossche zoo haestig door, dat de zwaerlyvige smid hem moeijelyk volgen kon en by poozen verpligt was, al blazend, aen zynen gezet wat rustens te vragen.

Dan wees hy gewoonlyk iets in de duistere hoeken der straet aen, om het als eene hinderlaeg te doen vreezen, en dan zynen hamer zwaaijende, riep hy steeds:

- Laet ze maer komen, Pieter, laet ze maer komen! Wy zullen ze wel degelyk met zoeten koek en warm brood ontvangen!.... gy zyt niet vervaerd, slacht het my; maer neem dan, om Gods wille, toch medelyden met myne vermoeijenis en schep wat adem opdat ik ook herleve!

Doch Van den Bossche schokschouderde en bezag Simon met eene minachting, welke dezen tot meerdere haest aenspoorde. Niet

dat Pieter geene onrust gevoelde, neen, want hy wist te goed hoe onveilig de toenmalige straten van Gent waren: men had er dit jaer meer dan veertien honderd moorden opgeteld. Hem ook kon dit lot beschoren zyn. Was hy dan de aertsvyand van Leliaert en edelman niet? En zouden dezen zich geene kleine geldelyke opoffering getroosten om zich van eenen man te ontmaken, die reeds zoo veel van hunne plannen tot verdrukking van het gentsche volk, verydeld had.

Van den Bossche had by de bedenking van dit gevaer, zyne dagge getogen en met ontbloot mes vervolgte hy zynen weg. Hoe snel zyn tred ook was, vond hy tyd om in al de hoeken toe te staren of er geen moorder verscholen stond; maer die moeite was verspild. Overal was het eenzaam en stil en de schrik, welke des morgens over de stad hing, scheen nu nog hare inwooners in eene angstige rust te dompelen.

Ongehinderd vervolgden de vrienden aldus hunnen weg, en het was slechts toen Van den Bossche by den Scheldekant aen eene groote poort aenklopte, dat hy het stilzwygen brak.

- Hier, - riep hy met de geestdrift, die hem nog niet verlaten had, uit. - Hier is de redding van volk en vaderland!

- Nu! - schuddebolde de smid ongeloovig; want hy zag niets dan een schoon gebouw dat baerblykelyk door een gegoedigden burger, die van zyne middelen leefde, bewoond was.

- Gy twyfelt? - glimlachte de Gentenaar op de meesterachtige wyze, welke hem eigen was. - Weet dat de man, die hier leeft, de grootste van Vlaenderen worden zal!
- En hy verdubbelde terwyl zyn geklop op de deur.

Een vrouwengelaet verscheen voor het klein deorraemke en vroeg:

- Wat verlangt gy nog op dit late uer?

Van den Bossche bragt zyn mond tot aen het yzeren tralieken, dat het raemke van buiten beveiligde, en mompelde daer zyn naem.

De poort ging hopen en de volksopruijer trad met den smid binnen.

- Weet Mher iets van uwe beider komst? - vroeg het meisje den smid schuins beziende.

- Ja wel; - sprak Van den Bossche met zoo veel vastheid dat hy zyne logen beschermde. - Breng ons by hem:

Cokkermoes aenzag zyn geleider met verslagenheid: hy kon zulke koelbloedige beradenheid niet begrypen en hy zelf zou voorzeker zulke vastheid niet aen den dag gelegd hebben. Hy hadde getwyfeld, geaerzeld; hy zou eene samenspraek met Mher verzocht hebben, en die samenspraek zou hem dan ongetwyfeld geweigerd zyn geweest; vermits de moedigste burgers destyds na zonnenondergang geene deur durfden ontsluiten, ten zy aen maeg of vriend. De man volgde dan al peinzend de dienstmaegd, welke na lange gangen doorloopen te hebben, eindelyk eene deur ontsloot en de bezoekers doorliet.

Simon verschrikte. Ten minste (had hy gedacht) zal men ons in eene zael brengen, en nu waeide hem de opene lucht en het volkomen duister tegen. Onder hem vloeiende het kabbelend water der Schelde en hy hoorde niets dan het zuchtend geritsel van den afstroomenden vloed, terwyl hy ook in de verte niets zag dan eenige lichtjes, welke van afstand tot afstand eene kleine woning aen den overkant, verrieden.

Onwillekeurig haelde de Cycloop zynen hamer uit zynen schutsvelriem, terwyl Pieter insgelyks al dubbend naer de inkoopdeur zocht, welke door de dienstmaegd gesloten was.

Nu echter hunne oogen zich op nieuw aen de duisternis begonnen te gewinnen, en zy de ontsteltenis, door het licht van het meisje veroorzaekt, overwonnen hadden, zagen zy eindelyk waer zy zich bevonden. Zy stonden op een balkon dat breed en wyd over de Schelde hing en heel den achterkant van het huis besloeg, waer zy in getreden waren. Op het einde van dit balkon stond een man.... Hy kon hoog en volmaekt van gestalte zyn; maer hy lag nu over het water heen gebogen. In zyne regter hand, welke halfarms over de leuning stak, hield hy eenen langen rietstok, waarmede hy over en weder zwierde, en hadde men zoo ver door den nacht kunnen zien, dan hadde men eene dunne koorde ontwaerd, welke van den punt van dien stok tot in het water reikte....

Die man was bezig met visschen, en hoewel het oogschynlyk onmogelyk was te ontdekken of men bet had, schenen de onafwendbare aendacht, waarmede zyne oogen op het draedje dat in het water wemelde, gevestigd waren, de scherpte, waarmede zyn blik door den donkeren brak, te bevestigen dat zyne drift tot visschen zoo groot was, dat hy daerdoor de kracht verkreeg van door de duisternis te staren. Echter had, alwie dit zou vermoed hebben, zich grovelyk bedrogen; want ware het mogelyk geweest de wezenstrekken van dien man te beschouwen, dan zouden Pieter en Simon gezien hebben dat niet de verwachtende aendacht van een jager; maer wel de mismooedigheid van eene tot de ledigheid gedoemde ziel, op zyn gelaet te lezen stond.

Inderdaed, die man vischte niet uit lust, maer wel uit verveling. De krachtvolste werkzucht verteerde hem, en daer hy door smeeken en bidden van vrouw en moeder tot politieke onadigheid veroordeeld was, had hy zich allengskens van vrouw en moeder afgetrokken om zich op zyn eenzaam balkon aen zyne staetkundige overwegingen te wyden.

Daer hief hy bywylen het hoofd op om zyne oogen in het ronde te doen dwalen, en dan stak hy zyne hand met krachtige gebaren vooruit, alsof hy eene volksmenigte toesprak. Andermael liep hy over en weder en dan droomde hy waarschylyk van oorlog en veldslagen. Hoe het zy, thans bleef hy kalm. Zyn blik rustte onbeweeglyk op zyne lyn en zelfs moest hy ontwaren dat hy bet had; want met eene ongeduldige beweging rukte hy de lyn omhoog en wipte den spartelenden visch op zyn balkon neder.

- Als dit de redder des vaderlands is, - lachtte de brugsche smid, - dan is hy toch slimmer dan wy. Hy bepaelt zich by het vischvangen, terwyl wy ons bekommeren met menschen aen onze lyn te kryg e.

- Sprak men daer? - vroeg de visscher met eene rillende stem, die bewees dat men hem uit eene overpeinzing schokte.

- Ja wel, - antwoordde Pieter Van den Bossche terwyl hy naderde.

- Wie daer? - riep de visscher.

- Goed volk! - antwoordde de gentsche hoofdman.

- Ha! zyt gy het, Van den Bossche? Wie zou uwe indringende stem niet herkennen als men ze zoo dikwils over 't volk heeft hooren donderen? - En er was nyd in den toon dier woorden; want Pieter vermoedde dat de visscher naer de volkstribuin haekte.

- Hebt gy my dan al dikwils hooren spreken? - vroeg Van den Bossche, - ik dacht dat gy u alleenlyk met de vischvangst bekommerdet.. Nu, de jagt schynt my hier goed. - En hy lachte met dien spotachtigen glimlach, waarmede hy ieder naer willekeur bezeerde.

- Wat wilt gy? - vroeg de visscher getergd. - Durft gy dan, in myn huis, den zoon van Jacob Van Artevelde beleedigen?

- De zoon van Jacob Van Artevelde! de zoon des wyzen mans! hier... en aldus! - riep Cokkermoes met mispryzen, en hy verwyderde zich alsof hy hem verachtte.

- Gy ook dan! - smalde Philips Van Artevelde; maer zich eensklaps bedarend, vervolgde hy op betraenden toon: - 't Is waer, gy kondet niet begrypen wat smart my die vischlyn hier al veroorzaekt heeft.... ach, Mher Van den Bossche, - en hier greep hy driftig de hand van den woelman, - ach! indien gy kondet optellen hoe menigmael ik by het hooren uwer redens geweend heb, wat zoudt gy medelyden met my hebben! Ach, beroemde man, hoe dikwils heb ik u benyd, hoe dikwils wenschte ik myne stem van uw spreekgestoelte te doen galmen en een volk te leiden dat de kiem in zich bevat om het grootste aller volken, grooter zelfs dan de Romeinen te worden! Ho! - vervolgde hy, terwyl hy zyne hand uit die van den verwonderden volksleider nam en ze over den stroom als over eene vlottende menigte zwaiede. - Ho! indien ik aen het hoofd der Vlamingen stond, wat zou ik gelukkig zyn en wat zou ik ze gelukkig maken! De oorlog hield op; want ik zou myne magt zoo als die myner onderdanen vaststellen. Er zouden geene omwentelingen meer om den voorrang zyn. Nooit zou ik my beieveren om de penningen myner onderhoorigen in prael en feesten te verslinden; en geen lanciedragende hoop ware de schuimer myner schatkist. Hetgeen ik van het algemeen opeischte zou voor 't nut van 't algemeen bewaerd blyven.
Nimmer

zou ik my met de edellieden alleen verbinden; maer myne liefde zou ook tot by het volk dalen en ik zou groot zyn, daer myne toegenegenheid de onmetelyke ruimte aller standen zou omvatten! Al myne onderdanen wierden elkaer door vriendschap verkleefd; en de moorden, die van Gent eenen dievenstal maken, hielden op; immers ik zou de belangen van ryk en arm overeenbrengen, en de stryd tusschen het aenbelang geeindigd zynde, zou men vreedzaam zyn; - de kiem van allen haet ware alsdan uitgerukt! Het volk zou de edelen niet benyden (omdat al de opbrengst van den staet aen hen verbezigd wordt, het zou ook voorwaer de algemeene weelde genieten. De armen zelven, zou ik, naer Christus bevel, helpen; maer hy die van den staet eenige hulp bekwaam, zou voor den staet moeten arbeiden, en hem zyn voorschot vergoeden. Het geluk zou daerdoor rond my zyn; want noch armoê, noch gebrek zouden er heerschen. De belangen der inwooners weefde ik dusdanig door elkaer, dat de eene burger den anderen zou noodig hebben, en die wederzydsche diensten zouden allengskens uit de erkentelykheid eene liefde wekken, die op behoud en welzyn ware gegrond. Geen enkele zou onder iemands bedwang staen. De wetten wogen gelyk op ieder, en ieder zou voor de wet gelyk zyn! Niemand zou zich aen het weldadige juk der wetten kunnen onttrekken, noch iemand zou het slagtoffer der wet kunnen zyn. Geen geld noch geleerdheid zou den voorrang hebben. Maer hy, die de middelen niet bezat om zyne eischen voor het geregt te doen gelden, zou daerin door den staet geholpen worden, en ik zou aen het volk *dien graed* van geleerdheid schenken, welken het behoeft om te gevoelen wanneer men het in zyne belangen krenkt!...

O! ik zou mynen staet gelukkig maken en ik zou groot en edel door zyn geluk zyn! En myn roem zou met den roem myner weldaden tot in het einde der eeuwen weêrklinken en daer zou ik in myne grootheid schitteren als een halve God!... En de vreemde natiën zouden ons benyden; maer hun haet zou ons niet benadeelen; want ik zou magtiger dan iedere natie zyn. Immers, myne onderdanen zouden met leeuwenmoed tot het behoud van hun geluk stryden, en hunne onverschrokkenheid zou des te grooter zyn, daer

zy van de kwalen die de andere volkeren teisteren, vervaerder zouden wezen dan van den dood!...

Stil was het na die aenspraek, of liever na die luide mymering; want Philips Van Artevelde had vergeten dat hy tot aenhoorders sprak. Zyne edele begeestering had hem zoodanig medegesleept dat hy niets meer zag dan het onbepaelde geluk, dat hem in het vergezicht zyns geestes, als eene flikkerende nieuwe wereld, tegengloorde. Ook was zyn gelaet glansend en helder geworden en zyne oogbollen glinsterden dermate, dat iemand, die zyne begeestering niet allengs uit zyne groote ziel had hooren opwellen, van zyn goddelyk gelaet verschrikt ware geweest. Hy zelfs verschrikte nu, toen hy zyne hand voelde vastgrypen en de smid voor hem knielend nederviel.

- O! - riep deze in zyne verslagene bewondering uit; - o! Philips Van Artevelde, zoon van den man wiens wysheid over de wereld heerschte, en wiens roem over al de volkeren klinkt! Gy, Philips, grooter dan uw vader, ik groet u als ons opperhoofd!... Ho, gy hebt het volk begrepen en zyne ellende met zyne verlangens verstaen. Gy weet dat het onder den dwang van verdrukkers gebogen gaet; maer gy doorziet dat het niet te bevelen begeert. Ach! neen, Van Artevelde! Het volk wil geen meester zyn; maer het haet de slaverny! Het wil geene minachting maer liefde; en voor al de opofferingen, die het zich getroosten moet, voor al zynen arbeid, voor al zyn lyden, voor al zynen nooddruft, verlangt het eene achting en eene toegenegenheid, die aen zyne opofferingen geëvenredigd zyn.... Ho! zoo gy het van den honger kunt bewaren; zoo gy het met eenen verzeerden arbeid, ook een bestaen verzeeren kunt; zoo gy er in kunt voorzien dat de tolln door ons betaeld, niet aen eene menigte ledige hooggeplaatste beambten verspild worden; maer tot verbetering, tot verheffing, tot geluk van heel het volk dienen; o! dan zult gy de geëerste van Vlaenderen zyn! dan zyt gy onze ruwaert, de raedsheer van onzen vorst! en als men alsdan het geluk, dat gy ons aanbiedt genieten zal, als men alsdan zal vragen wie dit zoo berokkend heeft; dan zal men met erkentelykheid op u

wyzen en zeggen: zie daer den grootsten man van heel ons Vlaenderland!

De aendoening weêrhield nu den ambachtsman; want begeestering had hem ook vervoerd, en hy had in haer eene grootsche, eene vloeiende welsprekendheid gevonden, die hem niet altyd eigen was. Ook verwonderde hy Philips, gelyk deze hem verwonderd had; en de zoon van den grooten Jacob Van Artevelde, alsof hy in de woorden van den smid de saemgetrokken gepeinsen van heel het volk herlas - legde zegenend de hand op hem, mompelend:

- Ho! volk, hebt gy my dan verstaen? Ach! ambachtsman, gy die groot zyt in uwe nederigheid en edel in uwen arbeid, zoudt gy dan te vreden zyn met het geluk dat ik u aenbied, en zoudt gy wel, als naer gewoonte, erkentelyk zyn¹?

Voor alle antwoord, bragt Cokkermoes de hand van den edelen Philips aen zyne oogen en wischte er zyne tranen mede af... Eene poos toefde hy dan, en toen hernam hy kalm en traeg:

- Wat kan men meer verlangen dan een vorst met dergelyke gevoelens bezielde? - en hy wilde zich op nieuw op zyne knieën werpen; maer Van Artevelde riep:

- Niet aldus, myn vriend! - en drukte hem aen zyn hart.

Eene gelukkige aendoening verstelpde hen nu en zy vergaten, waerschyntlyk, dat er een getuige van hunne vervoering was. Althans ontstelden zy toen een schrille lach hun doorweekt gemoed doorboorde, en zy de stem van Pieter Van den Bossche herkenden welke snydend en pynlyk was, iedermael dat zyne sombere overtuiging hem bezielde.

- Arme zinneloozen! - sprak hy - arme zinneloozen, die over de menschen denkt alsof gy zelven geene menschen waert. Is dan het menschdom voor u eene droomery en herkent gy daerin geene yselyke wezentlykheid vol ramp en kwaed, vol heersch- en hebzucht, vol slaverny en verdrukking? Ho, zoo gy met de stoffen,

1 Misschien bedoelde hy hier den dood zyns vaders, die (gelyk het overbekend is) door hetzelfde volk, dat hy van den hongerdood redde, en tot den hoogsten trap van welvaert opvoerde, vermoord werd.

die de menschheid samenstellen, het geluk wilt opbouwen, dat gy droomt.... wat zyt gy het dan mis; wat zyt gy zinneloos! O, effen moet het by ons zyn, effen als de kalme zee.... Want iedermael dat er boven het waterpas een hoofd bovensteken zal, iedermael zal dan het onweêr opkomen, en de baren der heerschen hebzucht, der verdrukking zullen opryzen en steigeren en verpletten en vermalen dat onbeduidend goedje, die kleingeachte massa, welke men volk noemt!.. Neen, neen, Van Artevelde, indien gy heil en weelde op de aerde wilt, droomt dan gelykheid, droomt dan broederlykheid, want het eene is het andere, en niet dan als men gelyk is kan men broeders zyn, anders is men, meester en knecht, zoon en vader!... Ondertusschen kunt gy groot zyn in uwe overtuiging! - En dit morde hy tusschen zyne tanden, alsof hy dit gedacht aen zyne ooren sparen wilde. - Ja, gy kunt in uw gedacht groot zyn; want daerin schittert iets; terwyl ik in myne overtuiging dikwils niets zien dan den niet.... of het doodsche van een kerkhof.... - Hy grynste nog eens pynlyk, wanneer hy Van Artevelde naderde, terwyl hy den smid, die spreken wilde, het stilzwygen oplegde:

- Eventwel, Philips, zullen wy vrienden zyn. Zoo wy het geluk des volks op verschillende wyzen verstaen, is het ons niettemin even duerbaer. Zyde aen zyde zullen wy voor het zelve stryden tot dat een van ons het opgeeft of sneeft!... Het volk heeft my mistrouwd; zyne gunst is van my geweken (gelyk eens van uwen wyzen vader) en ik koom u opeischen voor het heil van volk en vaderland.

Philips sidderde by dit zoo onverwacht voorstel. Hy vergat de knypende woorden, daereven aen den mond van Van den Bossche ontglipt, en alsof hy niet meer inzag dan het heil dat hy voor Vlaenderen droomde, nam hy den volksopruijer erkentelyk by de hand en sprak met betraende stem:

- Van den Bossche, wat zegt gy? Heeft het vaderland, heeft het volk my noodig? en is myne beurt gekomen om plaets te nemen tusschen dien talryken ry volksvrienden, die achtereenvolgens, voor een oogenblik, aen het roer geschitterd hebben, en

dan, als valstarren, uitgedoofd zyn? Ho, zoo ik tot heden my in deze rust vermomde, zoo ik den naem en de faem myns vaders met deze vischlyn in het klare water der Schelde versmoorde. Ho! dit was omdat er anderen myne taek waerdig vervulden, omdat ik dacht dat het onnoodig was hun den voorrang te betwisten.... Maer, nu gy myne hulpe vraegt, nu gy my zegt dat het volk alweder een zyner afgoden moede is, en iemand behoeft, die al de liefde zyns harten voor hetzelfde uitputten wil.... Zie my daer dan als zyn slagtoffer, en, moet het zyn, dat het my dan voor myn goetdoen kastyde, als eertyds mynen vader!

De toon dier woorden, duidde genoeg aen dat Philips niet meer onder de verleiding zyner vroegere ideale begeestering was. Hy bevroedde al de moeiljykhed en het gevaer van het opperbevelschap. Echter, was hy vol hoop en hy gevoelde een onuitlegbaer geluk, toen Simon hem by de hand nam en uitriep:

- O dank, dank, vriend der bedrukten, en helper der lydenden!... Neen, neen, denk niet aen den dood uws vaders, noch aen de wisselvallige gunst van het volk. Wy! wy kunnen ook dankbaer zyn en met liefde, met erkentelykheid begroet ik u, in naem van Brugge, in naem van gansch Vlaenderen, als den ruwaert van ons duerbaer vaderland!

- Ja, - voegde Pieter Van den Bossche hier by - ja! den redder dien ik tegen morgen aen het volk beloofde, en dien het met geestdrift naer de Vrydagmarkt dragen zal!

En hy verliet zonder meer en al dubbend den ruwaert; want hy gevoelde dat deze hem beheerschte, gelyk hy zelve op Simon Cokkermoes een onweërstaenbaren invloed had. Hy kon die pynlyke overtuiging, welke hem geheel vermeesterd had, zelfs aen den smid niet verzwynen, en hy zegde hem, toen zy reeds verre van het huis van Philips verwyderd waren:

- Ik meende daer slechts een naem te zoeken, en ik vond een man!
- Welnu? - vroeg Cokkermoes.
- Gevoelt gy dan niet dat het my zeer doet zoo dadelyk myn gezag af te staen; of vermoedt gy dat ik het zoete van het bevel

niet ken?... ach, vriend, - en hier overmeesterde hem zyn pynlyke lach weêr. - Ach, vriend, zoo ik het zoete der beveling niet begreep, dan zou ik immers alle gezag niet willen uitroeijen; want dan zou ik niet weten hoe gevaerlyk de heerschezucht is! - Hy zweeg eenen stond en dan vroeg hy kort af:

- Slaept gy dezen nacht ten mynent? Ge kunt dan de verheffing van den nieuwen ruwaert zien, alvorens naer Brugge weêr te keeren.... Hy worde de redder des volks....

En sprakeloos gingen zy na dien voort en toen zy t' huis kwamen, was Van den Bossche kalm, kalm alsof hem niets overkomen was. Hy had zyne heerschezucht overmeesterd en hy troostte zich in de overtuiging dat in zulk een oneindigen arbeid als hy en Philips ondernomen hadden, de tweede, in weêrwil des eersten, nog groot kan zyn!

IV.

Simon Cokkermoes had den intogt van Philips Van Artevelde, als ruwaert van Vlaenderen, bygewoond. Hy had de viering voor den nieuwen bevelhebber gezien, met het volk gejuicht, en nu trok hy naer Brugge om daer aen zyne aenhangers den nieuwen held aen te kondigen, die zeker, vooraleer aen het volk regt geschiedde, geenen vrede zou teekenen, en dus eene nieuwe bloedige worsteling voor welzyn en onafhankelykheid tegen den graef aennam.

Ongetwyfeld zou de Bruggeling zich over de vreugde, welke zyne maer in Brugge ging verwekken, verheugd hebben, zoo geene andere aendoening hem geheel overmeesterd had.

Hy dacht aen zyne moeder.

De liefde tot die vrouw, verdeelde met de liefde voor vryheid en volksgeluk zyn gemoed. En zoo de zucht naer onafhankelykheid geheel zynen geest kon bezighouden, vervulde de moederliefde heel

zyn hart. Wel is waer, zyn de toegenegenheden des geestes, door een eerbaer karakter ondersteund, volstandiger, langduriger dan die des harten, en niet zelden onderdrukken zy deze voor lang. Maer zoo dit eene ondervondene waerheid is, blykt het niettemin dat de hartstogt ook zyne zegepralen heeft, en dikwils de standvastigheid des geestes geheel onderdrukt.

Dit ondervond Simon Cokkermoes.

Was hy geheel onder de aendrift zyner overtuiging, dan offerde hy (gelyk wy het door zynen eed aen Pieter Van den Bossche gezien hebben) zyne moeder op. Zag hy gerustelyk de toekomst in, en mogt hy zonder achterdocht op eenen goeden uitslag zyner plannen rekenen, dan kwam de liefde voor zyne moeder met des te meer gloed in hem op, daer hy een onuitlegbare spyt gevoelde haer vergeten te hebben.

Nu weêr vervulde het denkbeeld dier vrouw hem geheel. Hy bedacht de smart, welke zyne lange afwezigheid haer moest gebaerd hebben, en met schrik overwoog hy, hoe zeer zulke droefenis het leven verkort, byzonder als de bedrukten oud en gebrekkelyk, als zyne moeder, worden.

Die overpeinzing zweepte hem als eene folterende onrust voort. Met ongewoone spoed snelde hy over den weg om zyne moeder te zien. Hoe langer de baen bleef, hoe angstiger hy werd, en daer hy zich niets kon inbeelden wat haer overkomen kon, kreeg hy door zyne liefdevolle aenjaging de overtuiging dat het een schrikkelyk onheil was. Nacht en dag vloog hy voort en hy vergunde zich geene verpoozing, dan toen hem de vermoeijenis verpligte wat uit te rusten en eenige verversching te nemen.

Eindelyk kwam hy te Brugge aen.

Met eene wonderbare hardnekkigheid ontweek hy al de kennissen, zelfs de politieke vrienden welke hy ontmoette, en met onafwendbaren tred dompelde hy zich in de kleine steegjes, die destyds het St-Salvators-Kerkhof omzoomden. Voor een klein deurtje hield hy stil. Hy kon de hygingen zyns harten niet bedwingen; en, zonderling! omdat zyne moeder aen de deur niet stond, gewaegde zyn geest van den dood!

Met wanhoop brag hy het oor aen de spleet van het poortje; hy hoorde erbarmelyk snikken.... De hairen kwamen hem regt op het hoofd en nu vernam hy tusschen het kermend kindergeschrei, de treurige klagten, van:

- Vader is dood!
- Myn kind is dood!

Nu eerst begreep Cokkermoes dat de angst, over hem, te huis grooter was, dan de zyne het over zyn gezin wezen kon. Men waende hem daer dood! en daer de smid dit schrikkelyk denkbeeld met zyne plotselinge verschyning wilde verdryven, stak hy het hoofd jubelend tusschen de spleet der deur, welke hy opende.

- Moeder! - wilde hy met blydschap roepen. Maer hy zag zyne moeder in den hoek van den haerd zitten weenen, en dit treurig schouwspel beneep hem zoodanig het hart dat hy niet spreken kon.

De oude vrouw zat daer ook zoo wonhopig het weinigje vuer in te staren, dat krakend den haerd verwarmde. Hare halfgryze hairen golfd en over haer vermagerden boezem en zy legde hare hand, beschermend, op het hoofd eens kinds dat schreiend, op zyne kniekens, vóór haer te bidden zat.

- Ach! - jammerde de oude vrouw, - ach! kindje, betreur, betreur uwen vader, in de gevechten van Gent vermoord. Hy zal u niet meer zoenen, nog zoeten koek medebrengen als hy van zyn werk komt!... Zyne kloeke hand zal ons geen brood meer bezorgen en bereiden wy ons allen voor eenen tragen hongerdood!

Simon liet eenen verkroppenden snik ontsnappen, en zyn oudste zoontje dat achter de grootmoeder stond, bemerkte hem. Juichend kwam het toegelopen om zich in zyne armen te storten; maer door eenen magtigen wenk zyns vaders werd hy daerin belet.

- Stil! - wees de vader - stil! Want indien gy my nu op eens aen myne reeds zoo ontstelde moeder moest vertoonen, zou de vreugde, welke hare yselyke overtuiging myns doods zou verjagen, het sein van haer sterfuer zyn!

Zwygend volgde de knaep zynen vader tot buiten de deur, en daer beval Simon na hem teder gezoend te hebben:

- Ga, zeg tegen grootmoeder dat gy vader gezien hebt.... en hael my dan.

Een oogenblik toefde Cokkermoes, en dan kwam zyne moeder, zyne blyde moeder zich om zynen hals werpen:

- Myn kind, myn ongelukkig kind! - schreide zy en viel overstelpt ter neder.

Hy nam haer van den grond en plaetste haer op een houten bankje:

- Ach! beste moeder! - riep hy toen - hoe kunt gy my zoo beminnen? hoe kunt gy my nog toegenegen zyn? - Doch de oude vrouw had haer bewustzyn weder bekomen; zy greep zyne hand en sprak tranenvol:

- Beste zoon! o, ge leeft dan nog? Zie, jongen, wat hebt gy my toch al angst gekost.... Maer wat is dit? wat is dit vermits gy leeft!... ach, Simon, ik ben dan weêr gelukkig. - En zy drukte haren Simon alweder aen haer hart. Deze sprak niet en weende....

- Waerom weent ge, kind? - vroeg de moeder met goedheid. - Ik wil dit niet meer. Uwe moeder alleen mag weenen; want hare reeds verdoofde oogen zullen door de tranen hunnen glans niet meer verliezen.... Zy schreit toch ook zoo dikwils, want, zie, myn zoon, zy is overtuigd dat uw einde slecht zal zyn... Men zal zoo lang over uwen dood kraeijen tot dat gy eindelyk vermoord zult worden!

- Moeder - sidderde Cokkermoes; en de bekretene teêrhartige vrouw hernam:

- O kind, ik zou u niet mogen bedroeven; want het is bitter de vreugde van het wederzien te stooren; maer ik kan u toch niet genoeg toeroepen: Simon, Simon uw einde zal schrikkelyk zyn!

Cokkermoes prangde de bedrukte aen zyn hart en het weinige dat hy uitbrengen kon, was:

- Moeder, moeder, verklaer u dan.

Zy wischte hare oogen af en na het jongste kind van Cokkermoes op haren schoot gezet te hebben, kuchte zy eens, alsof zy Simon eene lange les voorspellen wilde. Dan nam zy zyne hand en begon:

- Hoor, jongen: toen gy u door het zweet uws aenschyns boven de armoede, die uw vader zaliger hier met my deelde, verheven hadt, dan weigerden wy uwe weelde te komen deelen, en gy zegdet dat wy niet braef waren. Toen uwe vrouw stierf, uw vader reeds lang by den Heer was, en ik nogmaels weigerde myne woonst by u te vestigen, beweerdet gy dat ik zinneloos was. En als ge me later verzocht uwe kinderen (met zoo veel zorgen, als ik aen u meen besteed te hebben) op te voeden, en ik dit verzoek afsloeg, ten zy uwe knapen hier in myne geringheid kwamen deelen, dan noemdet gy dit braven ouden wyfs grillen. Welnu, Simon, zoudet gy willen gelooven dat ik spyt heb my, door uw zagen en malen, te hebben laten overhalen om dit zachte pluimen bed in huis te nemen, waerop de kinderen nu slapen?...

- En waerom? - vroeg de vader met eene verwondering, welke bewees dat hy niet begreep waer dit alles henen wilde.

- Waerom, jongen? Omdat het beter ware dat uwe jongens die weelde nooit geproefd hadden, of meent gy dat de armoê, die zy van u erven zullen dit pluimen bed niet zal verslinden, en dat alsdan, het styve stroo niet harder voor hen zal zyn?

- Maer wat beduidt die aenstaende armoê? - vroeg Cokkermoes die, in weêrwil zyne voorkennis van de zaegachtige beknibbelzucht zyner oude moeder, toch angstig werd.

- Luister, jongen, en neem den raed uwer moeder in acht. Gy hebt al wat gy bezit eerlyk verdient; maer het zal ook eerlyk de deur uitgaen. Of vleit gy u dat de smedery van Simon Cokkermoes zal blyven bloeijen als gy steeds te Gent, te Audenaerde, te Yperen of onder wegen zyt? De knechten werken niet volstandig voor het voordeel huns meesters; en is de baes den rug gekeerd dan springt de winkel op krukken....

- Inderdaed! - mompelde de smid door die waerheid getroffen.

- En met u tusschen de landzaken te steken, trapt gy uw geluk met voeten. Wie bemint er eenen woelman? en hoe kan men eenen smid genegen zyn, die de bestaende dingen omdraeijen wil? Laet hen zich met de staetszaken bemoeijen, die daer voor betaeld worden,

en dat de graef het met hen afhaspelt zonder dat gy er uwen neus tusschen wringt. Zie, kind, geloof my, de klanten zullen u ontvliesen; want wie laet u werken, dan al die geld hebben, en al die geld hebben beminnen de rust. Waerom wilt gy u al die menschen tegenmaken? of gelooft gy dat uwe vyanden u door hun werk zullen komen ryk maken? Neen, Simon, neen, ge zyt op een slechten weg en gy offert uw welzyn en de fortuin uwer kinderen aen uwe eierzucht op.

- Zeg liever aen mynen pligt, - onderbrak Simon kalm. - Gy zegt daer zelf, lieve moeder, dat myne kinderen arm kunnen worden; dat is zoo waer dat, indien zy door de reden, welke gy opgeeft, niet verarmden, het waerschyndlyk door eene andere zou zyn. Maer raed me nu eens regtzinnig, is het dan myn pligt niet voor de toekomst myner kinderen te zorgen?

- Dat is natuerlyk.

- Welnu, kan ik daer dan beter voor zorgen, dan door te poogen dat eene nieuwe staetsregeling elks bestaen verzekere; kan ik daer beter voor zorgen dan door te betrachten dat ieder wat hebbe en geen enkele verpligt zy zyn brood te bedelen? Zie, moeder, die betrachting schynt u voor het algemeen; maer daerdoor zelve is ze voor ieder in het byzonder. Myne staetkundige werkdadigheid is zoo edelmoedig niet als zy u wel toeschynt. Zy is louter eigenbaet, voorzorg!... Indien myne kinderen nu welhebbend blyven, zullen hunne zonen arm zyn, en zoo niet, het nageslacht van dezen... Eens toch moet de zwai der fortuin hen ten onderen duwen... Welnu, indien ik er nu in geluk de maetschappelyke instellingen, die ik betracht, te doen in werking brengen, dan zal nimmer iemand van myne nakomelingen honger lyden, dan zullen myne weldaden nog op de kinderen myner kleinkinderen regenen, en ik zal door hen tot in het einde der eeuwen gezegend zyn... O beste moeder, ge ziet wel dat ik voor myne schapen zorg...

De smid was allengskens op zyne redenering warm geworden en de overtuiging zyner gezonde rede werd zoo indringend, dat zyne moeder op zyn gezegde niet meer antwoordden kon, hoewel zy er den echten zin geenszins van begreep.

Zy nam dan haer kind by den arm en na hem eenigen tyd gestreeld te hebben, schuddebolde zy:

- Beste Simon, uit uwe redens kan ik het niet wys worden, en uwe tael is voor my latyn. Maer hetgeen ik u stellig verklaren kan is dat gy voor *uwe* belangen niet zorgt... Want - en hier sidderde hare hand en hare stem werd tranenvol, - want, Simon, ik heb het u zoo lang verzwegen om u niet vroeger, dan het noodig was, te bedroeven: er hangt iets over ons hoofd dat onverbiddelyk en wreed zal zyn, iets dat, door uwe schuld, op ons nedervalt; maer door den graef van Vlaenderen afgesmeten wordt....

- Door den graef? - vroeg Simon met schrik.

- Ja door den graef, - weende zyne moeder. - Hy heeft my doen bevelen dat, indien gy nog levend uit het twistvolle Gent kwaemt, gy u dan dadelyk ten zynent begeven moet.

- En verder? - vroeg Simon somber.

- Verder? Niets!...

- Hoe is het dan mogelyk - riep hy uit - dat gy op zulke eenvoudige opgave zulke reeks van rampen bouwen kunt? Wel, moeder - hernam hy om haer eene gerustheid in te boezemen, die hy zelve niet bezat, - wel, moeder, de graef zal my waarschylyk ontboden hebben om een nieuwen wapenrok te maken.

De moeder schudde ongeloovig met het hoofd, en niettemin was zy door de woorden van haer kind eenigszins gerust gesteld. Zy maekte de volgende opwerping:

- Maer wat bedoelde hy dan met dat oproerig Gent, waer gy niet levend uit kondet komen en dat my zulken schrik heeft aengejaegd?

- Hy kan daer niets mede bedoelen - antwoordde Simon, met eene gemaekte bedaerdheid; - want dat ik daer voor myn bedryf ontboden was, blykt genoeg aen myne kleedy.

Die woorden schenen de moeder inderdaed te vergenoegen. Zy hernam na eens gezucht te hebben:

- Indien de graef u echter van iets sprake, kind, dat dan uw antwoord gedwee en onderwerpelyk zy; dat uwe stem zich niet

hooger dan tegen uwe moeder verheffe en dat de uitdrukking van uw gelaet eerbiedig zy. Want, myn zoon, de magt is hem, en hy werd er toe geboren. Zoo hy ze al eens misbruikte, vergeef hem dit: het is toch zoo eigen aen zynen staet.... en daerby hy is weldadig.... Herinner u wel, dat uwe moeder en uw vader zoo dikwils aen zyn paleis eene aelmoes ontvingen en dat dit de zegel van uw bestaen was.... Zy dan niet ondankbaer.... en....

- Ik begryp u, moeder, - antwoordde Cokkermoes, terwyl hy achter haren rug eenen fynen maliën kolder aengordde, die gemakkelyk onder de kleederen te verbergen was. - Help my nu eens aenkleeden; want gy verstaet dat ik in myn gewaad van opperdeken der kleine neeringen moet zyn om voor den graef te verschynen.

En de smid kleeedde zich deftig aen; nam afscheid van zyne moeder, zoende zyne kinderen nog eens, en begaf zich toen naer het paleis van graef Lodewyk Van Male, niet zonder eenige achterdocht van er nimmer uit weder te keeren.

V.

De zael, waer men Simon in bragt, was een dier groote gevaerten, welke zich destyds door geen *comfortabel*, maer wel door luister onderscheidde. Fluweel en kunstig doorweven tapyten, betwistten het in rykdom aen zilver en goud, en er hingen kristalen luchters aen een eiken plafond, die met tin en zilver fyn doorwerkt was.

Simon stond geenzins versteld van die pracht; - want menigmalen kwam hy in de zalen der edellieden, welke hem voor het maken van een harnas ontboden; - maer hetgeen den smid in de zael trof, was dat hy in de naburige kamer een gefluit, een gejubel en een gedans hoorde, dat aen een buitensporig feest moest toegeschreven worden. Lodewyk Van Male was gewend al zyn geld in dergelyke braspartyen te verteeren; hy had daerom

reeds ontelbare subsidiën van de gemeenten afgeëischt en het was om die subsidiën dat de oproeren eigenlyk begonnen waren. Er bestond dus weinige reden om zich over eene nieuwe verspilling te verwonderen, en Cokkermoes zou dit waerschyndlyk niet gedaen hebben, indien hy niet berekend had, hoe wuft een prins moest zyn die, in de onrustige tyden, welke men beleefde, zyn hoofd nog naer slempfeesten wenden kon.

In deze overweging kon hy zich lang verdiepen; want meer dan een uer liet Lodewyk hem wachten, alvorens het geraedzaam te vinden hem gehoor te verleen.

De verveling verbittert alwie geen hofnar is, en die verbittering versterkte in Simon den lust, om zyne meening aen den graef zonder omwindsels te verklaren.

Lodewyk Van Male was een man in de volle kracht zyns levens. Zyn voorkomen verried noch goed, noch kwaed. Alleenlyk kon men er in zien dat hy zich ligtelyk raden liet en dus, gewoonlyk, de speelbal van dezen of genen staetsman, van dit of dat hof was. Nutteloos te bevestigen dat Frankryk meestal zynen nadeeligen invloed behield. De leenroerige betrekkingen tusschen den graef en den franschen koning vergemakkelykten dit, en de aristocratieke neigingen van het graeflyk hof en van den adel trokken Lodewyk nog meer naer Frankryk, dat destyds het luilekkerland der edelen was. Men wilde Vlaenderen ook verslaven, het volk tot niets verminderen, het alle magt, zoo als in Frankryk, benemen, en dan op de puinen der gemeenten dansen en feesten. Dit verlangen, door daden van vorst en adel duidelyk geworden, had de ligtgeraekte gemeenten vervoerd en daerdoor was de scheiding tusschen graef, adel en burgers een oorlog om leven en dood geworden.

Lodewyk kwam binnen, deed zyn paedje terugkeeren, wees Simon, welke eerbiedig opgestaen was, eenen zetel aen, en met den scherpen ironischen toon, die hy tegenover zyne minderen gewoonlyk aennam; sprak hy:

- Ha, ha! daer is onze oproerige smid! - toen bezag hy den eenigzins ontstelden deken van het hoofd tot de voeten. - Hoe

hebt gy het te Gent gevonden, myn maet? Altyd even getrouw aen vorst en wetten, niet waer?... Spreek dan, spreek, de ontsteltenis moet u het woord niet benemen;... spreek, ik gebied het u!

- Het is geene onsteltenis, - antwoordde Simon beleefd, - die my doet zwygen, maer de eerbied voor mynen wettigen vorst.... Ik wilde wachten tot hy met meer bedaerdheid sprak, en my de zaak wilde blootleggen, waerom hy my ontboden heeft. Indien ik nogtans ten onpas kwame, indien ik mynen vorst in zyne feesten stoorde, ben ik bereid heen te gaen om later weder te keeren, of wel hier zyn welbehagen af te wachten.

De toon der woorden van den smid was edel en niettemin gevoelde de graef de snydende steken, die er in verborgen lagen; doch, in plaets van er zich ongevoelig aen te toonen, liet hy blyken dat er zyn kwade luim door vergrootte en hy hernam bitsig:

- De witte Capruinen van Gent zyn weêr niet weinig verwoed, he, deken? de oorlog gaet weêr losbarsten? - en de graef wreef zich de handen.

- Inderdaed; ik geloof dat zy wederom van zin zyn de wapens op te vatten en daerom zou ik myn wettigen heer durven aenmanen....

Een zotte lach joelde door de kamer en verstikte de rede in Simon's mond. Wel een kwaert uers schaterde Lodewyk alvorens hy hernam:

- Ge zyt slecht onderrigt, deken der kleine neeringen, zeer slecht.... De Gentenaren bidden om den vrede.

Hier vloog Simon op alsof hy gebeten was; doch dadelyk zette hy zich weêr neder.

- Dit verschrikt u, niet waer, getrouwe onderdaen? Dit verschrikt u; maer niet zonder reden; want myne getrouwe Bruggelingen - de graef trok eventjens zyne dagge - zullen het met den dood bekoopen.

- De graef handele met ons naer zyn gelieven; hy herinnere zich slechts dat het door geen bloed vergieten is dat men de liefde zyner minderen wint.

- Inderdaed, deken, 't is waer! men zou zyne minderen

moeten streelen, ze vleijen, al knielende hunne liefde afbedelen en zich op gelyken voet met hen stellen, zonder zich alleenlyk te herinneren dat men de erfgenaem van het schoonste graefschap der wereld geboren is! Neen, vriendschap, neen! wy weten ons gezag te bewaren, zonder voor onze onderdanen te kruipen. Het zyn wy niet die smeeken: het zullen onze oproerige gemeenten, het zal Gent zyn die ons medelyden zal komen afbedelen. Gent is uitgehongerd, het verlangt den vrede, en weet gy op welke voorwaerden het dien kan bekomen?

- Hoe kan ik dit raden, vorst?

- Inderdaed, 't ware moeijelyk: het zyn voorwaerden, die gerucht zullen maken en den Gentenaren tot in het einde der eeuwen hunne opstandzucht zullen afleeren.... - Hier stond de graef regt en terwyl hy den deken spottend bezag, sprak hy traeg:

- Al de Gentenaers zoo mans als vrouwen (boven de XV en onder de LX jaren) zullen in haerlieder lynwaed, bloothoofds ende barbeens, elk met eenen bast om den hals, op Buscampvelt hunnen wettigen vorst te voet vallen en hem daer haerlieder stede, lyf ende goed in de handen leveren opdat hy er zynen wil mede doe....¹

Simon haelde den schouder op, alsof hy zulke snoevery niet geloofde, en dit verbitterde den graef zoodanig, dat hy knarstandend uitriep:

- En gy, Simon Cokkermoes, gy ook, en al wie hier te Brugge my ongetrouw waren, zult u daer in de zelfde kleedy laten vinden, of wel zal u de halsregter hangen!

Cokkermoes stond regt en sprak zonder de minste ontroerenis:

- Ik zal my laten hangen, vorst, doch vooraleer ik sterve, wil ik u verwittigen dat *al* de Gentenaren liever myn voorbeeld zullen volgen, dan zich aldus te laten bespotten.

- Dit zullen wy zien! - donderde de graef, - uitgehongerde buiken zien zoo nauw niet²! - en hier werd zyne stem zoeter. -

1 *Despars*, III deel, bladz. 42.

2 De graef deed Gent uithongeren; men zie daerover de kronyken.

Doch, zoo de deken der kleine neeringen van Brugge, met zyne maten my getrouwheid wil beloven, zullen wy zien wat wy met hen te doen hebben.

- Ik herhael het, - antwoordde de deken koel, - de graef mag met zyne onderdanen naer zynen wille doen; doch hy vergete niet dat wy nog nimmer de wapens tegen hem opvatteden, en dat ons gedrag steeds wettig bleef.

Deze woorden troffen den graef; doch zich eensklaps herstellende, vloog hy op:

- Zoo dan! men moet dus gewapenderhand tegen zynen vorst opstaen om oproerig te heeten. Zyn gemor, weigering van alle toegenegenheid, blyken van verachting (ja verachting!) dan niet voldoende?

- Maer de graef moet zich herinneren, - antwoordde de smid, zonder zich over de gramschap van Lodewyk ontsteld te gevoelen, - dat geen enkel vorst de liefde zynen onderdanen inwinnen kan, zonder hun zelf toegenegen te zyn.

- Leg my die woorden uit! - vloekte de prins met bitterheid, en in zynen zetel nedervallende, scheen hy zich tot luisteren te bereiden, hoewel hy met smart overwoog dat hy al de gezegden van den smid wrakeloos dulden moest, vermits Cokkermoes in Brugge zoodanig geliefd was, dat het minste vermoeden dat hem eenig leed gebeurde, bekwaem was om die stad te doen uitbarsten als een overvulden volkaen. Lodewyk boog dan het hoofd en Simon, na zich in eene eerbiedige houding voor hem geplaetst te hebben, begon:

- Het is niet met het volk te verachten, prins, dat men het tot zich trekt. De verachting verbittert meer dan het lichaemlyk lyden en met al uwe genegenheid aen den adel te schenken, zonder u eens te gewaerdigen (ten zy door zyn toedoen) naer het volk om te zien, bewyst gy zonneklaer dat gy niet dan het edel bloed bemint, terwyl gy op den ambachtsman - die Vlaenderen uitmaekt - met verachting nederziet!

De graef schokschouderde en Cokkermoes hernam met meer vuer.

- Daer is de knoop van alles, vorst! want daeronder ligt de verslaving van Vlaenderen en het verlies van zyn gemeenterecht. Reeds zyt gy begonnen met op de stedelyke vryheid inbreuk te maken, en gy hebt vroeger vergunde privilegiën nogmaels verkocht aen die u geld genoeg schonken om met uwe edellieden te kunnen feesten. Daerby poogdet gy uwen adel in de gemeentezaken te dringen, (waeraen hy niets verstaet, zoo hy ze niet vyandig is) en hy benadeelt moedwillig eenen handel, welke Vlaenderen heeft ryk gemaekt en uwe gravelyke kroon van zilver, dat zy was, tot goud versmolten heeft.

Eene ongeduldige beweging van den graef deed den deken zwygen; maer vermits Lodewyk hem bevoel voort te gaen, hernam hy zyne rede:

- Ik zeg harde woorden, graef; doch de armoede, die sedert eenige jaren over Vlaenderen getogen is, getuigd dat ik waerheid spreek. Vroeger kende men geene bedelaren, en nu zyt gy verplicht uwe brokkelen aen de arme ambachtslieden toe te smyten, die u aen het paleis een bestaen komen afeischen. Daerby, graef, is het niet alleen onze rykdom die gy vermindert, onze vryheid, die gy te niet doet, onze gemeenten die gy bevecht. Hebt gy onze nationaliteit niet aen den vreemden verkocht en zyn wy niet door u aen de Franschen overgeleverd?

- Simon Cokkermoes! - schreeuwde Lodewyk, terwyl hy bevende van gramschap regt stond, - Simon Cokkermoes, herinnert gy u dat ik uw graef ben?

De smid boog en hernam:

- Gedenk, prins, dat ik niet in de verfyning van uw hof ben opgebracht. Ik doe meer moeite om de waerheid te zeggen dan om haer te verbloemen. Gy verontschuldigt immers myne woorden aen eenen ambachtsman, welke zyne eigene zaken pleit, en zoo het u gelieft, zal ik kalmer voortgaen:

De graef knikte, terwyl hy ongeduldig met zynen dolk speelde. Simon sprak:

- Ik zegde dat gy, met uwe dochter aen den hertog van Bourgondië uit te huwelyken ons aen de Franschen hebt overgemaekt,

en wie weet niet dat dit wil zeggen, tot de slaveny gedoemd! Het moge u dan al of niet treffen, graef, is er nog eene meer vernederde natie dan die der Franschen? Heeft daer het volk al zyne vryheden, al zyne gemeenteregten niet verloren en staet het niet aen al de verdrukkingen van grooten en edelen bloot?

De graef glimlachte, doch Simon bemerkte het niet. Hy was bezig met aen zynen doolhof van gezegden een besluit te zoeken, en na hy zyne gezonde reden geraedpleegd had, hernam hy:

- Ge ziet dus, graef, dat het nationael gevoel het gevoel der kleinen is geworden en dat de volkszaak op de heilige zaak van het vaderland is ingeënt! Zyn wy tegen den franschen invloed, dan bestryden wy het grondbeginsel der slaveny en zyn wy tegen de edelliën en grooten, dan beoorlogen wy de landverradende leliaerts, die eene verdrukking van ons duerbaer Vlaenderen door de Franschen droomen, opdat zy, door den vreemde gesterkt, al de vryheden zouden kunnen vernietigen, waarvan wy genieten; maer die nog nimmer door het fransche volk geproefd zyn geworden!

De smid zweeg en de graef sprak:

- Zoo dat uw vlaemsche volk om overtuigd te wezen dat ik het liefheb, zou eischen dat ik al de ouderlyke banden met myne dochter verbrake, dat ik myne leenroerige betrekking met Frankryk verscheurde en aldus al de vriendschap, welke ik langs dien kant aengewonnen heb, verloochende, dat ik myne edellieden (die my steeds getrouw bleven) afwees en dat ik van den graef van Vlaenderen eenen kleinen burger maekte, laeg genoeg om de vriendschap der kleine burgery myner steden af te bedelen? - En de graef grimlachte bitter. Doch Simon voer hem grootsch en kalm te gemoed:

- Niet zoo, myn vorst, moet ge my verstaen. Ik heb my misschien slecht uitgedrukt; maer myne inzichten waren steeds op het gezond verstand gegrond. Neen! wy willen niet dat gy al de genegenheden uws harten zoudet vernietigen, dat gy dochter en vrienden zoudet opofferen. Maer wat wy verlangen is dat de graef wete dat *Vlaenderen* wil zeggen *burgery, werk en rykdom*, en dat geen lanciedragend leger dit land verryken kan. Ja, graef - en hier stak de smid zyne

hand in vervoering uit - ja, graef Lodewyk van Male! ons eenig verlangen is dat wy onafhankelyk blyven en dat ons vaderland beroemd worde door het geluk van zyn volk en de glansrykheid zyner grootsche vryheid!... - Zyne hand zweefde by die woorden begeesterd vooruit en de graef was nog Vlaming genoeg om door het denkbeeld dier vaderlandsche grootheid getroffen te zyn: ongelukkiglyk was hy niet gewend uit eigen wil te handelen, en alsof hy nu weêr het gevoelen zyner raedsheeren wilde inroepen, antwoordde hy:

- Ik zal uwe redens overwegen... Misschien zal ik er eenige waerheid in vinden... Gy zult myn oordeel er over kennen zoodra gy degenen hier zult zien voorby trekken die van Gent om vrede kwamen smeeken.... Wacht dan eenige stonden en zyt intusschen verzekerd dat ik uwe harde woorden reeds vergeten heb; vermits ik gevoel dat ze niet door haet, maer wel door overtuiging ingeboezemd zyn... Uw graef reket ook op uwe getrouwheid, deken, en vaerwel....

De smid wachtte eenigen tyd met de hoop dat zyne redens den graef verwurmd hadden. Echter daer hy muzyk en dans hoorde ophouden verging hem die hoop weldra; want hy begreep dat de graef zyne gewoone raedsheeren vergaderde, en dat deze, door vreugde en wyn aengehitst, hem geen verstandigen raed geven konden. Ook verwonderde het hem geenzins door het voorkomen van het vredezoekend afgezantschap te vernemen dat de graef meer dan ooit de party der edelen koos, en dat de verdrukkers onder elkaer verlekkerd waren op de blygeestige vertooning welke de Gentenaers, in hemd en met de koord om den hals, ten halverwege Brugge zouden geven.

Treurig wilde hy by dit sein van nieuwe verbittering doorstappen, toen hem een der schildknapen van het afgezantschap by den arm vatte en in eenen duisteren hoek der gaendery trok:

- Simon, - vroeg de schildknaep, - wat doet gy hier?
- Ik wachtte hier naer den uitslag van het afgezantschap.
- Welnu? - vroeg de onbekende.
- Welnu? - antwoordde de smid.

- Herkent ge me dan niet? - vroeg nogmaels de knaep, - dat ge zoo ingetogen blyft, ge zyt Simon Cokkermoes toch wel, geloof ik.

Simon bezag hem.

- Philips Van Artevelde! - mompelde hy en deinsde achterwaerts, - gy hier! - Maer de vinger, welke Van Artevelde op den mond bragt, gebood hem het stilzwygen.

- Zag men my hier, ik ware dood, ik weet het; maer ik wilde u spreken om myn plan met u te beramen.

- Stil dan.

- Kent gy de voorwaerden van den vrede?

Simon knikte.

- Ge weet ook dat zulke voorwaerden onaenneemlyk zyn?

Simon knikte nogmaels.

- Overmorgen viert men hier het *Heilig Bloed*?

Zelfde gebaer van den smid, zelfde fluistering van den ruwaert van Vlaenderen.

- Dan is het volk vrolyk en dronken, niet waer? Welnu, zorg dat gy alsdan met uwe mannen de stad niet verlaet. Dien dag zal ik graef Lodewyk van Male hier buiten de poorten van Brugge eene poets spelen. - En Philips van Artevelde verliet Cokkermoes en volgde den stoet.

VI.

Twee dagen later was het groot feest te Brugge. Men vierde er het Heilig Bloed, en de schoone ommegang, welke ter dier gelegenheid uitging, had nog meer volk dan gewoonlyk uitgelokt, vermits graef Lodewyk van Male met heel zyn gevolg die eeredienst bywoonde.

Ongelukkiglyk had het volk '*naer coutume God beteret!*' de godsdienstige plegtigheid te baet genomen om zich met wyn en bier

te vergasten, en nauwelyks had de zon de helft van haren loop voleindigd, of heele benden zatterikken liepen door de straten. Door den drank aengehitst, waren zy zeer prikkelbaer en toen zy des middags vernamen dat een vyfduizendtal Gentenaren de schandelyke vredesvoorwaarden van den graef met het zwaerd kwamen beantwoorden, liepen zy vreeselyk, vloekend en zweerend, naer de markten.

Een aental oorlogskraeijers vuerden die krygszucht der bedronkenen meer en meer aen en zoo men hadde willen onderzoeken wie de opruijers waren, dan hadde men bevonden dat zy meestal tot de kleine ambachten behoorden. Geene taverne of er werden er gevonden en zy zwoeren en tierden er om 't meest om door de gensters van hunnen valschen gloed eene dolle razerny in de andere ambachten te ontsteken.

Zy gelukten dermate in dit doel, dat, toen men in den namiddag te Brugge vernam, dat de Gentenaren van uit Beverhouts, waer zy gelegerd waren, herwaerts trokken, de vischverkoopers, beenhouwers, grouwwerkers en makelaers, de straten doorkruisten onder het vreeswekkend getier van:

- Te wapen! te wapen! sla dood! sla dood!

Heylaert Van Pouke, de opperkapitein der stad, wilde opwerpen: dat men zulk een heiligen dag moest eerbiedigen; dat het volk bedronken en dus verlamd was en dat de uitgehongerde Gentenaers zich binnen de dry dagen uit flauwte van zelve moesten overgeven, zoo men de moeite niet nam hun eenige eetmalen te schenken.

Doch, hoe zeer de graef in deze reden stemde, werd het gehuil der menigte zoo hevig, en hare oorlogskreten joegen hem zoo veel moeds en wraekzucht in 't hart, dat hy op 't eind den optogt blazen deed en zich aen het hoofd der gewapende brugsche poorters stelde.

Toen hy over de groote markt kwam, zag hy daer Simon Cokkermoes. Deze bevoel, volgens pligt, de kleine neeringen; maer vermits de graef hem in weêrwil zyner opregtheid weinig vertrouwde, wenkte hy Simon Cokkermoes:

- Myn leger telt dertig duizend getrouwe mannen, - snauwde hy hem toe, - zoudt gy niet denken dat ik over het hoopje wispelturige Gentenaren zal zegepralen?

- Het is te vreezen, - antwoordde de smid mismoedig. - Doch....

- Welnu? - morde Lodewyk.

- Myn wensch ware dat gy den Gentenaren eenen volklievenden vrede geschonken haddet; men zou u om uw goetdoen erkentelyk zyn, en ge zoudt de beminde vader uwer onderdanen worden.

- Ik heb uwe lessen geenzins noodig, kapitein; maer daer ik de onderdanigheid uwer mannen mistrouw, wenschte ik wel dat gy het slagveld niet betradet en dat gy in de stad onze zegepraal afwachten bleeft.

De graef reed door en Cokkermoes nam dubbend zyn afscheid. Hy had begrepen dat, by de zegepraal van Lodewyk er wreede vervolgingen tegen zyne ambachten zouden ingespannen worden. Niettemin verried hy de bedreiging van den vorst niet en hy vermaende zyne mannen om gerustelyk den uitval van den veldslag af te wachten.

Hy zelf was voor dien uitval niet bevreesd. Een blind vertrouwen in Philips Van Artevelde stelde hem gerust, en hy was verheugd het verzoek van den ruwaert: van met de kleine neeringen in Brugge te blyven, zonder ongehoorzaemheid aen den wettigen graef, te kunnen volvoeren; want hy hoopte dat Van Artevelde, naer gelofte, den graef eene poets spelen zou.

Zyne hoop was echter zeer ongegrond. Men bedenke slechts dat de ruwaert van Vlaenderen maer vyf duizend man te been had en dat de graef met zesmael zooveel manschappen te velde trok. Voeg daerby dat de Gentenaers uitgehongerd waren en dat zy sedert twee dagen niets meer genuttigd hadden, tenzy een brokje brood en een slokje wyn dat hun op het slagveld gegeven werd.

In weêrwil dier verhongering behielden de Gentenaren hunnen koelen bloede en schaerden zich onverschrokken in de veldlyn. Daer luisterden zy aendchtig naer de moedige aanspraak van

hunnen behendigen ruwaert, en toen hy geeindigd had, maekten zy, zonder uit hunne rangen te gaen, een aental 'ongenuchterde' Bruggelingen af, 'die by XII, XVI ende XX te gadere zeer vierichlich voren liepen en die zy zeer furieuselyk gelyk lammers ende kiekenen den roupere afstaken.'

Die moordery verbitterde de Bruggelingen en met de woeste kreten van: - sla dood! sla dood! - vielen zy de gentsche benden aen. Maer de ruwaert, welke zyne veldmonden tot dan verscholen gehouden had, ontdekte eensklaps zyn geschut en het bulderde op de zwetende Bruggelingen af.

Toen zag men wat bedronken grootspraek en ydele woorden op het slagveld vermogen. De 'ongenuchterde' Bruggelingen lieten de hielen zien en de krygsridders van Lodewyk, die in tegenwoordigheid van het wel onderhouden geschut hunne rangen niet konden ontvouwen en overal tegen de dichtgeheven pieken der Gentenaren stieten, vonden het insgelyks geraedzaam te vlugten en in vollen draf naer Brugge te rennen.

Door die ongehoopde zegeprael verwonderd, voelden de Gentenaers hunnen moed door de blydschap versterken; met ongemeenen spoed vlogen zy de vlugtenden achterna, mengelden zich onverschrokken tusschen hunne duizendtallen en daer het aldus onmogelyk werd vriend of vyand te herkennen, overrompelden de Gentenaers gemakkelyk de brugsche poortwacht. Weldra waren zy nu meester van de stad en daer doorbeulden zy al wat nog tegenstand bood. Eindelyk vatteden zy, op de groote markt, nevens de neeringen van Cokkermoes, post, en kondigden door de herhaelde kreten van: Gent! Gent! hoezee! hoezee! hunne zegeprael en hunne plunderzucht aen de verschrikte poorters van Brugge aen.

Intusschen was de nacht gevallen en het duister belette met vechten voort te gaen. Men sprak van toortsen te ontsteken en de inwooners tot het verlichten hunner huizen te dwingen. De graef zelf ontnam hun deze bezorging; want na zich in zyn hof eenigzins ververscht te hebben, gebod hy zynen dienaren met brandende toortsen voor uit te gaen, om by dat licht en met behulp

zyner getrouwe edellieden den oproerlingen tot de reden terug te brengen.

Toen hy echter op de groote markt kwam en daer de vereenigde krachten der Gentenaers en brugsche kleine ambachten zag, ontzong hem de moed. De werkdadige verkleefdheid van Cokkermoes aen de volksparty trof hem diep, en hy herinnerde zich met droefenis den goeden raed van den volksvriend.

Nu zag hy hem met Philips Van Artevelde en Van den Bossche in beraedslaging, en na zy een besluit genomen hadden, hoorde Lodewyk Van Male dat Van Artevelde tot zyn volk zei:

- De graef brengt zich gevangen, o magtig volk! dat hy dan met ons Gentwaerts keere en daer zullen wy hem een behoorlyken vrede doen teekenen!

Maer Pieter Van den Bossche was over die woorden niet voldaan. Het scheen hem toe dat om tot eene gelykheid te komen men moest beginnen met de meest uitstekende hoofden af te slaen en zyne indringende stem klonk:

- Ten dood, de vorst! ten dood! Men brenge hem dood of levend en de overleveraer zal eene vaderlandsche belooning ontvangen. - En het volk, dat in zyne zegeprael bloeddorstig geworden was, knalde Van den Bossche na, en de schrikkelyke moordkreet van: - ten dood, de vorst! ten dood! - weêrgalmde van straet tot straet, van huis tot huis over de groote stad.

Lodewyk Van Male sidderde. Hy gevoelde dat de Gentenaers zich met regt over de gravelyke spotterny, welke hy zyne edellieden te Buscampveld voorbereidde, wreken zouden.... Met onzekere stem beval hy:

- Dat men het licht doove....

Aenstonds werd het stikdonker en het gevolg van den graef, dat in de duisternis zyne ongetrouwheid verbergen kon, vlugtte verwilderd door de stad. Een enkele voetknecht bleef den rampzaligen vorst getrouw en Lodewyk, welke nu den valschen schyn der vereering van zyne grootheid doorzag, bezweek nog meer onder het wigtdier bedenking dan onder de smart van zyne gravelyke kroon verloren te hebben.

- Frits - riep hy met erkentelykheid tegen zynen dienstkecht. - Frits, gy alleen zyt myner vriendschap waerdig en verdient een loon voor uwe getrouwheid - en hy ging hem zyne halsketting schenken, toen hy bemerkte dat Frits hem niet antwoordde en dat slechts een enkele, nog gesmoorde, zocht uit het doorsteken hart van den getrouwen knecht opsteeg.

- Dood! - schrikte hy, als hy zynen eenigen volgeling vallen zag. Maer hy had den tyd niet op zyne volkomene verlatenheid natedenken, want zyn paerd zwymelde onder zyn gewigt en rolde oogenblikkelyk met zynen vorstelyken last ter aerde.

- Simon Cokkermoes - sidderde Lodewyk, toen hy den smid herkende die de dagge uit de borst van het paerd trok. - Simon Cokkermoes, wat doet gy?

- U redden, - fluisterde de deken der kleine ambachten, en zynen heer helpende opstaen, vervolgde hy: - het was uw paerd dat ik kwetste, u niet, graef. Dit gevaer moet te voet ontvlugt worden. - En terwyl rukte hy de wapens van Lodewyk af.

Deze was zoo moedeloos, dat hy den ambachtsman liet begaen, alleenlyk morde hy toen de smid, die de kleederen van den knecht uitgedaen had, hem er mede vermommen wilde:

- Meent gy my dan als knecht om te brengen?

- Men mag wel eenigen tyd als knecht voor dood doorgaen, om later als graef weêr levend te worden - antwoordde hem de smid, en hy trok zyn graef door eenen hoop kleine steegjes voort, die nog onbezocht waren omdat de Gentenaers vooreerst in de groote straten plunderden en moorden!

VII.

Het gejoel vergrootte in de brugsche stad. Het gekerm der sneuvelenden, het geknars der strydenden en dit gehuil der vrouwen, dat in de groote beroerten steeds boven al de geruchten

klinkt, maekten den nacht zoo akelig dat de schrik de leden verkleumde en al wie niet in den stryd was, het koude zweet uit de aderen joeg.

De graef ontsnapte niet aen dit algemeen gevoel. Nogtans was het rondom hem stil, en het moordgehuil sleepte zich slechts van uit de verte tot hem. Maer het aendenken der dienaren die voor hem stierven, de huivering, die verloren waardigheid en verspeeld goed meest al in den verliezer verwekken, de bezwaernis zyner volkomene verlatenheid, alles werkte samen om die koelbloedigheid te benemen, die in het grootste gevaer zoo noodzakelyk vereischt wordt.

Een zot gedacht doorvloog zyne halfberoerde hersenen, en vergetende dat de smid, indien hy zynen graef kwaed wilde, hem gemakkelyk (toen hy met zyn paerd ten gronde lag) had kunnen afmaken, vroeg hy aen Cokkermoes, terwyl hy besluiteloos staen bleef:

- Wie denkt er, smid, dat ik my na uw verraed van heden, nog aen Cokkermoes vertrouwen mag?

Zyn redder stond stil, door die onheusche tael verbluft en antwoordde droevig:

- Ik verlaet u, vorst; vermits myne toegenegene diensten u niet aengenaem zyn.....

- Maer op denzelfden stond kwam een gerucht van loopende stappen tot hen over, en de overtuiging dat zy vervolgd werden daelde in des redders ziel.

- Ge zyt verloren - riep hy - ge zyt verloren, graef.... - en op het oogenblik ging hy zich met treurnis verwyderen toen Lodewyk, die zyn ongelyk door het gevaer gevoelde, hem vriendelyk by de hand nam en smeekte:

- Weet gy dan geene redding meer, vriend? - En zyne sidderende hand schudde den arm van den smid zoo wanhopig, dat medelydende tranen in de oogen van den ambachtsman kwamen.

- Geene, want wy hadden spoediger moeten zyn - was het mismoedig antwoord.

- Ziet ge daer ginder ver in het duister van de straet niet reeds zwaerden blikkeren?

- En intusschen trok

hy Lodewyk voort, met zichzelven overleggende hoe hy de vervolgers, die baerblykelyk achter hen liepen, zou ontsnappen, toen eene kerkklok treurig en schrill de stormtogt begon te kleppen.

- Pas op! - fluisterde Cokkermoes aenstonds op redding bedacht. - Pas op... - En hy schoof met zynen vorst nevens de huizen tot dat hy voor de St.-Amands kapelle kwam.

- Ha, ze is open - mompelde hy driftig, en duwde den graef in de kerk. - De koster zal haer opengelaten hebben om eene (thans toch onzekere) veiligheidsplaets aen eenige vlugtelingen te bezorgen.... - Hy stiet de kerkdeur weder aen en fluisterde dan voort. - Stil nu, graef, stil.... Zucht zelfs niet meer; want de adem van eenen gevallen vorst verraedt.... Luister en zwyg.... - en hy zelf nam al de geruchten in aendacht welke zyn oor troffen.

Binnen den tempel was er niemand; dan de koster die altyd voortklepte maer buiten kwamen er menschen driftig aengeloopen.

- Ik zweer u dat ik hem gezien heb - riep er een die voor aen kwam.

- Waerom hebt gy hem dan niet gevat? - antwoordde eene andere stem, die gemakkelyk voor die van Pieter Van den Bossche te herkennen was.

- Zy waren te verre; maer ik houd staen dat ik op de schemering der straet twee mannen den hoek der kapel omdraeijen zag.... de eene was vast de graef.

Lodewyks tanden knetterden, wanneer een duw van den smid hem zynen angst inslikken deed. Aendachtiger dan immer luisterden zy; want nu waren de vervolgers tot voor de deur.

- Maer zouden zy niet in de kerk gevlugt zyn? - vroeg Van den Bossche, terwyl hy naer den tempel kwam.

Yskoud werd het bloed van den graef en zyne hairen steven op zyn hoofd. Hy hoorde zyne bloedeischers naderen en ging dan onder het sluipend stael van laffe onderdanen bezwyken. - o! - was zyne wanhopende zucht en met eene vervoerende razerny zette hy zynen schouder tegen de deur om ze toe te knypen. Doch Cokkermoes trok hem met reuzenkracht achterwaerts....

Op hetzelfde oogenblik duwde Van den Bossche met geweld de deur open en zy sloeg tot op de beide vlugtelingen. Meer dood dan levend was de rampzalige graef; maer de gentsche woelman sprak, terwyl hy misnoegd met den voet stampte:

- Hy is er niet! anders zou hy voorzeker de kerkdeur gesloten hebben. - Weg waren de moorders en de deur viel toe.

Aenstonds zagen de vlugtelingen door de spleet. Over hen op den muer flikkerde eene klaerheid, welke bewees dat de naspoorders fakkels ontsteken hadden. Niet alvorens die klaerte gansch verdwenen was en hy dus de overtuiging kreeg dat de vyanden verwyderd waren, opende Cokkermoes de kerk, terwyl hy sprak:

- Wy hebben nu den tyd voor ons, graef, volg my dus...

- En zoo ik hier bleef? - vroeg Lodewyk - zou ik dan niet het zekerst gered zyn?

- Indien men geene kerken plundert, ja... maer ik vrees... - En eene toeloopende menigte scheen de vrees van den smid te verwezenlyken. De graef had slechts den tyd achter den hoek der kapel te keeren om uit het bereik van nieuwe vervolgers te zyn.

Nu verspoedigden de vlugtelingen hunnen treden, zonder verdere belangryke ontmoeting, kwamen zy aen een vernepen straetje aen het einde van welk men de fakkels der vervolgers flikkeren zag. De stem van Pieter Van den Bossche bromde er boven het vloeken en zweeren zyner gezellen uit:

- Zal die verwenschte graef ons dan steeds blyven ontsnappen? - riep hy.

- Voorwaer! - lachte de smid binnensmonds en alsof hy uittermaten verheugd was. Onverpoosd trok hy het straetje in.

- Maer gy geleidt my in den muil myner vyanden, - grommelde Lodewyk en eigenzinnig wende hy zich buiten de straet. Doch Simon gleed ongestoord en onhoorbaer voort. Traeg en ademloos schoer hy nevens de kleine huizekens, en eindelyk hield hy aen een ellendig deurke stil.

Hier luisterde hy eenige oogenblikken en hoorde dan dat zyne moeder met zyne kinderen aen 't bidden waren. Met verrukking

kon hy by de herhaling van zynen en Lodewyk's naem verstaen dat men hen beider behoud van den hemel afsmeekte.

- Wat toeft gy nu? - murmelde hy en zyne oogen schoten als vuerkolen op den nog talmenden graef, die meer het bevelend teeken zyner brandende oogen dan zyne stille woorden verstond. En alsof de gevallen vorst nu eerst besluiten kon zyn eenigen getrouwen onderdaen te volgen, begon hy traeg nevens de huizen op Simon aen te stappen.

Cokkermoes klopte.

Doch Van den Bossche, die hun misschien (door hun lang toeven) ontwaerd had, kwam toegesneld.

- Wy zyn verloren! - zuchte de graef, die nu geheel het misdadige zyner aerzeling begreep en hy vatte de hand van den edelmoedigen smid.

Deze neep haer om hem het stilzwygen te gebieden; want van binnen vernam men eene gebrokene stem die vroeg:

- Wie daer?

- Simon!

De graef en den smid waren binnen en de deur was toe.

- Red, red uwen graef! - riep Lodewyk, terwyl hy zyne armen smeekend naer de oude moeder uitstak, en de sukkelachtige vrouw met de oogen vol water en den gorgel vol angstige snikken, mompelde:

- O, ja! myn vorst. Ik heb zoo menigmael het brood uwer weldadigheid genuttigd... wees daerom gezegend! - en met eene brandende waskaers ging zy hem voor op een zolderken dat langs eene enkele ladder in de benedenplaets uitkomst had.

- Haestig! - gebod Simon; want hy hoorde de moorders naderen, en hy stopte den graef onder het pluimen bed dat hy voor zyne kinderen aengekocht had¹.

- Stil nu - fluisterde hy - en daer zyne verschrikte kinderen hunnen beschermenden vader insgelyks tot op den zolder gevolgd

1 Le comte se blottit entre la paillasse et le lit de plume. *Histoire des ducs de Bourgogne*, par M. de Barrente.

hadden, nam hy ze met zyne reusachtige handen van den grond en wierp ze op het pluimen bed boven den graef.

- Doet of ge slaept; - gebood hy nu, - maer bidt! - en op minder dan een oogwenk was hy met zyne moeder beneden.

- Hy is gered! - zuchtte hy, zoo verheugd alsof er een versmachtend gewigt van zynen boezem rees. Doch nauwelyks had hy de kanne bier, die hy op de eetkast vond, aen den mond gebragt om zyne aendoening af te drinken, of de deur sloeg geweldig open en Van den Bossche stormde met zyne bende vloekend binnen.

- Waer is de man, die daer even binnen vlugtte? - vroeg de Gentenaer driftig aen de oude vrouw; want Simon was in een hoek gedeinsd.

- Ik heb nog niemand van den ganschen avond gezien! - stamelde zy, zoo ontsteld dat zy geenzins bedacht hoe het byzyn van haren zoon die woorden tegensprak.

- De graef is hier nogtans met een zyner trouwanten binnen gekomen, - hernam Van den Bossche.

- Ik weet er niets van - antwoordde de vrouw, op eene zoo bevende wyze dat de volksopruider de overtuiging kreeg dat zyne vraeg de oude van haer stuk bragt.

- Ik zweer u! - donderde hy dan bedreigend - dat graef Lodewyk van Male hier met een zyner trouwanten binnen kwam!

- Ge liegt! - viel Cokkermoes uit - ten zy gy beweert dat ik een trouwant van Lodewyk van Male ben!

Indien men nu boven ware geweest dan zou men voorzeker den graef ontdekt hebben; want zyn hart zwoegde dat men er het bonsend geklop van hoorde, en hy sprong zoo geweldig van angst en aendoening op, dat de kinderen zich aen het ledekant moesten vastklemmen om niet uit het bed te rollen. Intusschen herstelde zich Van den Bossche, die door de vrye toespraek van Cokkermoes eenigzins onthutst was, en met zynen scherpen blik den ambachtsman tot in de ziel ziende, sprak hy met zyn gewoonen spotlach:

- Ge zyt geen trouwant van den graef, neen; maer toch een aenhanger der gravelyke magt. Hebt gy my niet gezworen dat gy

geen staet zonder opperhoofd, geene smis zonder baes begrypt, en dat een volklievende graef het toppunt uwer wenschen was?

- Dat is ook zoo; - sprak Simon kalm.

- Welnu, welk gevoel belet u dan den gehaten graef te redden... Hy heeft u misschien volklievende geloften gedaen?

Cokkermoes schokschouderde, nam eenen stoel en zette zich onder den breeden muil van den haerd, in wiens midden een vuertje te branden lag. Met gerustheid keek hy in de flikkering, terwyl Van den Bossche stampvoetend en met barschheid vroeg:

- Wat doet gy dan hier, deken der kleine neeringen van Brugge? Is het hier uwe plaets als men voor volksregt, vaderland en onafhankelykheid strydt?

- Myne plaets is waer myne moeder is! - antwoordde de smid met eene verteederde aendoening - of meent gy, kapitein der gentsche witte kaproenen, dat ik degene, welke my het leven gaf, zal alleen laten op een nacht waerop sommige achtbare lieden het zich niet ontzien eene arme wooning in te stormen om er de menschen van schrik te doen sterven, zoo zy al geenen lust hebben ze te doen vermoorden?

Het bloed der gramschap schoot tot in de oogen van Van den Bossche. Toch vond hy het niet geraedzaam zyne razerny bot te vieren. Althans bereidde hy zich het huizeken te verlaten toen een zyner mannen te voren trad.

- Ik zweer - riep die soldaet en stak zyne vingeren naer een kruisbeeld uit, dat in den hoek der kamer hing, - ik zweer dat ik den graef met een zyner volgelingen hier binnen treden zag.

Van den Bossche keerde weêrom naer den smid en bemerkte dat de moeder wat hout in het vuer legde. Zy was echter zoo ontsteld dat zy dit schynbaer deed om hare ongerustheid te verbergen. Van den Bossche bevroedde daerdoor zonneklaer dat er iets schuilde en Simon scherp in de openhartige oogen ziende, vroeg hy hem:

- Wat antwoordt gy op den eed van dien knaep?

Cokkermoes schokschouderde.

- Dat men dien man binde en bewake, - was dadelyk het gebod van den Gentenaar, en de sterke Cycloop, die berekende hoe

nutteloos het zou zyn eenigen tegenstand te bieden, liet zich gedwee vastgrypen, terwyl hy met eene inwendige treurenis zyne moeder aenschouwde, welke begon te weenen.

Zyne kalmte boezemde haer niettemin moed in. Tusschen twee mannen vastgehouden, leunde hy met eene gemaekte onverschilligheid tegen den schoorsteen.

Middelerwyl vatte Van den Bossche eene waschkaers en bekeek aendchtig den vloer. Hy zocht daer naer eene val en klopte met zyn zwaerd op de steenen om te hooren of zy misschien niet hol klonken. Wat hy ook onderzocht hy vond in het geheel huizeken geene andere openingen dan de straetdeur, eene raem en die zolderval langs waer men, met eene ladder, kon op den boven klauteren.

- Naer boven! - gebod hy toen en was reeds omhoog. Allen volgden behalven de moeder, die stillekens aen den haerd de bescherming Godes afsmeeken bleef.

- Ha, hier hebben wy hem! - juichte Van den Bossche en vloog naer het bed; maer nu zag hy dat er twee kinderen jeugdig op te slapen lagen. - Gevloekte! wanneer zullen wy u dan vinden! - Doch, bemerkende dat de oogen van Cokkermoes eenigzins waterachtig op het ledekant gevestigd stonden, mompelde hy: de graef is hier toch! - en lichtte met zyne kaers onder de nachtkoets.

De opening tusschen den vloer en het ledekant was nog te smal om een lichaem door te laten, en daer die mislukte pooging den lach der wapenknechts opwekte, werd de Gentenaer woedend. Met razerny schudde hy het pluimen bed op, waerop de kinderen lagen, en ziende dat deze (het gebod huns vaders in acht nemend) niet wilden wakker worden, sloeg hy hardnekkig met de vuist op het bed.

De slagen bonsden tot op het hoofd van den graef en deze rilde. Doch welke pyn hy mogt gevoelen, begreep hy te wel dat zynen dood aen een te klein geruchtje hing, om zyne smart niet te verkroppen. Intusschen sloeg de gentsche woelman feller en feller voort en daer de angst de kinderen benauwde, begonnen zy te weenen.

- Zie! die deugenieten sliepen niet, - sprak Van den Bossche en rukte ze overeind.
- Waer is hier de graef, kinderen?

De kinderen schreidden voort.

- Ik vraag u waer de graef is? - en hy schudde de onnoozele knapen met zoo veel geweld, dat ze van pyn hunnen vader ter hulpe riepen.

- 'T is niets - troostte hun vader, terwyl hy met een spytig oog zyne boeijen bezag. Doch de woelman rukte de kinderen zoodanig, en bragt zyne dagge zoo menigmael en bedreigend onder hunne oogen, dat de kinderen hunnen moed verloren en alles verklaren gingen....

Zeer gelukkig voor den graef dat Cokkermoes boven was en die vermoedeloozing der kinderen bespeurde, anders voorwaer! ware Lodewyk een vorst te min geweest. Maer nu stopte de gebiedende blik van den smid den mond aen zyn verschrikte kroost en op al de vragen van den Gentenaer, antwoordde het:

- Ik weet het niet, want ik sliep!

Dit antwoord voldeed Pieter niet; maer hy mogt al wel bedreigen, vloeken, tieren, slaen zelf, het was al om niet en hy was verplicht het op te geven.

- Hy is er dan toch niet! - schokschouderde hy mismoedig en allen kwamen den trap af, terwyl Pieter zich bereidde het huis te verlaten.

De zelfde wapenknecht, die vroeger nog gesproken had, hield hem tegen, en of die soldaet nu wezenlyk den graef had zien binnen komen, en of hy slechts geene verloochening van zyne bevestiging wilde, zwoer hy op nieuw:

- Ik zeg u nogmaels, kapitein, dat de graef met Simon Cokkermoes hier binnen kwam!

- Ge liegt! - antwoordde Van den Bossche op twyfelachtigen toon, - straks zwoert gy een volgeling van Van Male gezien te hebben en nu beweerd gy dat het Cokkermoes is. Ge zult geslapen hebben, jongen!

- Ik zweer u dat ik de waerheid spreek!

- Deken der kleine neeringen, - sprak toen ernstig Van den Bossche, welke zyne overtuiging dat Simon Lodewyk gered had wederkreeg. - Deken, gy hebt het volk verraden, en uwe kastyding moest de dood zyn.... Ge weet den schuilhoek van den graef.

De deken haelde den schouder op.

- Ik zeg u dat gy *hem* weet! want men beweert zelfs dat gy Lodewyk hebt te been geholpen toen hy van zyn paerd sloeg.....

Zelfde beweging van den getrouwen onderdaen.

- Welnu! - riep alsdan de Gentsche kapitein, die door haet, woede, teleurstelling en al de onbermhartige driften (welke ons by het ontsnappen eener zekere prooi bezielen) veroverd werd. - Welnu! dat uwe moeder dan sterve - en hy greep de arme oude vrouw by den arm, terwyl hy zyne dagge over haer hief.

- Pieter! - kreet Cokkermoes terwyl hy eenen stap naderde en zyne armen zooforsch ineenwong dat de koorden kraekten. - Pieter! - en hy zou den Gentenaer omgelopen hebben maer de wapenknechten beletteden het hem.

Van den Bossche liet den dolk vallen.

- Ik zeg u, dat ik uwe moeder doorsteek, indien gy my den graef niet aenwyst! - en dit wreede voornemen doorgriefde dermate de opgewonden hersenen van Van den Bossche dat hy al zyne voorzichtigheid verloor en de moeder nederstiet.

Zy viel op de knieën.

- God, God! - bad zy, hare handen ten hemel vouwende - God, zy my zondaresse genadig!

- Ik stoot toe! - dreigde de Gentenaer, terwyl zyne oogen van binnen bloedrood werden.

- Hou stil! - smeekte de smid, die, ziende dat een wezenlyk gevaer zyne teêrgeliefde moeder bedreigde, den moed verloor. - Hou stil en luister!... - Doch op het zelfde oogenblik kwam een vroeger gedane eed zyne aendoening bestryden, en met een bovenkrachtigen wil wong hy al zyne liefde, al zyne smart, al zyne wanhoop in den grond van zyn hart.

- Ik steek, - vloekte Van den Bossche, en de punt zyner dagge kwam zoo digt by de borst der vrouw dat zy een schrillen schreeuw liet.

Een naer gorgelgeluid ontsnapte met een weinig broes den mond van den smid. Echter verkreeg hy het op zyne doodende ontroering het plegtig: - *doe uwen pligt!* - klaer uit te spreken;

maer die woorden kregen tusschen zyne saemgetrokken lippen een zoo vervaerlyken toon, dat de soldaten vreesden dat hy zinneloos geworden was.

Op dit oogenblik stond de rampzalige ook zulke onafmeetbare zielensmart uit, dat het zweet by kleine bloedige druppelen van uit zyn hair lekte, en alof die verhittende foltering by eene nieuwe bedreiging van den Gentenaer, een ander uitwerksel aennam, werd de wortel van het zwarte hair van Cokkermoes yskoud en stierf.

- Pieter! - schreeuwde de vergrysde deken - Pieter! - en eene traen, die hem het leven redde; vermits zy al het verkoppende uit zyn hart stortte, biggelde over zyne wangen - Pieter! Pieter!

- Welnu? - vroeg de Gentenaer, - spreekt gy, of....

Een nieuwe hartscheurende gil vloog door de kamer.... De moeder viel en de smid sloeg als een steen achter over op den grond....

Het huisje was verlaten en de stilte was er doodsch. De graef wist niet waerom hy niets meer vernam en na nog wel een gansch half uer gewacht te hebben, waegde hy het zyne verduikstede te verlaten om aen de zolderval te komen zien. Hy ontwaerde niets dan twee roerlooze lichamen en met eenen schreeuw van erkenenis vloog hy beneden, viel by hen op zyne knieën en begon te weenen.

VIII.

Nauwelyks had Lodewyk Van Male eenige stonden gebeden, of de oude moeder sidderde en regte zich allengskens op.

Zy was niet gekwetst; maer de kilte van het stael der dagge Pieter's, welke door hare kleederen drong, had haer dermate verschrikt, dat zy een vreeselyken kreet slaekte, waerdoor de smid bewusteloos neêrgeveld was.

Zy bleef nu zitten weenen om zich aldus van de naweeën der folteringen haers harten te ontlasten; den graef aenzag zy niet; maer toen zy het vergrysdde hoofd van haren zoon, dat doodsbleek tegen de bloote steenen lag, ontwaerdde, stortte zy als eene razende op haer kind neder, terwyl haer yselyk gorgelgeluid het hart des graven tot den bloede trof.

- Simon! Simon! - kryschte zy.

Als door eenen electrischen schok uit den dood opgewekt, rigtte zich Cokkermoes overeind, zoodra zyne moeder hem aenraekte. Hy aenschouwde haer met verwilderde blikken, want zyne vrees was dat zy uit het aenstaende leven weder kwam. Doch, zich weldra van het tegendeel verzekerd hebbende, drukte hy haer hartstogtelyk aen zyne borst, terwyl hy tusschen zyne snikken uitgalmde:

- O, beste moeder, gy leeft,... uw zoon heeft u dan niet vermoord!... ach, troosteresse myns harten, zult gy het den ontaerde kunnen vergeven, die durfde zweeren (ja dit durfde hy) dat hy uw leven aen zynen pligt zou kunnen opofferen! ach moeder, vergiffenis! vergiffenis!... Helaes! wie zou ooit gevreesd hebben dat dit tygerhart de kastyding van zynen moedermoordenden eed zoo folterend zou verduerd hebben! - en terwyl hy dit uitweende, sloeg hy zoo wanhopend op zyne borst dat de kamer er dof van bonsde.

- Ach, Simon, - streelde zyne moeder en zy klemde zyn aengezicht tusschen hare verstramde handen en zoende hem onophoudelyk. - Ach, beste Simon! vergeten wy het gebeurde, het was zoo door God beschikt!... Wy zyn nu immers alweder te samen in 't leven vereenigd en weegt zulk geluk geene onverduerbare smarten op? O, kind, herinnert gy u hoe dikwils wy reeds in scheidensnood waren, en hoe dikwils onze wederzydsche toegenegenheid reeds door hartenwee is overmeesterd geworden?... Ach beste zoon, daerom is het ook dat wy oogenblikken van onwaerdeerbaer genot, zoo als dit, waerden kunnen.

Zy wierp hare armen om zynen hals en hy leverde zich als een kind aen hare teêrhartige streelingen over.... als zy aldus hunne

blydschap uitgevierd hadden, en geheel tot zichzelf kwamen, vroegen zy te gelyk naer de kinderen.

- Zy slapen, - antwoordde de graef met voorkomenheid - de jeugd is zoo onbekommerd dat zy de aendoening door de vermoeyenis overmeesteren laet... Wat zouden de menschen gelukkig zyn, indien zy altyd kinderen bleven! - hy zuchtte pynlyk en dan vervolgde hy, terwyl hy moeder en zoon by de hand nam:

- Zie, brave, getrouwe lieden, gy hebt my de grootste dienst bewezen welke my ooit iemand bewyzen kan. Gy hebt my met gevaer van uw leven het leven gered. Vreest niet dat myne dankbaerheid min groot dan uwe opoffering zal zyn!... Vraegt my hetgeen gy wilt... vraegt my al myne schatten, die in weêrwil der volksverwoesting nog groot zullen zyn; ik schenk ze u en dat God er u beter dan my mede zegene!

- Dit alles is onnoodig, - antwoordde Simon en zyne moeder knikte zyne woorden toestemmend toe, - God geloofd, wy kunnen bestaen, en al ware dit niet, zou ik nog geene geldelyke belooning voor myne pligbetrachting aenvaerden. Niet - hernam hy, terwyl zyne moeder zyne nieuwe gedachten baerblykelyk afkeurde - niet dat ik geen blyk van erkentenis van u aennemem zal; maer het geen ik verlang zal ik u niet verklaren, ten zy gy geheel buiten gevaer zyt.

- Ben ik dan nog niet volkomen gered? - vroeg de zwervende vorst eenigzins verschrikt.

- Niet geheel... nogtans het ware geraedzaem dit huis te verlaten. - En om zyne moeder te voldoen, welke hem fluisterend zyne loonzucht verweet, hernam hy:

- Denk niet, myn vorst, dat de belooning, welke ik van u vragen zal, stoffelyke belangen geldt. Neen, graef, neen! zoo laeg gedaeld ben ik, God dank, nog niet... Ik verwacht edeler voldoening en die toch gemakkelyker te vervullen zal zyn... Misschien kan zy u met de gemeente verzoenen en dan slyt gy nog gelukkige dagen te midden van uw aenbiddend volk!

De graef fronste het voorhoofd en schudde bedenkelyk den kop. Waerschyndlyk nu het dreigend gevaer geweken was, herinnerde hy zich dat zyn redder een hoofd der volksparty en dus zyn

staetkundige vyand was. Althans antwoordde hy niet en Cokkermoes aenzag hem met die angstvalligheid, welke eene knagende teleurstelling verwacht.

- Ik zal eens eventjens uitzien, - sprak hy levendig en om zyn geheim voorgevoel te verbergen; - misschien wachtten de moordenaren nog en zonder meer was hy buiten de deur. Korts daerop kwam hy weder binnen, ontstak een kleine dievenlantaren en eenen hamer vastgrypende zegde hy zyne moeder eensklaps vaerwel en gebod den graef hem te volgen.

Deze kwam, zonder eenige bedenking te maken, dit bevel na. Hy had ook zulke onwederleggelyke blyken dat Cokkermoes zyn behoud wilde dat het hem geenzins verwonderde dat de smid hem door de vast nog oproerige straten leiden ging.

Echter stond hy buiten over het stil der straten versteld. De moordkretten schenen in de vermoeide longen van het grauw verstikt en zoo er hier en daer nog eene geplunderde woning smoorde was het onder het water van den eigenaer, die ze met zyne bedienden bluschte. Enkele stervende kermden nog; toch waren dit eerder vroeger gevallen stryders, dan nieuwe slagtoffers. Het volk verwoeste immers niet meer, het had aen plunderzucht en bloeddorst zoo niet voldaan, dan toch afleiding gevonden.

Na dat het grauw al de ryke inwooners der stad geroofd en afgemaekt had, was het er eindelyk toegekomen het paleis van den graef (tot dan toe eerbiedig ontzien) aen te tasten. Zonder grooten tegenstand was het er binnen gestormd, en na dat het er al vernield, verwoest en geroofd had, wat bezichtigingswaerdig mogt genoemd worden, was het eindelyk in de vorstelyke wynkelders gesukkeld.

Hier viel het met eene zonderlinge zuipzucht op de vaten. Misschien wilde het de vlekken zyner bloeddorstigheid door stroomen wyns afspoelen; althans slurpte het baldadig aen. Er werd in stad verteld dat de plunderaren geen geduld tot tappen meer hadden en al de bodems der tonnen insloegen, dan schepten zy met al wat zy krygen konden den kostbaren drank uit de vaten, en dronken alzoo op de gezondheid van den graef. Men begrypt

ligt hoeveel zy verklasten en de faem vermeldt dat de kelders onder wyn stonden en men er gemakkelyk in verdrinken kon.

Inderdaed toen de maer van dit drinkgelach zich had verspreid, drong er eene zoo groote menigte in de kelders dat men er byna in verstikte, en het grauw verdrong zich met zulk begeerlyk geweld, dat er eenige vielen en rampzalig vermoorden.

Dit schrikkelyk voorval, dat in gewoone tyden de menigte met afgrynzen zou vervuld hebben, gaf in dien yselyken nacht, waer ieder, als 't ware, zyne menschelyke gevoelens in verloochend had, reden tot eene verachtelyke spotzucht, en al wie maer van lachen hield, zoo wel als al wie gaerne een glas dronk, kwam naer de slempparty gesneld.

Dit was de oorzaak waerom de Graef en Simon byna geene menschen op hunnen weg ontmoetten, en zagen zy er al eenige, dan waren het van de zulke, die zwymelend en bedronken een zegelied uitzeeverden.

Dit was walgelyk voor den gevallen vorst, droevig voor Simon. Deze bekloeg het volk dat zich zoo dikwils onbezonnen vergeet, en niet zelden door een buitensporig oogenblik de miskening eener halve eeuw aenwint.

Voorzeker had geen van beiden door bloedige tafereelen van verwoesting en wraek zoo pynlyk getroffen geweest, en zoo zy elkaer hunne verachtende gewaerwordingen al niet mededeelden, was het alleenlyk omdat zy elkaer hunne spytige uitdrukkingen sparen wilden. Zoo dubbend, gingen zy weder voorby St. Amands-kapelle en zoo door de straet naer St. Salvators kerkhof.

Hier sprak hun een vrome smidsgezel aen, en terwyl hy zich met zyne regterhand aen hen vastklampte, om zyne verslapte leden regt te houden, stak hy met de andere eene flesch wyn onder den neus van den ontstelden graef.

- Laet ons met vrede! - sprak Simon zachtjens.

- Ha! - dodelde de zatterik - Ha, ge zyt Simon Cokkermoes! ik heb u niet meer gezien, deken!.. Als het gevaer aenkwam, gingt gy loopen. Ha! ha! ha!

Cokkermoes lachtte bitter:..

- Het was, inderdaed, gevaerlyk weêrlooze menschen te vermoorden!...

- Weêrlooze menschen! - onderbrak de bedronkene woedend en hy kwam den graef zoo schuins naby dat deze heimelyk zyne dagge trok - weêrlooze menschen! zeg weêrlooze flesschen! Zie, deken, die vervloekte graef had toch lekkeren wyn!

- Nu, nu! - wilde Simon eindigen; maer de andere:

- Proef liever! Ik zweer u dat hy allerlekkerst is! 'T is niet voor niet dat wy zulke onbetaelbare lasten moesten betalen!.. En moeten bekennen dat niet dan edele tafelschuimers daarvan proefden en dat wy, die den goddelyken drank betaelden, er konden naer spuwen! Indien ik dien tolverkwistenden graef onder myne klauwen kreeg - en hier zwierde hy zyne flesch over den sidderenden vorst - ik pletterde hem tot gruis!...

- En waerom? - vroeg Lodewyk.

- Waerom? Is dat eene vraeg?... waerom?... Zyt gy dan Vlaming, ja of neen, of kent gy Lodewyk van Male niet?... God in den hoogen hemel! Waerom?... Zie, jongen, - en de zatterik nam vertrouwelyk de hand van den gevallen vorst en sloeg er de zyne in, - die verduivelde graef perste ons, arme ambachtsliên stuiver op stuiver, denier op denier af... Dit om zyne edelen te vieren of om zyne ambtenaren te betalen; das om door feesten te schitteren en alles om het volk onder de ellende te verdompelen.. Maer God zy geloofd, het is gedaen; de graef is weg... dood en begraven, en daer mede gedaen... pst!...

Hy kletste in zyne handen en Simon, welke dit tooneel vervelend vond om dat het zyn rampzaligen gezel zoo pynlyk treffen moest, sprak:

- Welnu, Peer, gy hebt gelyk, t' is goed... laet ons nu gaen; wy hebben onzen tyd noodig.

- En waer gaet gy heen?

- Over het St. Salvators-kerkhof.

- Ha! dan ga ik mede, - en terwyl hy den arm van Lodewyk van Male over den zynen hing en aldus arm in arm met hem voortzwymelde, zong hy:

De graef is dood,
 De graef is dood;
 De man is weg, en w' hebben brood!

- Dit is van myn vindsel - onderbrak hy - ben ik geen zoetluidende zanger? - en wederom klonk het:

De graef is dood,
 De graef is dood;
 De man is weg, en w' hebben brood!

Doch Lodewyk wien die zang bezwaerde en die den bedronkene slechts uit schrik volgde, sprak eindelyk, terwyl hy Simon beduidend in den arm neep:

- Maer, vriend, dat is hier immers geene plaets om te zingen: ge moet der ouderen grafsteden eerbiedigen.

- De graven eerbiedigen! by St. Petrus, myn heiligen patroon! Ik geloof dat gy zelf de graef zyt! - En wederom zwaaide hy met zyne flesch. - Wat wilt gy zeggen, spreek! Meent gy dat de dooden hier niet blymoedig zyn omdat wy hun nageslacht van de dwingelandy der graven verlost hebben? Luister liever of zy niet medezingen: de graef is dood; de graef is dood!... Zie, vriend, ge zyt geen smidsgezel, dit zou ik aen uwe woorden verstaen zoo uwe oudenwyvenstem het my niet verried.... Want, zoo waer ik leef, waert ge smid dan zoudt gy begrypen hoe verheugd Lodewyk van Male in de andere wereld zal zyn, omdat wy zyne overtocht wat pynlyker gemaekt hebben!... Daerdoor is wel eene geheele eeuw van zyne verdoemenis afgerekend; want meent gy dat volkstroopers, gelyk Lodewyk, van God niet gestraft zullen worden? - En barsch nam hy op nieuw den arm van den vernederden graef en zwymelde met hem voort.

Lodewyk verstond uit die onsamenhangende rede dat men hem dood waende, en dit stelde hem over zyn behoud gerust; maer insgelyks leerde hy uit die zatte tael hoe hy van zyn volk gehaet was. Hoe ongevoelig hy daer vroeger mogt aen zyn, trof hem dit in zyne verlatenheid diep en met eene toegenegene aendoening

verwachtte hy het volklievend voorstel van Simon in de hoop dat het door zyne overtuiging uitvoerbaer zou zyn.

Hy besloot intusschen zyne diepe ontroering te verbergen en Simon, die sinds lang wenschte met den graef alleen te zyn, was verheugd dat zy aen het minnewater aenkwamen.

- Weet gy hier geen boot, Peer? - vroeg hy aen den dronkaerd.

- Ja, deken, ja, er is er een by Sussen oom, die ginder woont. Ik ben er seffens... - En Simon aenradende met zyn gezel wat op den boord der vliet te rusten, ging hy voort, terwyl hy zyn schrikkelyk liedeken hernam.

Cokkermoes had hem niet zoodra uit het oog verloren, of met eene ervarene behendigheit maekte hy eenen boot los, welken hy daer omtrent liggen wist, en er den graef in doende stappen, flikkerde hy haestig het water over en was buiten de stad.

- Wy zyn gered, graef, - sprak hy, en Lodewyk drukte hem erkentelyk de hand.

Ondertusschen waren er zonderlinge gevoelens in het hart van Lodewyk opgerezen. De gevallen vorst had zich ingebeeld dat indien men hem niet van het leven beroofde, men hem ook zyne erfelyke kroon niet ontnemen kon. Op eens schoot hem den bystand van Frankryk te binnen en weldra zag hy zyn land ter prooi aen vreemde oorlogslieden; maer ook weder verslaefd onder zynen aeneengelapten scepter.

Dit vooruitzicht gaf hem over zynen redder een vorstelyk overwigt en op gezaghebbenden toon beval hy aen den smid:

- Welnu, verklaer my dan wat gy voor uw loon begeert.

Simon stond versteld over deze zonderlinge toespraek; niettemin antwoordde hy zoo kalm dat men zyn gevoel van teleurstelling niet raden kon:

- Gelyk ik u nog zegde, vorst, is het voor my niet dat ik eenige weldaed begeer. Ik zou liever een blyk myner toegenegenheit, by het blyk van getrouwigheid, dat ik u reeds gaf, voegen en daarom zou ik wel wenschen, dat gy my goedjonstig wildet aenhooren.

Lodewyk doorzag wel dat Simon Cokkermoes voor zynen

vorstelyken toon geweken was, en om zyn gravelyk overwigt nog meer te doen uitkomen, gaf hy aen den smid verlof voort te gaen:

- Nu dan, vorst, wil ik u verklaren dat, indien gy de verlangens uwer onderzaten voor het meerendeel wildet volvoeren, gy weldra, op nieuw, uwen troon zoudt bestygen.

- En wilt ge me zeggen wat de vlaemsche natie begeert?

- Zy verlangt eene wederzydsche verbindtenis tusschen haren vorst en haer. Zy wil niet meer dat gy, buiten hare voorkennis, vrede zoudt kunnen sluiten, oorlog maken, verbonden aengaen; want niets is er bedroevender voor haer, dan gedurig de daden van haren vorst te moeten tegenwerken en niet zelden byforsch van wapenen te moeten beletten. Zy verkiest ook dat gy niet alleen de edellieden tot uwe raedsheeren zoudet nemen; maer dat gy hen eenige burgers zoudet toevoegen, om alzoo eene raedkamer samen te stellen die de verschillende belangen der verschillende standen zou kunnen regelen.

- Alzoo, dat er voor my geene andere pligten zouden overblyven dan de edele knecht dier burgerlyke vergadering te zyn? - En een spottende grimlach zweefde op de lippen van den vorst.

- Meer nog; - voer Cokkermoes hem toe - meer nog, graef! de pligt van een volk gelukkig te maken, het door raedgevingen te bestieren en het op het slagveld met het zwaerd te verdedigen!

- En dit niet dan wanneer het aen de burgers zou believen het my te bevelen? - En een nog bitterder grimlach kwam den eersten op het gelaet van Lodewyk vervangen.

- Neen, als gy, met de burgers er te samen zoudt toe beslist hebben. Het kan nimmer verachtelyk zyn eene klas te raden te gaen, waeruit de grootheid van Jacob Van Artevelde sproot!

- Goed;... maer het zou verachtelyk zyn myne erfelyke kroon te schenden. Myne naneven moeten haer zoo luisterryk erven, als ik ze van myne voorneven ontvangen heb! Smid, myn gezag is niet alleen door God ingesteld, het is nog een eigendom; alwie dien schendt is een dief, en bragt ik hem niet ongeschonden aen myn kind over, en liet ik hem met myn toedoen beschadigen dan ware ik, tegenover myne dochter, medepligtige.

Neen! de graef van Vlaenderen blyft graef van Vlaenderen en verlaegt zich nimmer!

- Maer is het dan zich verlagen, of is het groot worden, wanneer men het geluk zyns volks behartigt?

- Groot zyn is de faem zyner groote voorouders staende houden, en waren de myne niet groot zonder het toedoen van uw volk? Ho, Cokkermoes, het jammert my uwe verlangens niet te kunnen nakomen; maer denkt gy dat ik het volk niet, zonder behulp van iemand, zou kunnen gelukkig maken?

Cokkermoes sloeg dubbend de oogen neder. Lodewyk hernam met eene hem ongemeene ernstigheid:

- Even gelyk gy het heil der gemeenten in een gezamentlyk gezag van burger en vorst zoekt, betracht ik hetzelfde door myn eenhoofdig bestuer. Nimmer zult gy in uw stelsel de regeringskracht vinden, welke het kenmerk van myn gezag is; want zie, myn gezag is eigendom geworden en is versterkt door duizende jaren bezit. Geloof ook niet dat ik myne edellieden kan verzakten; zy zyn het behoud van myne magt. Langs hen komen de uitvloeiselen van mynen troon tot by het volk, en zy zyn altyd daer om my en myn gezag te verdedigen. Nu zelfs, dat ik er in den schyn niet meer ben, stryden zy nog voor de verdediging myner kroon; want zy weten dat myne belangen de hunne zyn en dat onze wederzydsche eigendom op de zelfde gronden rust. Ge ziet dus dat het behoud der bestaende dingen myn verlangen en myn pligt is. Dring dan ook niet verder op verandering aen.

- Helaes! vorst, ik zou u nogtans willen doen begrypen dat de oude dingen door den duer van tyden vermemelen. Uw gezag is ook vermemeld; want aen de voortdurende worstelingen, die tusschen u en uw volk opgerezen zyn, kunt gy genoeg afmeten dat het niet meer onbevoegd is, zich met zyne zaken te bemoeijen en dat het boven eene onmondigheid zal wassen, welke gy het nutteloos opdringt. Laet dan het volk zichzelf besturen, pluk de vruchten van dit bestuer zonder er den last van te dragen, maek zyn belang en zyn geluk met de uwe overeenstemmig, en tot het einde der eeuwen zal een glans van roem uwe kruin omgloren!

- Het ware mogelyk; maer ik wil geenen roem, die op de vernedering myner kinderen rust. Ik wil niet dat myne dochter, na mynen dood, met het zwaerd in de vuist haer gezag komt wedereischen, en my dunkt dat de geur van het alsdan te vergietenen bloed, my reeds versmacht!

- Neen, vorst, - zuchtte Cokkermoes met bitterheid, - het is het bloed dat sedert uwe regering vergoten is dat op u kleeft; want neen, nimmer was het volk zoo ongelukkig als onder uw bestuer. Ach, Lodewyk, wees toch bermhartig, toegevend, goed, groot! Poogt het voorgaende ongeluk van uw volk door een nog nooit geproefd geluk op te wegen, en zorg dat gy een regeringsvorm aenneemt die ieder bevredigt.

- Neen, deken, - antwoordde de vorst met zyn overgetelyken spotlust. - Want welke regeringsvorm zal u allen bevredigen? Wat wilt gy dan toch, gy allen volkstriuinen? Wat is uw doel? Wordt er wel iets door den eenen aengepredikt dan om door den anderen verstooten te worden? Gy wilt eenen vorst, Cokkermoes, maer wat wil Van den Bossche, de woelman? Zyt gy geen doodsvyand van hem geworden? heeft hy uwe moeder niet willen vermoorden, om dat hy de regeringsloosheid boven my verkiest? Waer zou het volk naertoe, zoo ik het eenig gezag in het bestuer gaf, en zou het niet spoedig de regeringsloosheid verlangen, nu reeds door Pieter Van den Bossche gedroomd! Neen, neen, Cokkermoes, ik verminder myn gezag in niets; want ik doorgrond dat gy allen in den wind worstelt en er geen enkele is, die my het doel zyner strevingen zou kunnen aenwyzen.

- Neen? - riep Cokkermoes met geestdrift uit, - neen? en hoe zouden wy ons dan zulke opofferingen getroosten; hoe zouden er zoo vele menschlievende daden door ons bedreven zyn? Heeft immer party zonder doel zulke groote mannen als de onze voortgebragt, en hoe zou Van Artevelde de wyze man geworden zyn, indien ons oogwit niet grootsch en edel was! O vorst, wy beoogen het geluk des volks, en zoo dit vooruitzicht niet onmetelyk, niet hartroerend, niet plegtig ware, dan zou ik er nimmer myne moeder aen opgeofferd hebben, welke ik meer nog dan mynen oogappel bemin!

- Ieder offert voor zyne overtuiging zyne duerbaerste panden op; - merkte de graef koeltjes aen; - ik zelf, zou niet aarzelen al wat ik bezit er voor op te offeren.

- Ho! ik heb my dan schandelyk in u bedrogen, vorst? Ik dacht dat de tegenspoed u zou vermilderd hebben, en dat uw graefelyk hoofd aen het toppunt van ons volklievend bestuer zou pryken. Nu doorzie ik dat gy met uw leven uw onverbiddelyken hoogmoed bewaerd hebt, en voor zulk eenen volkhatenden vorst heb ik dan myne beginselen verloochend, myn volk bedrogen, myne vrienden verraden; myne moeder vermoord! en nu vind ik in u den man weder, die onze gemeenten uitstroopen en ze onder het juk der Franschen leveren zal!... - En de tranen sprongen uit de oogen van den bedroefden smid.

- Gy kunt al uwe misslagen herstellen; - hernam de gevallen vorst, met eene ernstigheid, welke zyn spottend gezwets slechts ten halve verbergen kon. - Ge moet uw volk niet bedriegen, uwe vrienden niet verraden. De vorst, dien gy gered hebt, is nog hier, onder uw bereik? Waerom verplet gy hem dan niet, waerom vindt uwe dagge zyn hart niet? Hy ook weet voor zyne grondbeginselen te sterven, en zoo gy er uwe moeder durfde om laten vermoorden, durft hy er zyn eigen leven om te pand geven. - En hy bezag Simon met dien hoonenden oogslag, welke iemand onbepaeldelyk bezeert en eenen storm van woede en wraekzucht in het hart verwekt. Doch hoe zeer Simon er door getroffen werd, hoezeer hy zyne borst van bloeddorst voelde hygen; hadden de smarten van dien avond hem te zeer van zyne opvliegendheid beroofd, om aen die wraekzucht toe te geven. Niettemin hief hy nog eventjens zynen hamer op; maer ziende met welke huivering de vorst achterwaerts week, liet hy zyn wapen weêr dadelyk nedervallen en zyne armen over Lodewyk uitstekende, riep hy met geestdrift uit:

- Dat dan de stryd tusschen verdrukten en verdrukkers weêr aenvang neme, en dat het bloed der slagtoffers op uw schuldig hoofd nedervalle!

En treurig ging hy terug naer de stad.

Egmont's einde.
(historisch romantisch verhael),
door
Ecrevisse;
Bekroond met het vergulde Eermetael in den
Letterkundigen Prys Kamp van Deynze.

Egmont's einde.
(historisch dramatisch verhael),
door
Ecrevisse;
I.

De avond van den eersten aprilsdag 1567, had reeds lang zynen zwarten sluijer over de stad Gent uitgespreid. Winkels, werkplaetsen en huizen waren gesloten. Nog enkelyk liet zich hier en ginds de eentoonige stap hooren van de schildwachten, welke de minste bewegingen bewaekten, alsof de vyand voor de poorten ware gelegerd geweest. Op dezen oogenblik kon men eenen man zien van St.-Pieters-plein afkomen naer de benedenstad en zorgvuldig rondzien, eensdeels om aen alle bespieding te ontsnappen, anderendeels om zynen weg niet te missen. Naby het Ketelvestje gekomen zynde, scheen hy zich te regt te vinden; want eensklaps sloeg hy deze eenzame straet in, volgde dezelve een paer honderd stappen verre, tot de plaets waer ter noordzyde de ry huizen ophield. Hier bleef hy eene poos stilstaen en niets bemerkende, liet hy een ligt gefluit hooren, gelyk aen het geluid dat de nachtuil uitstoot, als hy zyne geliefkoosde duisternis doorkruist. - Dit seinteecken oogenblikkelyk door een soortgelyk gefluit, naest onzen

nachtwandelaer, beantwoord zynde, stapte deze naer beneden; vond eene schuit tegen den oever liggen, waerin zich een man verhief, welke niet den aenkomende eenige woorden wisselde, doch zoo zachtjes, dat geen vreemd oor bekwaem was, op twee stappen afstands, het minste geluid te hooren.

In eenen oogwenk was de schuit los en, door eene bedrevene hand bestuerd, gleed zy als eene schaduwe over het water en landde op den overkant, aen de trappen van een waterpoortje. Hier, onder de schaduwe eener treurwilg, werd het vaertuig vastgehecht; de man, welke er in had gewacht, vatte de hand van den aenkomeling, leidde hem door het poortje in eenen bloemenhof, vervolgens door eenen langen gang tot een groot binnenplein, waer de leidsman op eene deur klopte. De aenkomelingen moesten ongetwyfeld verwacht worden; want, zonder eenige voorzorg te nemen, opende men de deur. Hy die voor leidsman had gediend, stak eerbiedig de hand uit, als om te zeggen: ga maer stout binnen!

Onze nachtwandelaer vatte de hand, drukte haer gulhartig en terwyl zyn makker ging post vatten tegen de voorpoort, stapte de eerste binnen huis en volgde een ouden poortier, door eenen breeden gang, tot op den zuidkant van het huis. De vreemdeling werd binnen eene kamer gebragt, waer hy eenen man in diep nadenken als verslonden vond zitten by eene koperen lamp, welke slechts eene dubbelzinnige klaerte verspreidde en met moeite worstelde tegen de heldere stralen van een houtvuer, dat in den haerd lag te vlammen.

Het huis waerheen wy de twee personen vergezeld hebben, lag met den voorgevel tegen den *Kauter*, ter plaetse waer hedendaegs het *Hôtel royal* zich bevindt. Behalve dat het hofsche pracht verried, geleek het op te vele andere heerenwooningen der vermaerde stad van dien tyd, dan dat wy ons eene nauwkeurige beschryving van zyn bouwaerd zouden durven veroorloven. Niets zou zelfs het verblyf van een hooggeplaetsten staetspersoon aenkondigen, indien voor de ingangdeur, op den *Kauter*, niet eene schildwacht op- en afwandelde.

Wanneer men, by het zwakke lamplicht, den geheimzinnigen bezoeker nauwkeurig gadeslaet, dan ontdekt men eerst een paer oogen, welke de voorwerpen, waerop zy zich vestigen, schynen te doordringen. Zyn bruin gelaet zou men mogen terugstootende noemen, indien niet in elken streep het merkbare teeken van vernuft geprent stonde. Zyn bruin hoofdhair is, naer den spaenschen trant, kort gesneden en laet een groot voorhoofd zien, waerop diepe kwellingen rusten. Zyne houding en bewegingen openbaren den man der groote wereld, en hy moge zich onder het volk mengen, men zal toch altoos den zwier van het hof ontdekken; zoo waer is het, dat de uiterlyke mensch niet geheel en al den innerlyken kan verbergen. Is zyn uitzicht eenigzins duister, deze duisterheid jaegt u geene vrees aen; maer gebiedt u op zekeren afstand te blyven. Let op, hoe hy den mond nypt, hoe traegzaem hy spreekt, hoe kort en bondig zyne volzinnen zyn, dan zult gy in hem den diepen staetkundige erkennen, welke gedurig zyne tong breidelt, of, moet hy spreken, zyne woorden in eene goudwaeg schynt te hebben gewogen. Voor den vriend alleen opent hy zyn hart; maer gaet zeer karig om met het schenken zyner vriendschap. Ter school van den grooten Karel opgeleerd in de staetkunde; fyne opletter en schatter der menschelyke handelingen, is het moeiljelyk om zeggen of de natuer over de ondervinding dan wel de ondervinding over de natuer zegepraelt. Nogtans heeft hy slechts zeven-en-dertig jaren geleefd; maer hy heeft zynen tyd niet nutteloos verkwist.

De man, welke hem schynt te hebben verwacht, verdient niet min van naby te worden gekend. Hy telt negen jaren meer dan de voorgaende; dit is overigens zichtbaer; want diepe rimpels doorploegen reeds het magtige voorhoofd en de gryze hairen hebben zich meester gemaekt van den breeden hoofdschedel. 'S mans stem is forsch, zyne houding doet in hem den dapperen kryger gissen, welke, op 't eerste gezicht, den vyand doet beven; den moed zyner ondergeschikten opbeurt of hen aenspoort tot heldendaden. Het is eene echt vlaemsche figuer, welke den schroomvalligste tot zich trekt, omdat zy het onmisbare merkteeken draegt van edelmoe-

digheid en van onwankelbare rondborstigheit. Hy is reeds beroemd door zyne heldendaden, en zal 't nog meer worden door zyn ongelukkig en betreuenswaerdig einde.

Wondere mannen zyn zy beiden: de eerste is als het schrikbeeld van het spaensche hof, en de hoop van Neêrlands lang getergd volk, dat in zyne vryheidzucht alles verbryzelen zal, wat de dwingelandy hem in den weg legt.

De andere wordt niet minder door het volk aenbeden; doch vreest Filip II hem weinig, wyl hy de zielssterkte en de gave van vooruitzicht zyns vriends mist. Hy was eenmael de redder van Spanje's eer; dit zal de duistere vorst eerder vergeten dan dat hy de vriend van het volk en van de vryheid is.

Gene heeft het gevaer sedert lang zien opdagen; is op zyne hoede, en vast beslist om regtstreeks naer het doel te gaen, zonder zich te laten afschrikken door eenige nevensbetrachtingen, van wat aerd die ook mogen zyn. Hy wil met Cesar over den Rubico trekken, uitroepende met den grooten Romein: de teerlingen zyn geworpen!

Deze ziet ook het gevaer, maer waent het min geducht te zyn, of meent hetzelve te bezweren, met kalmende middels te gebruiken. Voor hem is de wettelykheid een schild, waarmede hy zyn hoofd wil dekken; hy peist niet eenmael, dat de dwingelandy duizende voorwendsels vindt om de wet te verstommen en dat, in tyden van opschuddingen en omwentelingen, de wet altoos tegen den zwakste, in voordeele van den sterkste, wordt uitgelegd.

Beide mannen gelyken elkander eventwel onder sommige opzichten: want zy beminnen hun vaderland met even veel warmte. Zy worden door het volk met even veel geestdrift bemind. Beiden vallen als slagtoffers van het vaderland: de eerste onder de kogel van eenen door Spanje betaelden sluikmoordenaer; de andere sterft door beulshanden, omdat Alba hem den welverdienden roem benydt!

Welke lezer heeft deze twee mannen niet reeds genoemd? Gene is immers Willem, prins van Oranje, bygenaemd *de Zwyger*; deze,

Lamorael, graef van Egmont, prins van Gavere, de overwinnaer van Sint-Quentyn.

Op den oogenblik dat Oranje binnentrad, kwam Egmont hem te gemoet; zy omhelsden elkander, eerder als twee broeders, dan als vrienden, welke door denzelfden vryheidsgeest, wel is waer, bezielt zyn; maer tusschen welke anderzins verscheidene oorzaken van verwydering bestonden.

Zy namen plaets voor het houtvuer. Eene poos heerschte een plegtig stilzwygen, alsof beide mannen gevreesd hadden het gesprek te beginnen, dat misschien over hunne lotgevallen ging beslissen. Oranje begreep dat hy gekomen was om Egmont te spreken, daerom begon hy in dezer voege:

- Egmont, myn vriend, myne tegenwoordigheid in uw huis moet u, ten duidelykste, zeggen hoeverre myne vriendschap uwaerts my dryft. Sedert onze byeenkomst te Dendermonde heb ik geene rust genoten. Wil, bid ik u, gedoogen, dat ik den blinddoek van uwe oogen rukke, opdat gy moget zien wat gevaer u van alle kanten omringt.

Ik ken uwe verknochtheid - antwoordde Lamorael - mywaerts; doch moet ik u uit de dwaling helpen, indien gy my voor blind aanziet. Ik ook zie duistere wolken aen den staetkundigen hemel opdagen, zoowel als gy. Dit verschynsel doet u den noodlottigen kreet: vlugt wie vlugten kan! aenheffen! Ik, in tegendeel, wapen my met moed en standvastigheid om het onweder te doorworstelen, indien het op onze hoofden losbarst. Gy wilt de wapenen overgeven zonder hen beproefd te hebben....

- Ik - viel Oranje in - de wapenen overgeven! neen, Egmont, gy bedriegt u grootelyks! daer ik de myne gereed houde, opdat ik niet verraderlyk worde overvallen en weêrloos neder geveld.

- Dit zy u toegegeven - hernam Egmont, op zyne lippen bytende - doch beken met my, dat gy buiten het gebied der wettelykheid wilt treden, om een wettig gezag te bevechten; dus blyft u nog enkelyk het regt van den sterkste, en indien de toekomst nu eens kwame bewyzen, dat de koning de sterkste is?

- Zulke uitkomst mag men dan slechts als mogelyk beschouwen,

wanneer mannen, als gy, Hoorn, Mansfelt, Aremberg, van Bueren, de party van het vaderland verlaten. Zulke veronderstelling, Egmont, ware beleedigende voor u en zou zweeren tegen het gedrag uwer voorouders, zelfs tegen het uwe. Ik beweep op den weg der wettelykheid te blyven, wanneer ik myn hoofd onttrek aen den beul en het stael ontvlugt, dat my bedreigt. Wat spreekt gy van wettelykheid; daer gy zelf met my et de voornaemste edelen van den lande vertogen geteekend hebt tegen de onwettige maetregelen des konings?

- En omdat wy vertogen teekenden - onderbrak Egmont met bitterheid - sloeg het grauw over tot plonderen, tot beeldenstormery!.. Onder voorwendsel van godsdienstvryheid te verwerven en de inquisitie af te weren, poogde de kwaedwilligheid den waren godsdienst uit te roeijen....

- Gy vergeet, Egmont, dat de geestelykheid van Nederland het seinteeken gaf tot de tegenkanting. Waertoe bepaelde zich, in den beginne, deze tegenkanting? Tot eerbiedige smeekschriften, vervat in bewoordingen welke aen een vry volk betamen en door koningsooren mogen gehoord worden. Doch weet Filip wat het heilig woord *vryheid* beteekent? Hy, een Spanjaerd van geboorte, opvoeding en neiging, schynt enkelyk de vryheid te willen kennen, om haer des te bitsiger te haten! Wat laet deze dweepzuchtige Spanjaerd er zich aen gelegen zyn, dat alles hier te lande in verwarring geraekt; dat alle welvaren van onzen bodem verjaegd wordt, op dit alles peist hy niet, als hy in de armen der wulpsche hertogin van Eboli ligt! In plaets van zich de liefde en achting zyner onderdanen te verwerven door hunne gegronde klagten te aenhooren, hunne noodwendigheden te bestuderen, laet hy het staetsroer over aen de handen van eenen Alba, eenen Granvella, eenen Antonio Perez! Moeten wy geregtigheid verwachten van zulke mannen? O, Egmont, dan neme God het vaderland onder zyne bescherming!

- Maer gy vergeet, vriend Oranje, dat de koning zelf naer de Nederlanden gaet komen, ten einde door zyne tegenwoordigheid, alle moeiljykheden uit den weg te ruimen. Indien wy ons verwyderden, wie zou zich belasten den koning van den waren toestand der zaken te onderrigten?

- Filip naer de Nederlanden komen - glimlachte Willem - veeleer zult gy een oorlogschip over de heide van Breda zien zeilen, dan dat de koning van Spanje zynen voet op nederlandschen bodem zetten zal! Louter goochelspel, vriend Egmont! Men zoekt de Nederlanders met honigzoete woorden in slaep te wiegen. Ondertusschen trekt men een geducht leger in Italie te samen, dat zyne bestemming heeft. Ik bedrieg my zeer, indien wy niet op zyn onverwachts - doch te vroeg, eilaes! - de tyding ontvangen, dat aen den onverbiddelyken hertog van Alba het opperbevel over dit leger is opgedragen, en dat hy in aentogt is naer de Nederlanden! Pas op dan, Egmont, uwe faem is al te groot dan dat gy moogt hopen gerust te worden gelaten! En by eenen man van Alba's stempel, verdacht gehouden of benyd worden, beteekent hetzelfde als pligtig zyn! In allen gevalle, zal men tot gewelddadige maetregels overslaen! Ik wil eenen oogenblik veronderstellen dat men u voor het verledene in rust late - zoolang dit staetkundiglyk noodig wordt geoordeeld - maer in de toekomst, zult gy genoodzaekt worden om of party voor den koning, tegen het volk en 's lands regten, te kiezen; oftewel volk, regten en privilegiën op te offeren, ten einde de wraekgierigheid van het spaensche hof te voldoen.

- Er blyft nog een derde weg over, Oranje, op dezen roep ik u en myne overige vrienden, in den oogenblik des gevaers.

- En mag ik weten waer deze weg ligt en waerheen hy leidt?

- Veronderstellen wy, dat uwe voorzeggingen bewaerheid worden; dat de legers des konings, van den eenen kant, en het getergde volk, van den anderen, vyandelyk staen tegen elkander te botsen, dan is onze weg gebaend! Wy werpen ons tusschen de strydende partyen, beteugelen de blinde gramschap des volks en bedaren den koning. Ziedaer de rol, welke ons betaemt; welke aen land en koning onberekenbare rampen sparen kan.

- En welke - viel Oranje in de rede - u, my en onze vrienden onvermydelyk in het verderf zou storten. Alwie, in tyden van gisting, zich tusschen de vyandelyke partyen plaetst, wordt zekerlyk door eene, somtyds door beide verpletterd!

Egmont gevoelde zeer wel, dat de prins van Oranje gelyk had. Indien hy dezes gevoelen niet omhelsde, was 't meer, omdat hy geenen uitweg zag, dan dat het hem aen scherpzienigheid zoude ontbroken hebben. Hy geleek op den verdwaelden reiziger, die op den boord eens afgronds geraekt zynde, de oogen sluit om zyn hoofd te beletten duizelig te worden. Hy antwoordde met eene trilling:

- Maer, vriend Oranje, hoe kunnen wy de dreigende gevaren ontgaen? Met vlugten, zegt gy! Is het vlugten voor u zelveu moeijelyk, voor my is 't onmogelyk. Verlaet gy uwe ryke ervenissen, Breda, Diest, en andere, in Nederland, gy vindt op uwe bezittingen in Duitschland een ruim bestaen, zoo als het aen uwen rang past. Overweeg, integendeel, dat al myne goederen in Nederland gelegen zyn; aen hen boeit my de toekomst myner gade en elf kinderen. Wat zeg ik? Genomen, dat ik myne huisgenoten en my zelveu aen al de beroovingen eens vrywilligen ballingschaps blootstelde, wat zouden wy gewonnen hebben? Indien de hoofden ontbreken, dan zal het volk of zich slaefelyk onderwerpen of tot geweld overslaen! Van dien stond aen, treedt de burgeroorlog op onzen bodem met al zyne rampen! Daervan behoede God het lieve vaderland! Vlugtende gelyken wy op den stuerman, welke zich in de reddingsboot werpt en het schip verlaet, op den oogenblik dat het door den storm geteisterd wordt en 't meest een kloeken en bedrevenen arm noodig heeft. Oranje, o, om uws naems, om 's vaderlands wille, blyf, terwyl uw alomvattend brein gaet noodig zyn! De Nederlanders zullen ons met hunne lichamen beschutten, opdat de spaensche wraek ons niet konne bereiken! De koning zal tot gematigde gedachten komen, als hy ziet, dat wy medewerken tot den algemeenen vrede!

- Altyd dezelfde - bromde Oranje - goedtrouwig en blind! Hy waent dat er geene booswichten zyn, die 't op hem gemunt hebben; omdat zyn vlekkeloos geweten hem niets verwyt!.. - Dan de stem verheffende en eene leste pooging willende aenwenden, ging hy voort op eenen beurtelings bitteren en waerschuwenden toon.

- Egmont, Egmont! uwe gerustheid en besluiteloosheid zullen

aen het vaderland noodlottig worden! de koning ziet in geheel de zaak niets anders dan den godsdienst! De groote Karel zegde hem in zyn testament: Myn zoon, weer de kettery uit uwe landen! Aen deze voorschriften getrouw, treedt hy op als de wreker van den roomschen godsdienst, gewapend met al de dweepzuchtigheid, waervoor de godsdiensttwisten vatbaer zyn. Zyne gewoone raedgevers zyn de mannen niet om hem te bedaren. Ik bezweer u, Egmont, by onze oude vriendschap, by het lot uwer gade en kinders, by uwe vaderlandsliefde, verlaet met my, voor eenen korten tyd, het vaderland! Gaen wy naer Duitschland, om de gebeurtenissen af te wachten! Weldra zal de spaensche magt komen afzakken; dan wenden wy ons tot de duitsche vorsten, tot den keizer en roepen hunne bemiddeling in. Dus doende, kunnen wy met vrucht onderhandelen, zelfs de party kiezen, welke ons en het vaderland betaemt. Dat u de zorg voor een eerbaer bestaen niet kwelle: eene keurvorstin van Beijeren en een man wiens wapenroem Europa vervult, vinden overal een vaderland, waer de deugd en de faem in achting staen. Dat de liefde tot het vaderland de keten zy, welke ons aen elkander bindt! Wat my toebehoort, is ook het uwe; dat dit aenbod uwe kieschheid niet kwetse! Wees overtuigd dat ik, in soortgelyke omstandigheden, my tot u zoude wenden, zonder dat de gedachte eenmael by my opkwame alsof ik eene weldaed aenvaerdde.

Egmont was geschokt, doch geenzins overtuigd van de noodzakelykheid eener tydelyke uitwyking. Altyd goedtrouwig en blind, gelyk Oranje gezegd had, rekende hy te veel op zyne bewezene diensten en op de opregtheid zyner inzichten. Hy stond regt, vatte de hand van Oranje, drukte ze met eene krampachtige beweging, en zegde, terwyl de prins ook opstond:

- Vriend, ik ken uwe goede inzichten mywaerts en betuig u deswege myn hartelyken dank; doch kan ik uw voorstel niet aenvaerden: hier en niet op vreemden bodem, is myne plaets! Moet er geweld gepleegd worden - van wat kant het ook moge komen - ik, ten minsten, wil er geene aenleiding toe geven. Dit zegt u genoeg, dat ik uwe uitwyking afkeure. Ik wenschte, dat gy

in het land bleeft, om ons met raed en daed by te staen. Indien uw besluit eventwel onveranderlyk genomen is, dat God u dan geleide!

- Peis wel wat gy doet - waerschuwde Oranje, terwyl hy styf in Egmont's oogen zag - weet, dat gy de brug zult zyn, waerover de Spanjaerd zal in de Nederlanden komen!

Egmont, eenigzins gebelgd over deze voorspelling, welke hy als eene verwyting aanzag, wierp hem deze woorden toe: vaerwel, vorst zonder land!

Oranje antwoordde: vaerwel, vorst zonder hoofd!

Na deze noodlottige groetenis, nam hy Egmont in zyne armen, omhelsde hem met innigheid en verliet de wooning van den vriend, wiens blinde gerustheid hem met een diep medelyden vervulde.

Op het achterplein, kwam zyn leidsman tot hem en fluisterde:

- Heeft uwe Hoogheid niets binnen huize gehoord? Er blyft my geen twyfel over, Egmont's minste bewegingen worden bespied; ik heb een kerel op het dak gezien; wie weet of de bespiedery niet langs de schouw¹ afdaelt, om een woord, eenen wenk gade te slaen.

- Zwyg Ryhove - antwoordde Oranje - uwe verbeelding zal u misleid hebben; in uwen blinden vaderlandsyver ziet gy anders niets in elk onbekend wezen, dan eenen spaenschen bespieder en in elke vlam der lamp een brandenden houtstapel door de inquisitie ontstoken. Verwyderen wy ons zachtjes; want alles wasemt hier eenen lykreuk uit. Gy zyt myn getuige, dat, indien ooit het vaderland een edel slagtoffer beweent, men het aen Oranje niet moet toeschryven. Ik heb gebeden, gedreigd, gesmeekt! Maer alles te vergeefs! Egmont is blind en snelt zynen ondergang te gemoet.

Deze woorden, op eenen voorspellenden toon uitende, legde hy zyne hand op den mond van Ryhove, ten einde hem het antwoorden te beletten. Ondertusschen keerden beide mannen langs denzelfden weg terug, waer zy gekomen waren, staken over het water, be-

1 Volgens van Meteren, zou inderdaed een bespieder in de schouw verborgen gezeten, en de onderhandeling afgeluisterd hebben. Doch wy beseffen niet wat men in de woorden van Egmont te berispen vindt! Maer hy had Oranje ontvangen; daer lag de misdaed, volgens Alba.

reikten weldra Sint-Pieters-plein; traden in een huis waer zy schenen verwacht te worden; werden op den oever der Schelde gebragt en over den stroom gezet. Niemand sprak een enkel woord.

Een uer later renden Oranje en Ryhove naest elkander op den weg van Gent naer Antwerpen. Toen 's morgens de eerste zonnestrallen zich in het water der Schelde kwamen spiegelen, bereikte Oranje het Vlaemsch-Hoofd. Ryhove keerde terug naer Gent, toen hy Willem van Oranje op den regten oever zag.

Twee dagen na deze byeenkomst, verliet de vorst zyne stad Breda en begaf zich regtstreeks naer Duitschland, ten einde van daer, als een beschermengel, over Nederlands lotgevallen te waken.

II.

Gelyk Oranje tot Egmont gesproken had, gebeurde: eene geduchte krygsmagt werd in Italië te samengetrokken; men droeg aen den hertog van Alba het bevel op over deze woeste benden. Weldra verspreidden zich alom verbazing en schrik; ze stegen ten toppunt, toen men in Nederland de verzekering verkreeg, dat de koning van Frankryk den togt door zyn ryk had geoorloofd aen deze heirmagt. Toen Alba in 't Luxemburgsche kwam, vond hy er Barlaimont en Noircarmes, door de Gouvernante gezonden, met last hem hare hulde aen te bieden en tevens kennis te nemen van de uitgestrektheid zyns gezags. De hertog toonde hun, wat hy wel wilde geweten hebben; maer bleef ondoordringbaer voor het overige. Hy was een dier mannen, welke door de gewoonte van anders te schynen en anders te zyn, aen die keurige borstharnassen gelyk worden, welke de kogelen doen terugkaetsen, zonder zelfs het spoor der aenraking over te laten. Één woord ontsnapte hem, hetwelk Egmont had moeten doen op zyne hoede zyn, indien hy niet noodlottig blind ware geweest. Want Lamorael ook ziende onder den vlaemschen adel, mompelde hy luid genoeg om gehoord te worden: Zie, daer is ook de groote ketter!

Den 22 van oogstmaend 1567, trad Alba binnen Brussel en werd door de Gouvernante eerder heuschelyk dan hartelyk onthaeld. Margareet van Parma had te veel hoogmoed en heerschzucht van haren vader geërfd, dan dat zy niet innerlyk zou zyn gebelgd geweest over het toevoegen van eenen Gouverneur; te meer daer deze den naem droeg van Alvarez de Toledo. De Gouvernante, uit vlaemschen bloede gesproten, hield zich verzekerd, dat zy eene vyandelyke botsing konde voorkomen door welgeleide onderhandelingen, en was den Nederlanders al te zeer genegen dan dat zy met onverschillige oogen zou gezien hebben, hoe Alba tot geweldige maetregels ging overslaen. Haer misnoegen moest al aenstonds ten top klimmen, toen de hertog liet blyken, dat hy met ruimere magt voorzien was dan zy, de zuster des konings.

Zoo mogt hy alle gouverneurs der provincien en steden, alle officiers aen- en afstellen. Hy was benoemd tot kapitein-generael over alle vestingen, sterkten, alsmede over de geheele krygsmagt. Het finantiewezen stond gansch onder hem. Daerenboven was - by geheime brieven des konings - hem de bevoegdheid opgedragen over alle misdaden in staets- en religiezaken; hy kon vonnissen vellen, en de uitwerksels van alle vonnissen opschorsen; alle bewezen diensten beloonen naer goedvinden; zelfs was hy gewapend met het regt van genade te schenken! Een voorregt, dat dermate met de opperste waardigheid verknocht is, dat wy deszelfs delegatie aen een ondergeschikten persoon niet kunnen beseffen!!

Men bemerkte al aenstonds met een angstig voorgevoel, dat Alba zyne spaensche benden zoo naby Brussel legerde als 't hem mogelyk was, en de Walen grootendeels afdankte, alsof hy vreesde, dat zy minder zouden gebruikbaer zyn dan de Spanjaerden om als blinde werktuigen van zynen willekeur te dienen.

De aertshertogin omhelsde het gevoelen van den nederlandschen adel, welke vroeg, dat men verzachting zoude toebrengen aen de plakaten en het invoeren der inquisitie opschorsen. Alba beantwoordde dit verlangen met de plakaten te bevestigen en middels te beramen om de inquisitie met geweld in te voeren! - Ten einde

aen zyne geweldige besluiten kracht en klem by te zetten, stelde hy den beruchten raed der Twaelven in, welke later tot zulke gruweldaden oversloeg, dat de regtvaerdige en onpartydige geschiedenis hem gebrandmerkt heeft met den naem van Bloedraed!

Onder deze twaelf mannen telt men Barlaimont, Noircarmes, Del Rio, Dela Porta, Belin, Du Bois, Hessele, Kessele, Vargas, allen gekend door hunne slaefsche gehoorzaamheid en onverbiddelyke strengheid! Maer onder allen muntte de laetste uit door zyne bloeddorstigheid, en de naem van Vargas staet met bloedletteren geprent op ieder historieblad van deze rampvolle jaren, onder Alba's bestuer!

De hertog benoemde zichzelf tot voorzitter van dezen bloedraed, opdat alles door zyne handen moeste gaen; doch deed hy zich doorgaens vervangen door zynen vertrouweling Vargas, welken het moeijelyk was in wreedheid te overtreffen.

Gedurende de eerste maenden, schynt deze onwettige instelling, min of meer, den schyn van onpartydige regtbank te hebben willen aennemem; want Alba - ten einde zyn doel te bereiken - zag zich genoodzaekt te beslissen, dat de leden van dezen raed slechts raedplegende stem hadden, en dat het aen hem alleen voorbehouden bleef het vonnis te vellen voor elk feit, dat zich zoude voordoen.

Van dien oogenblik, bleven de meeste raedslieden - vooral de nederlandsche - by wie eenig gevoel van menschelykheid overbleef, uit de vergadering; zoodat de bloedraed, ten laetsten, nog enkelyk bestond uit Vargas, Del Rio en den geheimschryver De la Torre! drie monsters, welke naer de eeuwigheid zyn gereisd, overdekt met Nederlands edelste bloed! beladen met den vloek der tydgenoten en der nakomelingschap!

In den beginne, strekte de bevoegdheid van dezen raed zich slechts uit tot vier punten en was gerigt tegen: 1° de Beeldstormers; 2° de Leeraers; 3° de Consistorianten en 4° diegenen, welke de wapenen tegen den koning gedragen hadden. Deze laetsten mochten nog ongemolesteerd blyven, indien zy het land niet verlaten hadden.

Doch Alba wist zooveel te bewerken, dat aen dezen raed werde opgedragen de bevoegdheid van over de misdaed van gekwetste majesteit te oordeelen.

Daer deze misdaed geenzins bepaeld was, moest zy van zelve, onder eenen Alba, tot de meest uitgestrekte uitlegging en tot het schandelykste magtmisbruik aenleiding geven, byzonderlyk in stormende tyden, als 't zoo moeijelyk is op den weg der matigheid te blyven.

Weldra verscheen eene resolutie des konings, waerby het *crimen loesae majestatis* achttien punten begreep, en schier niemand hier te lande uitsloot.

Alwie een smeekschrift had geteekend tegen het vermeederen der bisdommen, tegen het instellen der inquisitie: pligtig aen hoogverraed!

De edellieden, welke het smeekschrift teekenden, tot behoud van 's lands vryheden en het voorkomen van staetsberoerten: pligtig aen hoogverraed!

Alwie verzachting der plakaten had gevraegd: pligtig aen hoogverraed!

Al de ambtenaren of heeren, welke de predikation niet belet hadden, zonder te vragen of zy de magt in handen hadden om ze te beletten: pligtig aen hoogverraed!

Zy, welke de beeldstormery niet belet hadden: pligtig aen hoogverraed!

Zy, welke den bloedraed niet erkenden of hem niet aenzagen als eene wettelyke instelling: pligtig aen hoogverraed!

En om aen dit helsche werk den schyn van wettelykheid te geven, was er tevens besloten, dat de Nederlanders, tot opstand overgeslagen zynde, vervallen waren van al hunne vryheden, privilegien en regten! Dat zy mogten behandeld worden naer 's konings willekeur, welke ontslagen verklaerd werd van al zyne eeden, beloften, toezeggingen en geschonkene vergiffenissen!

Men begrypt ligtelyk de gevolgen van dergelyke regtsverkrachting: de vrees overmeesterde aller gemoederen! Het zuiverste geweten was geen harnas meer tegen de vervolgingen, welke

onder allerhande momsels optraden en hare slagtoffers kozen! O, het waren droevige tyden, toen het even zoo gevaerlyk was te zwygen als te spreken! toen het beeld der gerechtigheid bedekt was met eenen rouwsluier en de dweepery blindelyk hare slagtoffers koos! toen alles, de deugd zelve, kon herschapen worden in misdaed, indien 's lands groote beul zyne oogen met bloed wilde vergasten! Er moesten twee honderd vyf-en-twintig jaren verloopē, vooraleer de geschiedenis hare bladeren mogte aenvullen met soortgelyke gruwelen!

God behoeve de wereld, behoeve België vooral, van nog zulke akelige tafereelen!!

III.

Zeventien dagen na zyne aenkomst te Brussel, vinden wy den hertog van Alba, reeds in den vroegen morgen, in het hof van Cuilenburg, waer hy zyn verblyf had genomen. Met groote stappen wandelt hy zyne werkkamer op en af; al zyne bewegingen verraden eene zekere bekommernis; doch poogt hy zyn bronzen gelaet zoodanig te plooijen, dat niemand de minste ontroering bespeuren konne. Hy grommelt, in den beginne, onverstaenbare klanken; nypt, van tyd tot tyd, de vuisten krampachtig te samen, en somtyds hoort men in de nevenvertrekken een tandengeknars, dat de ziel van den aenhoorder doet sidderen! Ongetwyfeld wordt de onverbiddelyk strenge landvoogd door eene samengetrokkene gramschap beziel, of staet hy op het punt een gewigtig besluit te nemen. Alsof hy zyn inwendig gevoel niet langer konde intoomen en zichzelve wilde aensporen tot standvastigheid, begint hy de volgende alleenspraek:

- Ja, het zy dan zoo! Waerom nog aertzelen? daer de tyd van handelen gekomen is. Nog eenige oogenblikken en zy zullen voor my verschynen, de belhamels des oproers, de voorstaenders der kettery! Wat kan toch een bestuer bewerken, tot demping van het

kwaed, als de hoofden der wederspanningen, als Egmont, Oranje, Hoorn en anderen, in den raad des lands zetelen? En ik, Alba, die gewapend ben met 's konings magt, welke als de bliksemstrael op de hoofden der muiters moet neêrschieten, zou my jegens zulke mannen moeten buigzaam toonen!... Omdat eene vrouw vermeent meer kop te bezitten dan ik!... Gy bedriegt u, hertogin van Parma, indien gy in den waen verkeert, dat uw vrouwenhiel het slangenhoofd der kettery konne verpletteren! Neen, een stalen arm is er noodig om het zwaerd te zwaeijen, en dien bezit ik!... Geene honigzoete woorden komen te pas, waer het geweld alleen kan zegepralen! Zy steunen op hunne regten, op hunne privilegien, de Nederlanders, - zegt de hertogin - maer gaet 's konings regt niet vóór dat der ondankbare onderdanen? En heeft de koning niet, voor God en de menschen, de heilige verbindtenis aengegaen van den roomsch-katholyken godsdienst ongeschonden te bewaren?... Mag hy dulden dat Satan zegeprale over den hemel?...

Maer wat zal het volk doen, als het ziet, dat ik de hoofden des oproers treffe? Als ik Egmont, Hoorn, Van Stralen, by den kop doe vatten?... Door Oranje opgehitst, zal het tot muiten overslaen.... O, ja, daer verwacht ik hen met myne dappere Spanjaerden!... Dan is oogenblikkelyk de party ten mynen voordeele beslist, tusschen de hertogin en my!... Dan zal myn genadige heer en koning ten vollen overtuigd zyn, dat nog alleen het geweld door een grooter geweld kan beteugeld worden!... Dan zal men in Spanje zonneklaer zien, dat de oproersgeest al de Nederlanders bezielt!... Ik plaets my aen het hoofd der dapperen, welke my overal volgden op de zegebaen, en oogst nieuwen roem in met het zwaerd!... Egmont, Hoorn, Van Stralen, gevangen gezet zynde, zullen in myne handen, of gyzelaers of misdadigers zyn, ingevolge de wending welke de zaken aennemen!... Oranje's zoon is op de hoogeschool te Leuven; ik doe hem opligten en naer Spanje brengen, dan zal ook zyn vader, de aenvoerder der kettters, onmagtig gemaekt zyn.... wil hy het hoofd van zyn zoon niet zien vallen!... In allen gevalle, zoodra

Oranje my eene gelegenheid geeft, verklaer ik zyne ryke bezittingen verbeurd.... dan zal hem het geld ontbreken.... en het geld is de zenuw van den oorlog!... Hy kome met eene onregelmatige bende huersoldaten uit Duitschland en - by den heiligen Jakob van Compostella! - ik zal hem doen zien, hoe de hertog van Alba zyne vyanden behandelt!...

Wie weet hoe verre de hertog zyne alleenspraek zoude hebben voortgezet, indien ze niet ware onderbroken geworden door een geklop op de deur. Aenstonds traden binnen Juliano Romero, kolonel van het *tertio* siciliaensche regiment en Ferdinando de Toledo, bastaerdzoon van Alba, generael der ruitery.

- Zoo, zoo - riep hun Alba toe, terwyl een glimlach van welwillendheid op het anderzins stuersche gelaet zich vertoonde - gy past op, heeren. Gy herinnert u, dat ik nauwkeurigheid verge, als 't den dienst des konings geldt. Zegt eens, zyn uwe troepen in gereedheid, en wat maetregels hebt gy genomen?

- Of onze troepen in gereedheid zyn - bemerkte Romero met spaensche deftigheid - gereed om uwe hoogheid naer het voorgeborgte der helle te vergezellen, indien zich daer by toeval de eene of andere ketter verscholen houdt. Ondertusschen zullen myne dapperen, op slag van elf ure, al de aengewezene straten bezetten.

- Myne ruiters zullen op hetzelfde oogenblik, post vatten op den kleinen en grooten Zavel en het hof van Cuilenburg als met eenen yzeren band omsluiten - zegde Ferdinando, den pas ontluikenden knevel met den rug der hand streelende.

- Wel, vrienden, wel! Ik betrouw op uwe voorzichtigheid en standvastigheid. Wanneer gy in den raed zitting komt nemen, zorgt dan wel, dat men op uwe gelaetstrekken niet het minste teeken konne bespeuren van hetgeen er gaende is. Egmont en Hoorn vermoeden niets en zullen weldra den leeuw tusschen zyne klauwen loopen; doch de burgemeester van Antwerpen is fyn en zou het hazenpad wel kunnen kiezen, ik verwacht elken oogenblik de tyding zyner aenhouding. Trekt u thans terug, dappere krygsmakkers, begeeft u naer de raedzael, waer ik u weldra volgen zal, om de zitting te openen.

Terwyl de beide vertrouwelingen de werkzael verlieten, hoorde Alba een geroep op den grooten Zavel van: houssa Egmont! houssa Hoorn! dat door de Brusselaers werd uitgegalmd! Hy liep naer het venster om te zien wat er gaende was, en de oorzaak vernomen hebbende, morde hy binnensmonds:

O, daer zyn de helden van het straetvolk! Laet u maer omringen met toejuichingen! weldra zult gy u mogen overtuigen, dat vleijers geene helpers zyn!... Geduld, Egmont! geduld Hoorn! Wy zullen ons, binnen kort, op een anderen toon spreken.

Wie op dezen oogenblik den wreeden hertog zag, kon ligtelyk gissen, dat het wraekvuer, de nyd en al de booze driften te gelyk onder zynen boezem gloeiden; want zyn gelaet verduisterde, zyne oogen verdwenen onder de groote, zwarte wenkbrauwen en zyne regter vuist sloeg hy krampachtig op zyn zwaerd!... Eensklaps liep hy tot voor den spiegel, die tegen den muer hing, plooide zyne gelaetstrekken zoodanig en zoolang, dat hy nog hoogstens een deftig man schene. Toen hy deze overwinning op zyne gramschap behaald had, verliet hy de kamer; eene lyfwacht stond gereed; de hertog trad in haer midden en, door de gewapende magt vergezeld, begaf hy zich naer de zaal, waer de meeste leden van den hoogen raed van staten reeds vergaderd waren.

Zoodra de hertog verscheen, spoedden zich de leden naer hunne plaetsen. Gene opende de zitting met eene korte aenspraek, waerin hy bekend maekte, dat de koning hem gezonden had om de rust te herstellen; het algemeen vertrouwen te doen herleven op den nederlandschen bodem. Daer 't van het hoogste gewigt is - zoo 'eindigde hy - dat ik wel onderrigt worde, nopens den waren staet van zaken, en nauwkeurig konde doe aen onzen genadigen heer en koning, heb ik my gehaest den raed van Staten byeen te roepen, ten einde gesamenlyk maetregels te beramen, om tot het gewenschte doel te geraken.'

Aenstonds begonnen de beraedslagingen, op Alba's voorstel, strekkende tot het bouwen eener sterkte te Antwerpen, ten einde deze groote en ryke handelstad te beveiligen tegen eenen vyandelyken aanslag.

Dit voorstel werd met veel matigheid; doch met eene groote kracht van beweegredenen bestreden door Egmont, Hoorn, en van Mansfeld, welke staende hielden, dat zulk ontwerp eene algemeene verslagenheid zoude baren in Antwerpen, waer de rust geheel hersteld scheen. Dat de koophandel vyand is van alles wat op krygsrumeur gelykt en dat voor eenen aanslag op Antwerpen niets te vreezen stond. Dat men beter zoude doen, indien een aanslag werkelyk te duchten viele, de oevers der Schelde, beneden Antwerpen te versterken.

- Wy zullen deze bedenkingen, voor en tegen - zegde Alba - in overweging nemen en in 't belang van land en koning handelen.

Nauwelyks waren deze woorden geuit, of men hoorde, op den grooten Zavel, het getrappel en gehinnik van paerden. Akelig klonk het commando der spaensche krygsoversten in de ooren der vlaemsche raedsleden. Doch allen waren mannen wier geweten zuiver, wier moed beproefd was in duizende gevaren.

Egmont vroeg aen den hertog van Alba wat deze gewapende magt rondom de raedzael beteekende.

- Eene monstering en wyders niets! - antwoordde Alba met eenen glimlach.

Men had wederom begonnen te raedplegen, over het leggen van garnisoenen, toen een bediende binnen de vergadering trad en aen den hertog een verzegelden brief overhandigde. (De tyding dat van Stralen, de burgemeester van Antwerpen, gevangen was).

Zoohaest de landvoogd den inhoud vernomen had, wendde hy zich tot de leden van den raed, zeggende: myne pligten roepen my elders, voor heden is de zitting gesloten. Morgen zullen wy onze beraedslagingen hernemen, waer wy ze opgeschorst hebben, en, met de hulp van God en van de heilige Maegd, hopen wy over al de moeijelykheden te zegepralen!

De oude graef van Mansfeld, wiens zoon Karel, kolonel der Walen, te Antwerpen in bezetting had gelegen, gaf aen dezen een ligt teeken met de hand. Karel vertolkte het door de gemeenzame uitdrukking: *poets de plaet!* sloop naer buiten en werd door meer anderen gevolgd.

Egmont stond ook op het punt van te vertrekken, toen eensklaps Alba tot hem trad en met alle uiterlyke teekenen van de grootste achting en vriendschap hem in dezer voege aensprak:

- Dierbare ambtgenoot, ik verstout my u nog eenige oogeblikken by my te houden; daer het den dienst van onzen genadigen heer en koning en van den lande geldt, zult gy myne bede, hoop ik, niet afslaan.

Toen Egmont met waerdigheid geantwoord had, dat hy aen dezen dienst niet eenige oogeblikken, maer zyn geheel leven wenschte te kunnen toewyden, stak Alba zynen regter onder 's graven linker arm en leidde hem in het naestbygelegen vertrek, waer zy eensklaps omringd werden door eene menigte spaensche krygsoversten. Alba trok zynen arm terug en sprak tot den prins van Gavere:

- Sta, Egmont, de koning heeft my geboden u in bewaernis te nemen! Overzulks gebied ik u, in 's konings naem, uwe wapenen over te geven! (*Historisch waer*).

Indien de bliksem op hem neêrgeschoten ware, zou Egmont min verbaesd gestaen hebben, dan by het hooren van dit bevel. Eensklaps kwamen Oranje's waerschuwingen hem voor den geest. Ook in dezen netelachtigen toestand gaf hy de meest doorslaende blyken van die tegenwoordigheid van geest, van die rappe en onfeilbare beslissing, welke den grooten veldheer kenmerken. Weêrstand bieden ware misschien Alba's geheimen wensch voldoen; en wat weêrstand was er mogelyk in 't midden eener menigte gewapende Spanjaerden, welke gewend en gereed waren aen 's hertogs minsten wenk te gehoorzamen? Om vrees te laten blyken, was Egmont's moed te groot.

By het hooren dan van Alba's bevel, trad Egmont eenen stap achteruit, terwyl hy de vuist aen zyn zwaerd sloeg; doch eensklaps deze natuerlyke opwelling der verontwaardiging en gramschap onderdrukkende, kruiste hy zyne armen op de borst, zag styf in 's hertogs oogen en zegde op eenen lachenden toon:

- De hertog van Alba wil ongetwyfeld schertsen; ik zal my eventwel veroorloven te vragen of tyd en plaets tot schertsen geschikt zyn.

- De hertog van Alba schertst nooit - bemerkte de landvoogd met zyne gewoone hardvochtigheid - als hy de bevelen van zyne majesteit, den koning, ten uitvoer legt! En nogmaels aenzoek ik u de wapens over te geven.

- Toon my 's konings bevelen, en op den oogenblik zal ik my er aen onderwerpen, gelyk ik myn geheel leven lang gedaen heb.

- Als landvoogd, door mynen genadigen heer en koning gezonden, ben ik met onbepaalde magt voorzien, dat weet gy, Egmont. Wie aen my niet gehoorzaemt, wederstaet aen 's konings gezag en wordt van stonden aen een misdadiger!

- Wys eenen veldoverste, in wiens handen ik myn zwaerd met eer konne overgeven, en ik zal 't doen. Want het is hetzelfde zwaerd, dat ik te Grevelingen en Sint-Quentyn droeg en waarmede ik ten allen tyde 's konings regten verdedigd hebbe.

Alba aenzocht Romero vooruit te treden. Deze gehoorzaemde, maekte eene buiging, terwyl Egmont zich van zyn zwaerd ontdeed en hetzelfde aen den kolonel van het regiment van Sicilië overgaf. Ferdinand van Toledo, de waerdige bastaerdzoon zyns vaders, had middelerwyl, onder schyn van vriendschapsbetuiging, den Admiraal ter zee, graef Hoorn, in eene nevenkamer geleid, en hem, met behulp van andere spaensche officiers, ontwapend.

In weinige oogenblikken, verspreidde zich de tyding in Brussel, dat niet alleen Egmont en Hoorn, maer ook Van Stralen, de burgemeester van Antwerpen, Kasenbroodt, heer van Backersele, raed van Egmont, en Alonzo de la Loo, geheimschryver van Hoorn aengehouden waren. De grootste verslagenheid maekte zich meester van aller gemoederen; ieder beefde voor zyne vrienden en zich zelven; Nederland was als met eenen rouwsluijer omhangen, sedert Alba's komst!

Graef Egmont werd gedwongen eenen brief te schryven aen zynen stadhouder te Gent, hem belastende deze vesting aen de Spanjaerden over te leveren. Toen Alba dit doel bereikt had, zond hy Egmont en Hoorn als gevangenen naer het kasteel van Gent, als om den eersten des te meer te vernederen, naer mate hy aldaer, nog

kort te voren, hooger geplaetst stond. De overige heeren werden te Vilvoorde en Brussel opgesloten. De Landvoogd eenmael den weg des gewelds ingeslagen hebbende, gaf thans den vollen toom aen zyne wreedaerdigheid: de gevangenissen werden opgepropt met Nederlanders, wier eenige misdaed daerin bestond, dat zy de vryheid, de regten en privilegien des lands wilden handhaven! een deftig geschiedschryver zegt: dat men niet alleen de galgen maer ook de boomen langs de wegen bezigde om de Nederlanders op te hangen.

Wat den hertog 't meest speet, was dat hy op den vorst van Oranje niet de handen had kunnen leggen; daer hy zeer wel wist dat, zoo lang de Zwyyger bestond, de vaderlandsche party niet ligtelyk zouden ten onder gebragt worden. Weldra deed hy door den prokureur generael du Boys de afwezigen voor zynen bloedraed dagen. Onder hen tellen wy de prinsen Willem, en Lodewyk van Oranje, de graven van Cuilenburg, van Hoogstraten, van den Bergh, Brederode, de heeren van Fiennes, van Lumbres, van Andrighies, van Rysoire, van Merode, van der Marck, van Dolhain, van Tully, Marnix van Ste-Aldegonde, van Sterbeke, van Loverval en eene menigte anderen van aenzien. Daer zy zich bepaelden schriftelyk meestendeels te antwoorden en de onbevoegdheid van den bloedraed in te roepen, werden allen als pligtig aen hoogverraed, ter dood verwezen en hunne goederen verbeurd verklaerd! - Wie in het land bleef beefde voor den beul! Wie vlugtte, stelde zich en zyne familie bloot aen de schrikkelykste armoede!

IV.

Den 4 juny 1567, vinden wy den hertog van Alba weder, doen niet meer in het hof van Cuilenburg, dat hy, door een vonnis van den bloedraed, tot den gronde toe had doen afwerpen; maer ten hove, waer kort te voren nog de hertogin van Parma verbleef. 'S mans gelaet is veel stuerscher dan ooit te voren. Grove plooijen

liggen op het duistere voorhoofd, en de gramschap is leesbaer in elke beweging, op elken wezenstrek.

Tegen hem over, ziet gy eene gedaente, welke eenen mensch moet verbeelden; maer die slechts mensch van buiten en tyger van hart en hoofd is. De bleekgeele kleur, de diepgeplaatste gryze oogen, het platgedrukte voorhoofd, waerop de wenkbrauwen en het hoofdhaar, zich schier vermengen, dit alles zegt u: daer zit Jan Vargas, de bloeddorstigste beul van Alba's bloeddorstige beulen! Deze hield juist op met eenen volzin, waervan wy het begin niet kennen: 'Ja, ik blyf er by bestaen - zoo sprak hy - het is louter kettersgebroed, zend ze maer allen naer de galg!' toen de deur geopend werd en de president Viglius binnentrad. Met een onuitsprekelyk welgevallen, rust het oog van den menschenvriend op deze kalme en vernuftige figuer, welke aen Alba zelve eerbied inboezemt. Viglius bemint zynen koning meer dan Vargas, meer dan Alba zulks doen; maer hy bemint het regt et de menschlievendheid boven zynen koning. Hy alleen put, in zyne zuivere inzichten en in zyne onwankelbare deugd, den moed om de stem te verheffen tegen de wreedardige maetregelen van den landvoogd. Eene diepe droefheid staet op 's mans gelaet te lezen, hetgeen aen Alba's scherpziende oog geenzins ontsnapt; want tot den President tredende, vroeg hy hem: - Viglius, wy hebben eenen oproep te doen aen uwen wyzen raed, in deze moeijelyke omstandigheden; doch gy ziet er zoo droefgeestig uit, alsof gy naer eenen lykdienst moestet gaen. Hebt gy iets te verzoeken, spreek ronduit.

- Met uw verlof - antwoordde Viglius, de regter hand op zyn hart leggende - en al den eerbied welken ik aen uwe hoogheid schuldig ben, neem ik de vryheid geen verzoek te opperen, maer eenen wensch te uiten.

- En dezen wensch mogen wy wel kennen?

- O, ja, het is uwe hoogheid bekend, hoe innig ik aen onzen genadigen heer en koning verknocht ben. Nu, ik wenschte dat al de Nederlanders slechts een hart hadden en dat het voor den koning klopte, gelyk het myne.

- Maer deze wensch, Viglius, zal nooit vervuld kunnen worden.

De Nederlanders geven al te veel gehoor aen Satan's booze ingevingen, dan dat zy onzen goeden koning den verschuldigden eerbied zouden bewyzen. Het geweld alleen is nog in staet over den wederstand te zegepralen. Een volk, dat het gezag van vorst en wet miskent, moet het zwaerd proeven!

- Maer uwe hoogheid gelieve te overwegen, dat de tegenkanting nooit tegen den persoon, noch tegen het gezag des konings gerigt was. Ik beschouw ze als het gevolg eener oogenblikkelyke dwaling des geestes. Waer de geest ziek is, moet men den geest trachten te genezen, in plaets van het lichaem te kwellen. Zachte maetregelen alleen zyn nog in staet aen den koning de oude liefde der Nederlanders terug te geven, en de wonden des lands te genezen, die door de beroerten geslagen zyn.

- Zachte middels, Viglius, gy ook durft nog van zachte middels spreken! Hoe lang heeft men 's konings goedertierendheid niet in den wind geslagen? Men bezigde zachte middels; en de edelen smeeden hunne helsche samenzwering om den roomschen godsdienst in den grond te booren en het volk tegen den koning te doen opstaen! Men verdubbelde van zachtheid; en, door het voorbeeld der grooten opgehitst, sloeg het grauw over tot de wraekroepende beeldstormery! - Tot myne komst, heeft men loutere lafhartige zachtheid gebezigd; en zie, de kettery, gelyk aen eene kruipende slang, sloop van huis tot huis, van dorp tot dorp, van stad tot stad! - De koning heeft my gezonden met het zwaerd des oorlogs en der wet gewapend, dat de muiters beven!

- De tyden van gisting zyn voorby - hernam Viglius met moed - de provinciën hebben langzamerhand wederom hare kalmte hernomen. Aen uwe hoogheid is 't nog gegeven te voltoojien, wat de hertogin van Parma zoo wel begonnen heeft. Indien een landvoogd van uwe faem en uw gewigt in de eene hand den olyftak, en in de andere het zwaerd zou vertoonen, dan zullen de Nederlanders - daarvan houd ik my verzekerd - den olyftak kiezen. Met de wapenen heeft de hertog van Alba roems genoeg ingeogst; toon u matig in 't midden uwer magt, en gy zult uwe groote faem verdubbelen, en tevens aen de koningskroon de

schoonste perel vasthechten. Ik zie den burgeroorlog achter de strenge halsregtingen opryzen; maer het einde zie ik niet, of liever myne oogen worden duizelig, als zy op de bloedstroomen staren!

- Het vergoten bloed - bemerkte Alba met strengheid - valle op de wederspanningen!

- Dat moge aldus gebeuren - veroorloofde zich Viglius te zeggen - in Gods oogen; doch, staetkundig gesproken, komt het vergoten bloed altoos op het hoofd van hem, die het doet vloeijen. 'Die in het bloed zaeit, zal den haet des volks maeijen!' Waertoe leiden al die verbeurdverklaringen der heerengoederen? Tot het verderf van de onderdanen, die op zulke goederen eenig regt van leeftogt hebben! Tot het besnoeijen der inkomsten van geestelyken en liefdadige gestichten! Ik bid u, leg den koning den waren staet van zaken bloot; hy is goedertierend en zal alles vergeven!

- Ja, de koning zal den waren staet van zaken, eilaes! al te vroeg vernemen. Lees dezen zendbrief, Viglius, en zeg, of gy nog altoos zachte middels blyft aenraden.

By deze woorden, gaf Alba hem eenen brief over. Viglius las het verslag van de nederlaeg des legers en de dood des graven van Aremberg, te Heiligerlee. De hertog verbeeldde zich dat de deugdzame en verknochte koningsvriend, Viglius, hem thans tot strengheid zoude aensporen; hy bedroog zich eventwel; want de president, allen schroom ter zyde stellende, sprak in dezer voege:

- Uwe hoogheid heeft my doen roepen, opdat ik myne gedachten zoude openbaren; de liefde alleen, welke ik mynen genadigen heer en koning toedraeg, boezemt my den moed in om zynen landvoogd tegen te spreken. Gelief wel te bemerken, dat van den kant der Nederlanders, geen gewapend geweld gepleegd is geworden, vóór het bezigen der strenge maetregelen. Wat doet een volk, dat het gevoel zyner waardigheid niet geheel verloren heeft, als de beul met zyn zwaerd de edelste hoofden wegmaeit! als de gevangenissen gedurig opgevuld worden, naer mate het schavot hen ledigt! Als de vrees allen, die vlugten konnen, buiten het land jaegt! Als de verbeurdverklaringen aen de dagorde zyn en al de edelen bedreigen met de diepste armoede? Mannen, welke

den nederlandschen landaerd noch kennen, noch weten te schatten, leiden onzen goeden koning in dwaling en sturen het staetsschip naer eene alvernielende klip! De al te groote strengheid brengt de Nederlanders tot wanhoop, en aen hunne wanhoop alleen gehoor gevende, vatten zy de wapenen op; randen 's konings troepen aen en vernietigen ze! Wat zal het niet worden, wanneer overal te gelyk het vuer des oproers ontvlamt? Uwe hoogheid is een groot veldheer; de spaensche benden zyn dapper; gy zult zegepralen over den opstand! Maer wat duer gekochte zegeprael zal 't zyn! Het vernielen van kasteelen, dorpen en steden! De ondergang van nyverheid, handel en landbouw! De burgeroorlog, in een woord, met al zyne afgryselyke gevolgen! En het einde van dit alles zal zyn, dat onze dierbare koning over eene wildernis gebieden moge! Zulk vooruitzicht maekt my benaeuwd, doet my sidderen!... Zou iemand my voorwerpen, dat ik, Nederlander, meer aen dit myn geboorteland verknocht ben, dan aen mynen vorst; welaen, ik daeg al de onderdanen des konings uit op het bewys, wie zynen vorst het innigste bemint! Voor hem ben ik bereid myn leven ten beste te geven, op een woord, op eenen wenk, indien dit den koning eenig voordeel konne aenbrengen.

Alba knarstandde van woede; wandelde de kamer op en af; scheen een hevigen kamp tegen zich zelve te leveren. Eindelyk wendde hy zich tot Vargas, vragende of hy de stukken rakende de criminele vervolging, ten laste der graven Egmont en Hoorn, zorgvuldig nagezien en hunne verwerping rypelyk hadde overwogen.

- Nog heden - voegde hy by - zullen zy van Gent in de hoofdstad aenkomen, onder geleide van een regiment soldaten, en ik wil dat hun vonnis gereed zy, vóór den avond.

Met eene kruipende nederigheid, haelde Vargas eene monsterachtige rol papieren voor den dag en zegde tot den hertog, dat hy het antwoord van Egmont op de acht-en-tachtig punten van beschuldiging, en dat van Hoorn op de drie-en-zestig artikelen geclasseerd en vergezeld had van eenige tegenbemerkingen, ten einde de taek van den landvoogd eenigzins te vergemakkelyken.

- En wat is het gevoelen van den raed der beroerten, - vroeg Alba?

- Ik zal de vryheid nemen lezing te geven van het advies des raeds, indien uwer hoogheid zulks behaegt - antwoordde Vargas met eene diepe buiging.

Alba, gewoon zynde zich in korte bewoordingen uittedrukken, zegde: ik luister.

Onmiddelyk begon Vargas het advies van den bloedraed te lezen, hetwelk hier op neêrkwam:

Gezien de informatien, geschriften en akten van proceduer, alsmede de antwoorden, belydingen en exceptien der graven Egmont en Hoorn.

Overwegende dat uit dit alles blykt, dat zy beide zich hebben pligtig gemaekt aen de misdaed van hoogverraed, doordien zy:

- a. De rebellie zyn gunstig geweest;
- b. Dat zy deel gemaekt hebben van het verbond der edelen en van de gruwelyke samenzwering des prinsen van Oranje;
- c. Dat zy ook eenige geconfedereerden onder hunne bescherming hebben genomen.
- d. Dat Egmont nog op 1 april 1567 's nachts eene geheime byeenkomst heeft gehad met den prins van Oranje;
- e. Dat zy in hunne gouvernementen niet krachtadig genoeg gehandeld hebben tot bescherming van den roomsch-katholyken godsdienst en van 's konings gezag;
- f. Dat zy geene of niet genoegzame troepen hebben gezonden tegen de oproerlingen van Audenaerde en andere plaetsen;

Om al deze redenen, is de raed der beroerten van advies en gevoelen, dat de graven Egmont en Hoorn de doodstraf verdiend hebben met den zwaerde; dat hunne goederen geconfiskeerd worden, tot exempel van anderen!

Toen Vargas ten einde was, wendde Alba zich andermael tot Viglius, vragende naer zyn gevoelen, opzichts de graven Egmont en Hoorn:

- Myn gevoelen - zuchtte Viglius - kan hier van geene de minste beteekenis zyn, daer uwe hoogheid deze ongelukkigen zekerlyk niet doet naer Brussel brengen om hen hier in vryheid te stellen.

- Toch niet - bemerkte Alba - doch welkdanig ook de uitspraak zy, welke myn geweten my zal ingeven, nog dezen avond zullen zy myn vonnis vernemen.

- Ik vrees voor den uitslag - waegde de deugdzaame President - omdat het doorluchtige Nederlanders geldt en Jan Vargas zynen verpestenden adem over het regtsgeding heeft uitgeblazen.

By deze stoutmoedige woorden, wierp Vergas den spreker eenen blik toe, gelyk aen dien des tygers, als hy op het punt staet van zynen prooi te verscheuren.

Alba zelf kon zich niet langer inhouden en riep Viglius toe:

- Weet gy wel, dat uwe tael zoo niet oproerig, doch minstens zeer vermetel is? Vargas is een trouw dienaar des konings, pas op dat gy u niet pligtig maekt aen hoogverraed en my niet noodzaekt u aen zyne jurisdictie over te leveren! Viglius! ik herhael 't u nog: breidel uwe tong!

- Uwe hoogheid heeft naer myn gevoelen gevraagd; ik heb het geuit, als een trouw onderdaen des konings. Myn geweten is zuiver, derhalve vrees ik zelfs Vargas niet, alhoewel het my zoowel als aen uwe hoogheid bekend is, dat hy nooit een gevoelen oppert dan: naer de galg met den ketter! - Indien 't my geoorloofd ware aen 's konings landvoogd eene waarschuwing te geven, ik zou zeggen: Alvarez van Toledo, hertog van Parma, eerbiedig uwe groote faem en pas op de geschiedenis; want zy velt haer vonnis zonder genade!

Deze woorden geuit hebbende, stond Viglius op, vroeg oorlof om zich te verwyderen, onder voorwendsel eener ligte onpasselykheid, en wachtte op Alba's antwoord. Deze ging tot den President en fluisterde hem toe: - Vooraleer gy heengaet, zeg my wat gy, in myne plaets, met de graven Egmont en Hoorn doen zoudt.

- Hen op vrye voeten stellen; aen de liefde en genegenheid hunner huisgenooten en vrienden wederschenken, en hen voor eeuwig door den band der dankbaerheid aen den koning vasthechten.

- Wy zullen er op peinzen en naer de inspraak van ons geweten handelen, was het antwoord. Daarmede verliet Viglius den hertog van Alba, met de droevige overtuiging, dat de landvoogd eene

reeks van wreedheden begonnen had, die geen einde zouden nemen, zoolang hy aen 't bestier des lands wezen zou.

Alba bleef twee uren lang met den bloeddorstigen Vargas tusschen vier oogen. Wat deze twee geesels van Nederland, gedurende deze twee uren, brouwden, is voor ons een geheim gebleven. Doch nauwelyks had Vargas den hertog verlaten, of Rithove, bisschop van Yperen, werd voor hem ten hove ontboden en ontving de droeve zending om vóór middernacht zich naer het *Broodhuis*, op de Grootte-Markt te Brussel gelegen, te begeven, waer de graven moesten gebragt worden en hun aldaer hun doodvonnis bekend te maken.

Het vervoeren der graven Egmont en Hoorn van Gent naer Brussel, had de diepste droefheid in Vlaenderen veroorzaekt. Sabina, pfaltzgravin van Beijeren, Egmont's deugdzame echtgenoot, snelde oogenblykelyk naer Brussel en bewerkte zooveel door bidden en smeeken, dat zy by den hertog van Alba in gehoor werde ontvangen. Nog had Rithove het paleis niet verlaten, toen de gravin verscheen voor den landvoogd, tusschen hare beide jongste kinderen. Op hare knieën vallende, smeekte zy om genade voor haren ongelukkigen man, en riep God tot getuige zyners onschuld.

Alba gebood haer op te staen en verzekerde, dat zy haren echtgenoot binnen twee dagen zoude zien op zyn kasteel te Gavere.

Sabina hoopte; want de mensch hoopt ligtelyk verzachting in zyn bitter lot! De ongelukkige kende Alba nog niet!

V.

Het is byna middernacht, nogtans ontwaert men talryke wachten, die deels post hebben gevat op Brussels groote Marktplaets, deels de omliggende straten doorkruisen, als eensklaps het gerol van een naderend rytuig zich doet hooren. Het houdt stil voor het *Broodhuis* en een geestelyke stapt er uit: het is Rithove, de deugdzame bisschop van Yperen, biechtvader van Egmont en Hoorn.

De droefheid staet op 's mans gelaet te lezen, en slechts het verheven doel zyner zending boezemt hem den noodigen moed in, om binnen het *Broodhuis* te treden, waer de beide graven gevangen zitten. De ongelukkigen smaecten reeds de zoete rust, welke alleenlyk aen hen ten deel valt, wier geweten zuiver is. Op 's bisschops verzoek, worden zy opgewekt en voor hem gebragt. De heilige man begint met hun woorden van moed toe te spreken, en zyne eigene gelaetstrekken verraden den diepsten rouw! Met eene bevende stem, leest hy vervolgens het vonnis, door Kessele geschreven en door Alba alleen onderteekend - waerby zy beiden, als pligtig aen hoogverraed, veroordeeld zyn 'onthoofd te worden met het zwaerd en hunne hoofden gesteld te worden op staken, ter openbare plaetse, tot dat Zyne Excellentie zou gebieden hen weg te nemen!' Voorts waren 'hunne bezittingen verbeurd verklaerd, hunne roerende en onroerende goederen, geregtigheden, actien, leenen en erven geconfiskeerd ten profyte des konings!'

De graven hadden dit strenge vonnis aenhoord zonder beven, zonder zich in 't minste te ontzetten. De lezing ten einde zynde, zegde Egmont met eene kloeke stem:

- Dat is voorwaer een gruwelyk vonnis! Nooit heb ik, wetens of willens, tegen de belangen des konings gehandeld. Voor hem heeft myn bloed op het slagveld gestroomd! De dood kan my geen schrik aenjagen; ik heb haer te dikwyls voor myne oogen gezien. Doch de dood door beulshanden, op bevel des konings, aen wien ik zoovele diensten bewezen heb, daeraen had ik my niet verwacht! En niet genoeg dat *ik* het leven moete ten beste geven, maer myne ongelukkige huisvrouw, myne onnoozele kinders berooven van have en goed, dat kan 's konings begeerte niet zyn. Men heeft den vorst misleid, en als hy eenmael de waerheid verneemt, dan zal het te laet zyn voor my, doch niet voor myne familie!

Met eene wondere tegenwoordigheid van geest, schreef hy, op dien rampzaligen oogenblik, twee brieven: den eersten aen den koning, waerin hy zyne bewezene diensten doet gelden, als eene pleitrede ten gunste zyner vrouw en kinders. Dezen brief heeft de

geschiedenis geboekt, ten eeuwigen lof van Egmont, en tevens ter onuitwischbare schande van Alba en van de spaensche regering. Alwie een gevoelig hart onder den boezem draegt, stort by het lezen eenen traen op Egmonts assche, maer murmelt eenen vloek tegen den beul, die dit edel hoofd deed vallen!!

Den tweeden brief schreef hy aen zyne huisvrouw om haer moed in te spreken en haer aen te sporen tot geduld in den tegenspoed, opdat zy met hare kinders nog lange jaren mogte vereenigd blyven en over hen waken.

Graef Hoorn toonde ook die manmoedigheid, welke aen zulk befaemd krygshoofd past; hy gewaerdigde zich niet ééne klagt te laten hooren, of eene bede tot zyne beulen te sturen. Gene aenzag hy als moetende de Spanjaerden verblyden; deze achtte hy vruchteloos. Daerom zweeg hy en bereidde zich tot den dood, met kalmte en weerdigheid; want, waerachtig, weinige uren waren hun nog vergund. De nacht werd doorgebracht in gebeden en voorbereidingen tot den dood van ware kristenen.

Denzelfden dag, 5ⁿ Juny 1568, zag men 's morgens vroeg een schavot opgerigt op de Groote-Markt, voor het *Broodhuis*. Geheel het regiment van Romero was onder de wapenen en sneed allen toegang af. Op slag van tien ure, verscheen graef Egmont vergezeld van den Maestro del Campo, Romero, den kapitein Salinas, en den bisschop van Yperen, allen in rouw gekleed. Egmont, op het schavot geklommen zynde, trok zynen damasten tabbaerd uit, wierp zyne muts af, ging knielen voor het kruisbeeld en putte, uit het voorbeeld van den Godmensch, die kalmte en gelatenheid, welke zynen dood kenmerkten.

Den biechtvader riep hy toe: geef getuigenis van myne laetste woorden aen de nakomelingen: ik sterf onschuldig en ga naer de eeuwigheid voor myne moordenaers bidden! Waerna hy knielde en de slaepmuts over zyne oogen trok. Men hoorde een vlymende gesis, en het hoofd van Egmont rolde over het schavot!

Na hem, verscheen Hoorn met even veel kalmte als zyn ongelukkige vriend. Zyne laetste woorden waren: Heer, in uwe handen beveel ik mynen geest! Deze waren nauwelyks geuit, of het zwaerd des scherpregters zond Hoorn's ziel naer God, haren schepper.

De spaensche wachten waren niet in staet de vaderlandsgezinden te beletten het schavot te bestormen en met hunne doeken het vergoten bloed der graven op te vagen. De menigte scheen met stomheid geslagen; maer de haet drong in aller borsten; de wraek gloeide in aller oogen!

Gedurende twee uren, werden de hoofden op staken gestoken, ter aenschouwing des volks! Den volgenden dag, zond Alba het hoofd en lichaem van Hoorn naer Weerd. Den zesden der zelfde maend juny, twee dagen na haren knieval voor Alba, zat de goedaerdige Sabina van Beijeren haren echtgenoot aftewachten, op haer kasteel van Gavere, als eensklaps een lykstoet in de dreve voor het kasteel verscheen. Alba was aen zyn woord getrouw gebleven: zy zag haren echtgenoot weder; maer hemel, in wat toestand! De laeghartigste spotterny wierp de wreeddaerd als een geschenk toe aen de rampzalige weduwe!!!

De gezant van Frankryk, welke ongekend de halsregting van Egmont had bygewoond, schreef aen zynen koning: ‘heden heb ik, door het zwaerd van den beul, het hoofd zien afslaen, van den man, welke Frankryk tweemaal heeft doen beven!’

Men zegt dat Egmont voor zynen dood zou gemurmeld hebben: ‘Oranje! Oranje! gy alleen hebt my willen redden, en ik miskende uwe goede inzichten! wees gy de wreker myns lands!’

Egmont's dood gaf aen onze landgenooten den maetstaf van Spanje's overheerschingstelsel. Viglius had de waerheid gesproken: die in het bloed zaeit, zal den haet des volks maeijen! Alba begon die reeks van wreedheden, by zyne komst te Brussel, welke de Nederlanders dwongen de wapenen op te nemen. De tachtigjarige oorlog was begonnen, welke aen de spaensche kroon hare schoonste perel kostte, en waerin al de schatten der nieuwe wereld verzwolgen werden! Nog tot op den dag van heden, schynt het onschuldig vergoten bloed der Nederlanders op Spanje te wegen! Welk nederlandsch oog heeft geene tranen gestort, by het lezen van Egmont's einde? Terwyl Alba naer de eeuwigheid trok, beladen met den haet zyner tydgenooten, gebrandmerkt door de geschiedenis en vermaledyd door de nakomelingen!!!